

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Jiří Hrbáček

Volnočasové aktivity v prostředí Vojenské střední školy
a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové

Olomouc 2016

Vedoucí práce: Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D

Prohlášení

prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Volnočasové aktivity v prostředí Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 31. května 2016

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Pavle Vyhnákové, PhD. za vedení práce a poskytnutí cenných komentářů.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Jiří Hrbáček
Katedra:	Katedra pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavla Vyhnálková, PhD.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Volnočasové aktivity v prostředí Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové
Název v angličtině:	Leisure Time Activities of Students of Military Secondary School and College in Moravska Trebova
Anotace práce:	Diplomová práce se věnuje volnočasovým aktivitám a způsobu trávení volného času studentů Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové. Jsou představena rozdílná hlediska, která se týkají volného času a jeho základních funkcí pro jedince. Dalším aspektem jsou faktory, které se týkají prožívání volného času. Je zde provedena charakteristika různých kategorií volného času v souvislosti s životním stylem. Práce se také věnuje institucím, které ovlivňují volný čas dětí a mládeže, a současně bude pojednávat o etapách vývoje jedince a rozvoji osobnosti ve věkové kategorii 15 až 20 let. Bude zde také proveden rozbor volnočasových aktivit v rámci výchovy mimo vyučování. V praktické části je proveden výzkum formou dotazníku studentů školy. Výsledky dotazníku jsou podrobně analyzovány. Zjištěná fakta mohou pomoci při organizaci volnočasových aktivit ve zmíněné instituci.

Klíčová slova:	volný čas, volnočasové aktivity, řízení volnočasových aktivit, zájmové činnosti, výchova mimo vyučování, dobrovolné vzdělávání
Anotace v angličtině:	The diploma thesis deals with leisure time activities of students of Military Secondary School and College in Moravska Trebova. There are different aspects concerning leisure activities and their fundamental functions for individuals. Criteria of categories of leisure time are analyzed here. Another target of the thesis is focused on institutions which deal with leisure time activities for children and the youth. The sphere of 15-20 years old is researched. In the practical part of the thesis, there is a survey in which the students were asked in a form of a questionnaire. Results of the questionnaires are analyzed in detail.
Klíčová slova v angličtině:	free time, leisure time activities, free time activities management, extracurricular education, volunteer education
Přílohy vázané v práci:	1 CD ROM
Rozsah práce:	121 stran
Jazyk práce:	Český

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ VOLNÉHO ČASU.....	11
1.1 VYMEZENÍ POJMU VOLNÉHO ČASU	11
1.2 POZITIVNÍ A NEGATIVNÍ CHÁPÁNÍ VOLNÉHO ČASU	13
1.3 FUNKCE VOLNÉHO ČASU	15
1.4 DRUHY VOLNÉHO ČASU.....	17
1.5 FAKTORY VOLNÉHO ČASU	19
1.5.1 Vnitřní faktory ovlivňující trávení volného času	19
1.5.2 Vnější faktory ovlivňující trávení volného času.....	21
1.6 VLIV ŽIVOTNÍHO STYLU NA VOLNÝ ČAS	23
1.7 PROBLÉMY VYSKYTUJÍCÍ SE VE VOLNÉM ČASE.....	24
1.8 ZÁKLADNÍ POJMY SOUVISEJÍCÍ S VÝCHOVNÝM PŮSOBENÍM VE VOLNÉM ČASE	26
1.9 FUNKCE VÝCHOVY VE VOLNÉM ČASE.....	30
1.10 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY V 21. STOLETÍ.....	32
2 ETAPY VÝVOJE ADOLESCENTŮ A ROZVOJ OSOBNOSTI.....	35
2.1 VÝVOJ ADOLESCENTNÍ OSOBNOSTI	35
2.2 VÝZNAM SPORTU PŘI TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	38
2.3 KULTURNÍ AKTIVITY JAKO MOŽNOST TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	39
3 PŘIROZENÁ PROSTŘEDÍ A VOLNÝ ČAS	42
3.1 RODINA	44
3.2 VRSTEVNICKÉ SKUPINY	46
3.3 MASMÉDIA	47
4 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY V RÁMCI VÝCHOVY MIMO VYUČOVÁNÍ.....	49
4.1 ROZDĚLENÍ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT.....	50
4.2 PRACOVNÍCI PŮSOBÍCÍ VE VOLNÉM ČASE DĚTÍ A MLÁDEŽE	53
4.3 VYBRANÉ INSTITUCE PŮSOBÍCÍ V OBLASTI VOLNÉHO ČASU	56
4.3.1 Základní umělecké školy.....	56
4.3.2 Jazykové školy.....	57
4.3.3 Střediska volného času	57
4.3.4 Nízkoprahová zařízení.....	58
4.3.5 Domov mládeže.....	60

4.3.6	<i>Nestátní neziskové organizace</i>	61
5	VOJENSKÁ STŘEDNÍ ŠKOLA A VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA MINISTERSTVA OBRANY V MORAVSKÉ TŘEBOVÉ	66
5.1	HISTORIE ŠKOLY	66
5.2	ORGANIZAČNÍ STRUKTURA ŠKOLY	68
5.3	STUDIUM	70
5.4	REŽIM ŠKOLY	73
	PRAKTICKÁ ČÁST	76
6	METODOLOGIE VÝZKUMU	76
6.1	STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH CÍLŮ	76
6.2	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	77
6.3	FORMULACE HYPOTÉZ	77
6.4	VÝZKUMNÝ SOUBOR	78
6.5	VÝZKUMNÁ METODA	79
6.6	ORGANIZACE PRŮBĚHU ŠETŘENÍ	80
7	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	82
7.1	VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	82
7.1.1	<i>Mají chlapci a dívky dostatek času na volnočasové aktivity?</i>	82
7.1.2	<i>Volí respondenti volnočasové aktivity aktivní nebo pasivní?</i>	83
7.1.3	<i>Jakým sportům se respondenti věnují nejčastěji?</i>	84
7.1.4	<i>Uvědomují si respondenti, jaký faktor jim zabraňuje v plném prožití volného času?</i>	86
7.1.5	<i>Účastní se respondenti kroužků nabízených v rámci školy?</i>	88
7.1.6	<i>Odpovídá kvalita kroužků potřebám respondentů?</i>	89
7.2	VERIFIKACE HYPOTÉZ	97
7.2.1	<i>Verifikace hypotézy č. 1</i>	97
7.2.2	<i>Verifikace hypotézy číslo 2</i>	100
7.2.3	<i>Verifikace hypotézy číslo 3</i>	102
7.3	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	104
	ZÁVĚR	108
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	110
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	111

Úvod

Problematika kvality prožívání životního času ve společnosti je v poslední době závažným společenským i vědeckým tématem. V procesu postupné humanizace vztahů logicky narůstá důležitost mezilidských vztahů v nepracovním čase, přesněji řečeno mimo dobu trávenou účelnou prací. Z historického hlediska se funkce volného času měnila. Původním významem byl prostý fyzický a mentální odpočinek po dlouhé, zejména fyzické činnosti. Odlišné funkce volného času, než pouhé uspokojování základních biologických potřeb člověka, měly pouze bohatší vrstvy. V současné době už volný čas nepředstavuje pouze prostor pro relaxaci a fyzický či duševní odpočinek. Jedná se o složitou a komplexní problematiku. Je to čas, kdy si jedinec volí jeho náplň a dělá takové činnosti, jež mu přinášejí radost, zábavu a odpočinek.

Jde tedy o neuzavřený soubor činností, jejichž účelem je obnova a regenerace fyzických a duševní schopnosti. Tato časová plocha představuje jedinečnou oblast, kde je jedinec sám v sobě, a současně také jen sám sobě náleží. Ve volném čase by měl vykonávat činnosti spojené se svobodným výběrem a na principu dobrovolnosti. Aktivita tedy vycházejí z vnitřního popudu a zájmu člověka. Zásadní charakteristikou je, alespoň teoreticky, oproštění od okolních povinností a stresu. V současné době existuje veliké množství způsobů, jakými lze trávit volný čas. Jedním z aspektů trávení volného času je věková kategorie těch, kteří volný čas tráví. Neméně zajímavou položku představuje prostředí, kde se volnočasové aktivity odehrávají. Třetím bodem zájmu je oblast volnočasových aktivit, jež jsou vytvářeny a nabízeny školou. Hlavním cílem této práce je analýza volnočasových aktivit studentů Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové.

Dílními cíli bude zjistit, zda chlapci na rozdíl od děvčat dávají ve volném čase přednost sportu, jaký faktor studentům a studentkám brání

v zájmové činnosti a do jaké míry navštěvují chlapci a dívky kroužky nabízené školou. Vymezeného úkolu bude dosaženo průzkumným šetřením mezi studenty školy, a to dotazníkovou formou.

Práce je rozdělena do sedmi kapitol. V první kapitole se zaměříme na vymezení pojmu volný čas, definic volného času, funkcí a druhů volného času a dále vliv životního stylu na volný čas. Součástí první kapitoly je také hledisko problémů, které se mohou vyskytovat při trávení volného času. V poslední části první kapitoly bude analyzována problematika pozitivního a negativního chápání volného času.

Druhá kapitola bude pojednávat o etapách vývoje jedince a rozvoji osobnosti ve věkové kategorii 15 až 20 let. Bude zde popsán vývoj adolescentní osobnosti v souvislosti s fyzickou, psychickou a mravní zralostí. V další části této kapitoly je nastíněn význam sportu, jako východiska trávení volného času pro mládež. Další faktor trávení volného času bude spojen s kulturou a její rolí ve smysluplném vyžití volného času.

Ve třetí kapitole se budeme věnovat institucím, které ovlivňují volný čas dětí a mládeže. Je zde nastíněn výčet, typologie, charakteristické prvky, vymezení působnosti a obsahu, které nejčastěji poskytují. Budou popsány faktory rodiny, vrstevnické skupiny, masmédií a školy. Další část této kapitoly obsahuje popis institucí, které nabízí volnočasové aktivity, např. školní družiny a kluby, jazykové školy a jiné. V poslední části budou charakterizovány nejznámější sdružení zájmového vzdělávání v současnosti.

Čtvrtá kapitola popisuje jev volnočasových aktivit v rámci výchovy mimo vyučování. Bude zde uvedeno rozčlenění volnočasových aktivit podle jejich druhů, forem a obsahu. Další část kapitoly bude obsahovat souhrn požadavků na výchovu mimo vyučování. V poslední části je charakteristika pracovníků, kteří působí ve volném čase dětí a mládeže.

Poslední kapitola teoretické části obsahuje popis a historii Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové.

Budou zde popsány náležitosti studia, pedagogický sbor, zázemí a vybavení školy. V poslední části kapitoly nalezneme režim školy a rozvrh hodin.

Ve druhé polovině práce nalezneme praktickou část. Je zde uveden stručný přehled historie školy a její profilace v současné době. Dále bude popsána organizační struktura školy a zaměříme se na náležitosti studia a režimu školy. V další části je nastíněna historie školy od roku 1922 do současnosti. V následující kapitole se budeme věnovat formálním požadavkům studia ve škole a také režimu školy a internátu.

Empirická část se zaměřuje na průzkumné šetření stavu využívání volného času studenty školy. Dotazníkovou formou bude analyzováno, jak studenti a studentky školy tráví svůj volný čas a jaké volnočasové aktivity a instituce využívají. Dále budeme zjišťovat, zda studentům a studentkám nechybí určité sféry a možnosti trávení volného času.

1 TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ VOLNÉHO ČASU

Volný čas patří dlouhodobě k tématům, o které projevuje společnost zájem. Volný čas a jeho trávení tvoří zásadní součást života člověka. Tato práce se věnuje různým náhledům na volný čas a mezi nimi posléze těm, které se zabývají volnočasovými aktivitami v rámci střední školy. V současnosti a s množstvím publikované literatury se lze setkat s různými definicemi, které popisují pojem volného času jako takového. Některé definice se zaměřují na hospodářské aspekty, jiné historické, psychologické, filozofické nebo ekonomické. Autoři, kteří se zabývají problematikou volného času, zdůrazňují různé přístupy a také vnímání podstaty volného času. Práce vychází především z děl následujících autorů: Bendl, Hájek, Hofbauer, Pávková, Němec, Krejčová, Šerák, Vážanský a ostatní.

1.1 Vymezení pojmu volného času

Volný čas hraje důležitou roli v životě každého člověka. Člověk v různých věkových etapách vnímá volný čas jinak. Volný čas může vnímat jako čas k oddechu, regeneraci, čas určený zábavě, čas k seberealizaci v zájmových či jiných činnostech.

Pávková o volném čase tvrdí toto: „Volný čas je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.“¹

---

¹ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2001. s. 15

Podle Čihovského je „volný čas sféra lidské svobody, svobodného rozhodování a svobodné činnosti. Práci charakterizuje jako říši nutnosti, volný čas jako říši svobody.“²

Vážanský nabízí vlastní náhled na tuto oblast: „Volný čas je doba, v níž se individuum může nezávisle na jakýchkoliv povinnostech výhradně svobodně realizovat a dělat to či ono, k čemu je nikdo nenutí a k čemu také není ani podvědomě nuceno.“³

Kratochvílová vnímá problematiku volného času odlišně: „Volný čas chápeme jako časový úsek (v průběhu dne, týdne, měsíce či roku) osvobozený od povinností (vyplývajících ze sociálních rolí každého člověka), určený na regeneraci fyzických a psychických sil prostřednictvím odpočinku, rekreace, zábavy, společenských kontaktů, aktivit, přitažlivých činností i nečinnosti, na seberealizaci člověka podle vlastních představ o jeho prožívání – v aktivitě, činnosti či nečinnosti.“⁴

Hofbauerovo hledisko zdůrazňuje význam volného času v kontrastu s pracovními povinnostmi „Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností.“⁵

Pávková dále podtrhuje význam svobody a svobodných rozhodnutí, coby podstatných faktorů volného času: „Dobu, ve které si své činnosti můžeme

---

² ČIHOVSKÝ, Jaroslav. K vývoji názorů volný čas. In *Volný čas a jeho současné problémy*. Sborník příspěvků přednesených na vědeckém symposiu v Olomouci. Olomouc: Palackého univerzita, 2002. s. 11

³ VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. upr. a dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. s. 30

⁴ KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. Vol'ný čas a prevencia sociálno-patologických javov u detí a mládeže. In *Socialia 2000 – Mládež a volný čas*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001, s. 17.

⁵ HOFBAUER, Bedřich. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 13

svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.“⁶

Němcův náhled na volný čas je komplexnější: „Je to čas, v němž člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přinášejí radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí schopnosti.“⁷

Šerák uvažuje o volném čase především z hlediska sociálních vazeb: „Volný čas patří k hodnotám, které lidé nejvíce oceňují spolu s rodinou, partnerstvím zdravím, zaměstnáním nebo přátelstvím a jako takovým se jím zabývají různé společenské vědy.“⁸

1.2 Pozitivní a negativní chápání volného času

V současné době převládají dva úhly pohledu na chápání pojmu volný čas. Jedná se o jeho pozitivní a negativní vymezení. Volný čas v negativním slova smyslu znamená „z hlediska mládeže sumu veškerého volného času, který zbude po splnění každodenních činností a povinností ve škole (povinná školní docházka), doma (např. práce v domácnosti) i jinde.“⁹ Jde tedy o zbytkový čas, který zůstal po podmíněných činnostech.

Pávková tvrdí, „že nejdůležitější úkony zabírající čas jsou spánek, doba strávená jídlem a péčí o zevnějšek, doba v dopravních prostředcích, školní docházka, brigády atd. Ve zbývajícím volném čase má mládež možnost věnovat se činnostem, které má ráda, baví ji, uspokojují je a přinášejí jí radost

---

⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 13

⁷ NĚMEC, Jiří et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 2002. s. 17

⁸ ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vydání, Praha: Portál, 2009. s. 26

⁹ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2001. s. 15

a uvolnění.¹⁰ Dochází tedy k rozdělení času na úsek, který znamená pro člověka nezávislost a svobodu a také na tu část, jež znamená opak.

Vážanský pozitivní vymezení charakterizuje jako „dobu, která jedinci umožňuje svobodnou volbu činností, kdy se může svobodně realizovat a dělat to, co chce, k čemu jej nikdo nenutí a k čemu také není podvědomě nucen.“¹¹ Podle něj tudíž volný čas poskytuje dětem a mládeži velké množství možností, aktivit a činností, které mohou dělat, ale současně dělat nemusí. Ve volném čase si děti a mládež dle vlastních preferencí vybírají, zkouší a střídají různé druhy činností. „Je-li u negativního chápání volného času v popředí časové ohraničení vůči pracovní době, pak se pozitivní definice pokouší obsahově popsat své funkce pro jednotlivce nebo společnost.“¹² Tato perspektiva stanoví množství a hodnotu času, který zůstává po splnění náležitostí biologického charakteru a hlavně dříve vytyčených povinností.

V rámci výzkumu a teorie volného času uvádí Musil také výpočet volného času. Tvrdí, že „k výpočtu našeho skutečného volného času nám může posloužit vzorec:

$$VČ = CČ - (PČ + MPČ),$$

kde VČ je volný čas,

CČ – celkový čas (24 hodin),

PČ – pracovní čas (čas strávený v práci nebo ve škole),

MPČ – mimopracovní čas, tj. vázaný čas (čas pro hygienu, jídlo, nákupy, starost o někoho apod.).

Pokud bychom chtěli najít protiklad k volnému času, pak by platilo:

---

¹⁰ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2001. s. 15

¹¹ VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. upr. a dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. s. 11

¹² Tamtéž. s. 11

VOLNÝ ČAS x ČAS POVINNOSTÍ.¹³

Na základě dosazení konkrétních číselných jednotek tak lze získat přesné matematické vyjádření množství volného času, kterým jedinec disponuje, a to v závislosti na jednotlivých proměnných.

1.3 Funkce volného času

Funkce volného času se rozlišují podle mnoha kritérií. Nejpodstatnějšími charakteristikami funkcí volného času jsou: spolupodílí se na utváření hodnotového systému dětí i dospělých, reprezentuje protipól pracovního nasazení (ve škole a zaměstnání), podporuje kvalitativní rozvoj osobnosti, vytváří a ovlivňuje sociální vztahy, sociální interakci, mezilidskou komunikaci, mnohé aktivity podporují zdraví, tělesný vývoj a zdravý životní styl, působí efektivně jako prevence výskytu sociálně – patologických jevů. Účastí na aktivitách určených pro trávení volného času může dítě získat mnoho cenných zkušeností a zážitků. V této problematice lze narazit na rozdílné pohledy a také na větší množství definic druhů volného času. Z obecného hlediska je jev volného času posuzován podle společenské funkce a funkce volného času významného pro člověka.

Francouzský sociolog Roger Sua rozlišuje základní funkce volného času takto:

- a) psychologická – uvolnění, zábava
- b) sociální – socializace, příslušnost k sociální skupině
- c) terapeutická – zdravý životní styl, prevence chorob, smyslový rozvoj
- d) ekonomická – pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti, výdaje účastníků vynakládané na aktivity volného času.¹⁴

Komplexně funkce volného času vymezil německý pedagog Horst W. Opaschowski. Mezi základní funkce a možnosti volného času patří¹⁵:

---

¹³ MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Vyd. 1. Praha: Informatorium, 2014. s. 29

¹⁴ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 14.

- a) rekreace – zotavení, uvolnění;
- b) kompenzace – odstraňování zklamání a frustrací, výchovu a další vzdělávání;
- c) kontemplace – hledání smyslu života a jeho duchovní výstavbu;
- d) komunikace – sociální kontakty a partnerství;
- e) participace – podílení se, účast na rozvoji společnosti;
- f) integrace – stabilizaci života rodiny a vrůstání do společenských organismů,
- g) enkulturace – kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím umění apod.¹⁶

Oproti tomuto vymezení nabízí B. Hofbauer¹⁷ svůj pohled. Podle něj jsou funkce volného času následující:

- a) relaxace – odpočinek, nejčastěji činnosti pohybové i psychicky nenáročné;
- b) regenerace – obnovení psychických i fyzických sil pro další činnost;
- c) kompenzace – vyvážení činností spojených s prací či školní docházkou;
- d) sociální prevence – prevenci proti negativním a nežádoucím jevům;
- e) výchova

Odlišný náhled na problematiku volného času přináší Rojek.¹⁸ Podle něj existují čtyři funkce volného času:

- a) manipulativní - volný čas je prostředkem sociální stratifikace;
- b) regulativní - volný čas reguluje životní způsoby a životní styly;
- c) identitní - volný čas slouží k sociální exkluzi nebo inkluzi (např. možnost členství v golfovém klubu, zájmovém sdružení);
- d) mobilizační - volný čas vytváří prostor pro opozici vůči tlaku společnosti.

---

¹⁵ VÁŽANSKÝ, Mojmir. *Základy pedagogiky volného času*. 2. upr. a dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. s. 36-38

¹⁶ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 14-15

¹⁷ Tamtéž, s. 14

¹⁸ ROJEK, Chris. *Leisure Theory: Principles and Practice*. New York: Palgrave Mac Millan, 2005. s. 42

Z mnoha postojů různých autorů je tedy patrné, že neexistuje jednotné kritérium pro hodnocení volného času jako takového. Nejdůležitějším poznatkem členění funkcí a druhů volnočasových aktivit je, že se jedná pouze o teoretické rozdělení a že se jednotlivé přístupy navzájem prolínají, nahrazují, překrývají a doplňují.

1.4 Druhy volného času

Volný čas a činnosti s ním spojené představují jednu ze zásadních oblastí v lidském životě. Děti a mládež ovlivňuje volný čas především pedagogicky. Příčinu této korekce lze spatřovat v tom, že děti do určitého stupně zralosti či připravenosti ještě nemají dostatek zkušeností a nedokážou se orientovat v oblastech zájmových činností. Následkem toho potřebují děti a mládež systematické vedení. Zásadní podmínkou účinnosti je, aby toto vedení bylo vedeno nenásilně, nabízelo dětem a mládeži velké množství činností a především, aby účast na těchto činnostech byla dobrovolná.

Celkový čas dnešního člověka můžeme rozdělit podle činností, kterými se zabývá. U dětí a mládeže je to čas školní (doba, kdy jsou děti ve školkách či školách) u dospělého člověka čas pracovní (doba pracovní činnosti v placeném zaměstnání) a na dobu nepracovní. Doba nepracovní zahrnuje čas volný i vázaný, který potřebujeme pro realizaci potřeb biologických (vykonávání hygienických potřeb, spánek, čas potřebný k příjmu potravy), rodinných (věnování se rodině, domácím i školním úkolům), ostatních (dojíždění do školy). Jak uvádí Hájek, „někdy se uplatňuje také čas polovolný, kam se řadí hraniční činnosti na pomezí času povinného a vázaného; jsou to aktivity přinášející radost a současně i případný praktický užitek (ruční práce, kutilství, zahrádkaření).“¹⁹

---

¹⁹ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER Břetislav, PÁVKOVÁ Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 11

Ve své knize Šerák uvádí, že veškerý čas, který jedinec má k dispozici, můžeme rozdělit na čas pracovní, vázaný či povolný, volný.²⁰ Čas pracovní chápeme jako čas strávený nějakou pracovní činností. Čas vázaný či polovolný je čas, který je určen pro péči o vlastní osobu tj. hygiena, spánek, stravování, péče o děti a domácnost. Čas volný je určen pro zájmy a záliby člověka (sport, zahradničení, kutilství, cestování aj.). „Volný čas můžeme dělit také podle druhu činností na čas odpočinkový, rekreační a zájmový.“²¹ Čas odpočinkový je vyplněn nenáročnými a psychicky klidnými činnostmi. Čas rekreační je vyplněn rekreační aktivitou. Zájmový čas je vyplněn aktivitami, které jsou zaměřeny na rozvíjení individuálních potřeb.

Volný čas bývá rozdělen na tři základní typy, se kterými se lze setkat v každodenním životě:²²

Denní volný čas - tento typ volného času je do jisté míry individuální záležitostí každého člověka, a to zejména z toho důvodu, že je odvislý od pracovní doby. V průběhu dne se jedná pouze o menší časový úsek, který bývá nejčastěji vyplněn odpočinkem po pracovní činnosti.

Víkend - pro většinu reprezentuje dvoudenní odpočinek, který lze využít dle vlastních představ. Činnosti vykonávané o víkendu většinou nemají pouze odpočinkový charakter.

Dovolená - v průběhu dovolené se zpravidla profilují základní funkce volného času. Možnosti trávení dovolené jsou specifické pro každého člověka, ovšem v nejširší míře se jedná o odpočinek, vzdělávání a osobní zábavu. Při čase dovolené se zpravidla mění původní či převažující životní styl.

---

²⁰ ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. s. 28

²¹ Tamtéž s. 28

²² SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Vyd. 1. Praha: Svoboda servis, 2004, s. 59

V této kapitole jsme prezentovali rozdílná hlediska, která se týkají volného času a jeho základních funkcí pro jedince. Došli jsme k závěru, že jak definice, tak funkce volného času se mohou odlišovat, a to kvůli nestejnému náhledu od různých autorů. Dalším aspektem první kapitoly představovaly faktory, které se týkají prožívání volného času, tj. vnitřní a vnější. Vnitřními faktory jsou psychologické a biologické. Vnější faktory se rozčleňují podle věku, pohlaví, sociální skupiny, bydliště, profese a vzdělání. Následující částí první kapitoly popisovala kategorii volného času v souvislosti se životním stylem. Další část první kapitoly se věnovala potenciálním problémům, které se vyskytují ve sféře volného času. Po oblasti definic klíčových pojmů následoval přehled funkce výchovy ve volném čase. Poslední kapitola se věnovala fenoménu pozitivního a negativního chápání volného času.

1.5 Faktory volného času

Faktory volného času podléhají různým okolnostem, vlivům, předpokladům a podmínkám. Základní rozdělení je na vnitřní a vnější faktory. Obě dvě sféry se navzájem prolínají a v mnoha ohledech doplňují.

1.5.1 Vnitřní faktory ovlivňující trávení volného času

Vnitřní faktory ovlivňující trávení volného času dělíme na dvě části, a sice na faktory psychologické, jež jsou z velké části otázkou dědičnosti, a na biologické.

Psychologické – temperamentní založení, typ nervové soustavy, rozumové schopnosti, vývoj osobnosti atd. Psychické rozpoložení člověka se spolu s tělesným stavem odráží na konečné volbě činností, které jsou provozovány ve volném čase. Významnou složkou je v tomto případě globální psychofyzický stav, stavy dlouhodobého charakteru a také životní styl jedince.

Biologické – zdravotní omezení či postižení, fyzická kondice či předpoklady k určitým (především sportovním) činnostem.²³ Jedná se o klíčové kritérium, podle něhož se jedinec rozhoduje, čemu se může a chce věnovat, a to nejen v rámci volnočasových aktivit, ale také v profesním životě.

Pohlaví – faktor pohlaví je tradiční činitelem. Jak uvádí Helus, „fakt, zda jsme muži či ženami, ovlivňuje celý náš život a rovněž způsob trávení volného času už v dětství. Jsme určeni genderově, tedy životem v souvislostech našeho sociokulturního prostředí (náboženstvím, tradicí a zvyklostmi, očekáváními, předsudky a socializací).“²⁴ Odlišný přístup k trávení volného času je také dán rozdílnou anatomickou stavbou těla u obou pohlaví. Fyzicky náročná manuální činnost není typickou náplní volnočasových aktivit u dívek, na rozdíl od chlapců, viz brigády ve skladech apod.

Oblíbenost volnočasových aktivit v průběhu doby se ovšem začíná měnit. V minulém století převládala myšlenka, že chlapci by se měli věnovat především „mužským“ činnostem v rámci volného času, jako např. technickým kroužkům a bojovým či adrenalinovým sportům. V současné době ovšem do tohoto světa více a více zasahují dívky a ženy. Mimořádný vliv na větší participaci obou pohlaví má rodina a sociální skupina, v níž se děti a mládež nachází.

Věk - věk je podstatným faktorem při výběru náplně volného času a volnočasových aktivit. „Měřeno množstvím a náplní volného času jsou lidé nejaktivnější kolem svých 17 let, kdy vrcholí frekvence řady jejich aktivit. V dalších letech spolu s přibývajícími pracovními a rodinnými povinnostmi četnost volnočasových aktivit výrazně klesá, přičemž tento trend přetrvává

---

²³ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. s. 21

²⁴ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. s. 51

– až na určité výjimky – až do senia.²⁵ Členění a druhy aktivit ve volném čase se v různých věkových skupinách výrazně liší.

Některé volnočasové aktivity jsou ovšem typičtější pro mládež než ve skupině dospělých. Mládež, která zatím nemá povinnost pracovat, disponuje logicky větším množstvím času než dospělí. Ti naopak vnímají jeho hodnotu a z tohoto důvodu může dojít k názorovým střetům mezi jednotlivými generacemi. V současnosti lze pozorovat snížení věku účastníků volnočasových aktivit. Ještě před padesáti lety školský systém zařazoval děti do volnočasových činností od třetí třídy základní školy. Nynější trend spolupůsobí na socializační aspekty vývoje jedince, na jeho snahu o uvědomění své role ve společnosti a také budoucí uplatnění.

Vzdělání - průzkumy ukázaly, že s vyšším vzděláním dochází k většímu zájmu o sport, četbu, návštěvu kulturních zařízení, výlety. Negativem u vysokoškolsky vzdělaných lidí je neschopnost se oprostít od práce a věnování se pouze rodině.²⁶

1.5.2 Vnější faktory ovlivňující trávení volného času

Vnější aspekty, které ovlivňují prožívání volného času jednotlivce i skupin, Šerák rozděluje do šesti základních kategorií:

Sociální skupina – existují rozdílné klasifikace a charakteristika sociálních skupin. Nejčastěji jde o skupiny dvou a více osob, které mají vůči sobě odlišné sociální role. Jak uvádí Šerák, „každá ze sociálních skupin, do nichž lidé patří, má svůj vlastní systém hodnot a norem, které samozřejmě ovlivňují i naplnění disponibilní doby. Pravděpodobně nejvýznamnější je působení rodiny. Ta všechny své členy orientuje k určitým způsobům trávení volného času, především tím, že určuje, které aktivity jsou žádoucí

---

²⁵ ŠERÁK, Michal. *Zájemové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. s. 38

²⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2001. s. 17-36.

a hodnotné.²⁷ Prostřednictvím vzájemného ovlivňování dochází k sociální interakci a vytvoření normativního prostředí.

Bydliště - i když je možné se neustále setkávat se zásadními odlišnostmi života ve městech a na vesnici, je patrné, že v některých ohledech se začínají různosti zmenšovat. V urbanisticky vyspělejších oblastech se lidé ve svém volném čase věnují většímu množství volnočasových aktivit. Nabídka volnočasových aktivit v oblasti kultury je ve městě nesrovnatelně kvalitnější než na vesnici. Na druhou stranu je nutné podtrhnout fakt, že i v samotných městech a jejich městských částech se nabídka různí. Negativní položkou života ve městě, mimo jiné, je pak méně komplikovaná cesta k patologickým faktorům (kriminalita, drogová problematika apod.).

Menší města s méně rozvinutou infrastrukturou představují mezičlánek mezi životem ve větším městě a na vesnici. Klíčovým aspektem je zde přístup samosprávy k řízení volnočasových aktivit pro děti a mládež. Pobyt na vesnici poskytuje řadu výhod, zejména pokud jde o relativně snadnou dostupnost přírody a rekreačního zázemí. Tyto oblasti samy o sobě nabízí celou škálu možností, jak trávit volný čas.

Nebezpečí těchto oblastí a trávení volného času ovšem spočívá v tom, že jde o neměnný prostor, kde může v průběhu času dojít ke stereotypizaci a postupnému opadnutí zájmu. V tomto případě pak nastupuje zvýšená atraktivita přilehlých oblastí a tendence k přestěhování jinam, popř. je nutné pro uspokojení volnočasových potřeb dojíždět nemalé vzdálenosti.

Profese – zde platí zásada, že vinou nezaměstnanosti jsou lidé ochotni vážit cestu i do vzdálenějších oblastí. Na druhou stranu je ovšem nutné brát v úvahu také situace, kdy lidé nechtějí dojíždět na pracoviště z finančních důvodů, popř. vinou jiných závazků. Častým argumentem proti dojíždění jsou náklady, které by ohrozily ostatní stěžejní náklady, jako např. nájem, energie,

---

²⁷ ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. s. 38

potraviny, hypotéky, paušální platby za komunikační prostředky, kroužky pro děti, výlety aj.

1.6 Vliv životního stylu na volný čas

Náplň, druhy, formy i charakter volnočasových aktivit se u jednotlivců liší. V tomto případě nelze paušalizovat, a tak co může být přínosné a zábavné pro jednoho člověka, již může být nudné a triviální pro druhého. Vzhledem k povahovým vlastnostem jedince se liší také způsob života, a tím pádem také způsob trávení volného času. Činnosti, které člověk provozuje ve volném čase, se různí. Je možné je rozdělit do dvou skupin, které jsou ovšem v jistých ohledech vzájemně provázané.

Přijímané – jedná se o oblast činností, při kterých jedinec jen prostřednictvím vnímání přijímá určité informace, např. při čtení knih, poslechu rozhlasu či sledování programů v televizi, surfování na internetu aj. Z globálního hlediska se takové činnosti považují za méně prospěšné, protože jedince nenabádají k aktivnímu přijímání informací z vnějšího prostředí.

Produktivní – jde o takové aktivity, při kterých něco vzniká, člověk při nich něco tvoří. Nemusí se nutně jednat pouze o případy, kdy je výsledkem činnosti určitý materiální výrobek, ale může jimi být i určitá nehmotná entita. Mezi tyto aktivity se proto řadí nejrůznější druhy sportu, tanec, hra na hudební nástroje, výtvarné umění a ostatní rukodělné činnosti.

Prostřednictvím své náplně jsou takové činnosti považovány za velmi vhodné pro většinu lidí, jelikož mimo relaxační funkce poskytují i možnost seberealizace a uspokojení z vytvoření něčeho nového.

1.7 Problémy vyskytující se ve volném čase

Při využívání volného času je zásadní prevence nežádoucích sociálně patologických jevů, jako např. užívání narkotik, agrese. Tyto aspekty do značné míry souvisí se snahou přizpůsobit se sociálnímu prostředí, tj. typicky vrstevníkům a partám. Druhou častou příčinou je tendence k úniku z rodinného prostředí, před nudou apod. Neexistující nebo nekvalitní ovlivňování volného času může způsobovat nevhodné trávení volného času a nárůst pravděpodobnosti výskytu patologických jevů. Dalším faktem je také pravděpodobnost pomalejšího rozvoje talentových schopností. V současné době paradoxně volný čas představuje společenský problém. V praktickém životě může způsobovat komplikace: jeho nadbytek i nedostatek. Problémy způsobuje malé množství příležitostí, zajímavých způsobů, jak využít volný čas, ovšem současně také příležitosti, které zůstaly nakonec nevyužity.

Dalším aspektem je nezáměr o smysluplné využívání osobního volného času. Možnosti trávení volného času mohou být často závislé na finančním zázemí rodičů. Výsledky výzkumů prováděných v poslední době jasně poukazují na prohlubující se tendence životního stylu dětí a mládeže, který se prokazatelně stává více konzumní. Největší množství volného času mohou děti a mládež trávit při sledování televize, videa, u počítačů, hraním počítačových her, v různých partách, velmi často také v nevhodném prostředí, které umožňuje vznik a šíření sociálně patologických jevů. Následkem takových příležitostí pak dochází k utlumení zájmu o aktivní trávení osobního volna a také o jiné společenské činnosti.

Současná generace dospívající mládeže se, jak lze vyzorovat, již mnohem méně zajímá o způsoby a možnosti organizovaných zájmů a jiných volnočasových činností oproti předešlé generaci. Nynější mládež preferuje příležitostné aktivity, a to podle individuálních zájmů, zejména spontánní využívání volného času ve skupinách, partách, ale také v pasivitě.

Problémem je v tomto případě malá nebo žádná informovanost samotných dětí a mládeže, ovšem i jejich rodičů a vyučujících, kteří často nevidí skutečný význam volného času. Odborníci se shodli na tom, že problémy s trávením volného času lze shrnout do následujících oblastí. Jestliže se nevhodně využívá volný čas, může docházet k výskytu sociálně-patologických jevů. Jak uvádí Bendl, „vhodně volené a dostupné volnočasové aktivity slouží jako nespecifická primární prevence. U dítěte, které umí dobře využívat volný čas, má své zájmy a věnuje se jim, je méně pravděpodobné, že podlehně špatným vzorům.“²⁸ Zařízení pro volný čas dětí a mládeže ovšem nejsou stejně dostupná na vesnicích a ve městech. Státní a veřejná správa se málo zajímá o problematiku volného času u dětí a mládeže. Mnoho dětí a mládeže nevyužívá instituce a zařízení pro volnočasové aktivity. Děti a mládež mnohdy tráví svůj volný čas prostřednictvím sledování televize, chatováním na internetu, hraním her na počítači, trávením času na sociálních sítích. Z toho důvodu dochází k závislostem na moderních technologiích. I přes vliv médií jsou rodiče s dětmi málo informováni o možných akcích v jejich okolí, o účasti a přihlašování se na různé akce, o otevření nových kurzů, škol či sportovních hřišť. V neposlední řadě ovlivňuje způsob trávení volného času finanční stránka.

Třetím problémem, který se může vyskytnout ve sféře volného času, je jeho absence. Musil o tomto fenoménu uvádí: „Někteří lidé nemají volný čas, tj. čas pro sebe a své nejbližší. Psychologové říkají, že by si každý člověk měl udělat dostatek volného času, protože volný čas podporuje tělesný a psychický vývoj jedince, zabezpečuje dostatek odpočinku pro výkon další práce, podporuje zdraví“²⁹. Absence volného času tedy vede k nástupu stresových stavů, podrážděnosti a ke snížení tělesné a mentální efektivity.

---

²⁸ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. s. 123

²⁹ MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Vyd. 1. Praha: Informatorium, 2014. s. 31

1.8 Základní pojmy související s výchovným působením ve volném čase

Pro globální orientaci v problematice volného času, volnočasových aktivit a edukace je nutné operovat s komplexní vědeckou terminologií z oblasti volného času dětí a mládeže. Opět je možné vyjít z několika zdrojů, pohledů a výkladů současných autorů, viz kapitola 1.

Mimotřídní výchova - Jedná se o souhrnné označení pro činnosti, které organizuje škola nad rámec vyučování, např. aktivity prováděné v kroužcích, různá škála soutěží, her, ale také výlety, tematická setkávání apod. I když je mimotřídní výchova uskutečňována ve škole, je dobrovolná a doplňující (knihovna, žákovská samospráva atd.)

Mimoškolní výchova - ve starší literatuře se označuje také jako tzv. mimoškolní výchova nebo poškolní výchova. Jde o výchovnou činnost organizovanou mimo prostor školy. Zajišťují ji zpravidla organizace, střediska volného času, spolky (dříve občanská sdružení). Jak uvádí Bendl, „oba pojmy (mimotřídní a mimoškolní výchova) se používají v současné době méně a již dříve byly nahrazeny termínem výchova mimo vyučování.“³⁰

Výchova mimo vyučování - Pávková uvádí, že výchova mimo vyučování představuje „výchovné působení v době mimo povinné vyučování, převážně, ale nikoliv výlučně ve volném čase.“³¹ Výchova mimo vyučování tedy probíhá mimo povinné školní vyučování a také mimo dosah rodiny. Je uskutečňována institucionálním způsobem. Jsou zde garantovány prvky respektu k vyučujícím

---

³⁰ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. s. 121

³¹ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2001. s. 13

i mládeži, zapojení rodičů a ostatních dospělých do činnosti mládeže a v neposlední řadě se zde vytváří podmínky pro rozvoj aktivit mládeže.

Formální výchova - Hofbauer tvrdí, že „se jedná se o aktivity, které jsou uskutečňovány ve školách nebo odborných vzdělávacích zařízeních. Tato výchova je podporována státem a věkově rozdělena.

Do této kategorie spadá vzdělávání, které je uskutečňováno ve škole, dálkové studium na středních a vysokých školách a další.“³² Tento druh výchovy v sobě obsahuje nejvyšší stupeň řízené činnosti.

Informální výchova - podle Pávkové „informální výchovou (učení) se rozumí záměrné, ale i zcela nahodilé formování osobnosti jedince v rozmanitých životních situacích.“³³ Nejedná se tedy o systematizovanou výuku s exaktně měřitelným množstvím informací.

Neformální výchova - neformální výchova je podle Pávkové definována jako „výchova má nejbližší k výchově ve volném čase. Má základní znaky výchovy, jako je cílevědomost, systematickosti, zároveň však respektuje požadavek dobrovolnosti, přitažlivosti, zajímavosti.“³⁴ Typickým představitelem neformální výchovy může např. sportovní družstvo.

Pedagogika volného času - je relativně moderní vědecká disciplína. Představuje jednu z pedagogických disciplín. „Zabývá se výchovou ve volném čase, cíli, podmínkami a prostředky výchovy ve volném čase, pedagogickým ovlivňováním či zhodnocováním volného času.“³⁵

Pedagog volného času - Pávková tvrdí, že „pedagogové volného času se uplatňují ve střediscích volného času (domy dětí a mládeže, stanice

---

³² HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál. 2004. s. 18

³³ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2001. s. 13

³⁴ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2001. s. 13

³⁵ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. s. 118

zájmových činností). Mohou najít své uplatnění i v rozmanitých neškolských zařízeních.³⁶

Tyto osoby tudíž vykonávají pedagogickou činnost v sektoru zájmového vzdělávání. Jejich úkolem je stanovení cílů a obsahů činností, které provádí nejčastěji prostřednictvím organizací a institucí. Podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů je pedagog volného času jedinec, „který vykonává komplexní přímou pedagogickou činnost v zájmovém vzdělávání ve školách a školských zařízeních pro zájmové vzdělávání.“ Termínem pedagog volného času je možné použít pro profesionála i pro dobrovolného výchovného pracovníka. Pedagog volného času nejčastěji nachází uplatnění ve střediscích volného času a v řadě neškolských zařízení. Slovem vychovatel se označuje pracovník ve sféře školních i mimoškolních zařízení v čase mimo vyučování, dále v zařízeních pro ústavní a ochrannou výchovu nebo zařízení sociální péče. Výchovné působení těchto profesí se uskutečňuje ve volném čase vychovávaných.

Důležitými vlastnostmi u vedoucích či pedagogů volného času dle Hájka jsou tyto:³⁷

tolerance – přijímat dítě takové, jaké je,

citlivost a empatie – citlivě přistupovat ke každému dítěti a hodnotit je podle jeho schopností a možností,

pohotovost – být pozorný a vnímavý k návrhům a podnětům dětí, nelpět striktně na plánu a svých představách, pokud je skupina odmítne, v odůvodněných případech,

akceptovat návrhy členů – tímto způsobem umožňuje participaci dětí na programu skupiny,

---

³⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2001. s. 14

³⁷ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2001. s. 177

přirozená autorita – uvolněná a přátelská atmosféra bez zbytečně autoritativního přístupu, založená na odbornosti,

tvůrčivost – podněcovat účastníky k vlastní kreativitě a oceňovat ji.

Zákon o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících v platném znění předepisuje parametry, které musí pedagogický pracovník splňovat: „Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje tyto předpoklady:

- a) je plně způsobilý k právním úkonům,
- b) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,
- c) je bezúhonný,
- d) je zdravotně způsobilý a
- e) prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.“

Výchovné prostředky - výchovné prostředky jsou činitele výchovně-vzdělávacího procesu. Svobodová a Šmahelová dělí výchovné prostředky na širší a užší pojetí. „Širší pojetí obsahuje formy výchovy, organizační formy vzdělávání, výchovné metody, vyučovací metody, pedagogické principy (zásady), vzdělávací obsahy, výchovné prostředí, lidé. Užší pojetí výchovných prostředků (prostředky materiální povahy).“³⁸

Mládež - mládež je termín, jenž definuje „buď nepřesně ohraničenou věkovou skupinu, nebo sociální kategorii, která je vymezenou specifickými biologickými, psychickými a sociálními znaky.“³⁹

Zájem - zájem je obecně definován jako pozitivní hodnocení určité skutečnosti. Dalším krokem je pak zkoumání jevů s touto skutečností

---

³⁸ SVOBODOVÁ, Jarmila, ŠMAHELOVÁ, Bohumíra. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD, 2007. s. 46

³⁹ LINHART, Jiří, ed. *Velký sociologický slovník. Sv. 1, A-O*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. s. 692

spojených, jejich rozvinutí a činění této skutečnosti. „Zájmy zahrnují a aktivizují celou osobnost. Jsou individuální a vypovídají mnohé o povaze a životní dráze konkrétního člověka.“⁴⁰ Podle úrovně se dělí na aktivní a pasivní. Podle intenzity lze hovořit o hlubokém a povrchním zájmu. Dále se dělí na krátkodobé, přechodné a trvalé. Dle typu soustředěnosti se dělí na jednostranné a mnohostranné. V neposlední řadě se zájmy rozčleňují normativně, a to na žádoucí a nežádoucí.

Zájmový kroužek - zájmový kroužek je společenství svou organizací a formou zaměřené na mimotřídní nebo mimoškolní činnosti. Účelem kroužků je rozvíjení zájmových aktivit. Jak uvádí Průcha⁴¹, jde o „pěstování a rozvíjení specifických sklonů, zájmů a koníčků: 1. v zařízeních pro výchovu mimo vyučování, jako součást neformálního vzdělávání; 2. v individuálních činnostech jednotlivců jako součást informálního vzdělávání.“ Dávají základ k aktivnímu trávení volného času, rozvíjí sociální interakci a posiluje schopnost organizovat vlastní volný čas. Standardními typy kroužků jsou sportovní, hudební, společenské, technické a přírodovědné.

1.9 Funkce výchovy ve volném čase

Výchova ve volném čase sebou nese vlastní specifika. Její funkce se navzájem prolínají, a tak na ně nelze nahlížet jako na oddělené jevy. Funkce se v průběhu času vyvíjely, a to zejména podle společenských potřeb. Základním prvkem výchovy ve volném čase se stala prevence sociálně patologických jevů. Jednalo se o dobu, kdy prakticky neexistoval systém péče o děti a mládež v době po skončení školních povinností. Smyslem řízených volnočasových aktivit tak bylo prosté zaplnění volného času cílové skupiny. Toto hledisko vyzdvihuje Pávková: „U dítěte, které umí dobře využívat volný čas, má své

---

⁴⁰ VYHNÁLKOVÁ, Pavla. Výchova a volný čas. In KANTOROVÁ, Jana a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. 1.vyd. Olomouc: Hanex, 2010. s. 159 – 182

⁴¹ PRŮCHA, Jan a kol. *Pedagogický slovník*. 6.vyd. Praha: Portál, 2009. s. 377

zájmy a věnuje se jim, je méně pravděpodobné, že podlehne špatným vzorům a projeví se u něho některé z uvedených patologických jevů.“⁴² Na druhou stranu je nutné neustále reflektovat dobrovolnost, s níž děti a mládež přistupují k daným aktivitám. V současnosti představuje nebezpečí zejména kriminalita, drogová problematika (narkotika a virtuální drogy), záškoláctví a netolerance.

Funkce výchovy ve volném čase je **výchovně-vzdělávací**. V tomto případě se jedná o skutečnost, že dochází k ucelenému formování osobnosti. Podle Bendla, „výchovně-vzdělávací funkce v záměrném a cílevědomém ovlivňování osobnosti vychovávaných jedinců.“⁴³ Vhodně zvolenými prostředky lze působit současně na potřeby, zájmy i schopnosti cílové skupiny. Optimálním výsledkem je pak zacílení na kladné životní hodnoty a vyváženost osobnosti.

Druhou funkcí volného času je **zdravotní**. Význam tkví v podpoře zdravého vývoje, životního stylu jak fyzického, tak duševního i sociálního. Existuje mnoho metod, jaké můžeme uplatňovat. V první řadě je to vhodné uspořádání denního režimu podle věku člověka, aby odpovídalo biorytmům člověka. Dále je to zařazování pohybových aktivit do režimu člověka. Především u dětí školního věku je nutné dbát na pohybové aktivity. Je nutné vést v rodinách ale i školních zařízeních ke zdravému stravování, vytvářet a upevňovat zdravé stravovací návyky, dodržovat pitný režim a v neposlední řadě odstraňovat stravovací zlovyky. Dále v rámci funkce zdravotní musíme dbát na dodržování a pěstování hygienických návyků, také na hygienu prostředí a osobních věcí, ve kterých probíhá výchovný proces.

Třetí funkcí volného času je **sociální**. V nejširším pojetí se jedná o bezpečnostní stránku věci, kdy je potřeba zajistit ochranu cílové skupiny (v tomto případě dětí) před případnými riziky v době, kdy se nenacházejí

---

⁴² PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2001. s. 16

⁴³ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. s. 122

pod dohledem rodiny. Jak uvádí Bendl, „nejčastěji se sociální funkcí výchovy rozumí zajištění bezpečnosti, dohledu nad dětmi, jejich ohlídání v čase mimo vyučování, který děti netráví s rodiči.“⁴⁴ Obdobně můžeme akcentovat sociální prvek volného času jako možnost navazování nových kontaktů, lze se naučit nové sociální role a také vnímat charakteristiku, odlišnost a potřeby nového prostředí. V neposlední řadě je jednou z podkategorií této funkce příprava na budoucí očekávanou roli jedince – občan, pracovník, partner atd.

Čtvrtou funkcí je funkce **preventivní**. V rámci výchovy bychom měli dbát také na předcházení negativních jevů tj. předcházet lžím, krádežím, záškoláctví, útěkům z domovů, agresivitě, šikaně, drogám, zneužívání, gamblerství, rasismu. Jestliže vhodně zvolíme volnočasové aktivity, poslouží jako primární nespécifická prevence. Dítě, které umí dobře využít volný čas, věnuje se svým koníčkům a zájmům, méně podlehne špatným vzorům nebo se u něj projeví některé z výše uvedených patologických jevů. Měli bychom negativním jevům předcházet než je následně napravovat.

1.10 Volnočasové aktivity v 21. století

Výrazným prvkem pedagogiky volného času v současnosti je globální rámec. Jak uvádí Bendl⁴⁵, „země Evropské unie (dále jen EU) se v současné době hlásí k ideji tzv. společnosti vědomí (knowledge society). Jde o fázi vývoje společnosti v době postmoderní, kdy se základním faktorem prosperity stává výzkum, vývoj a inovace.“ Cíle výchovy byly obohaceny o integrační politiku a také o přijetí prozápadních tendencí. Z tohoto důvodu vystupují do popředí kombinované aktivity, jejichž cílem je naučit děti a mládež tvořivě

---

⁴⁴ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. s. 123

⁴⁵ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. s. 17

působit na své prostředí. Podle Pávkové: „Zařízení volného času u nás i v zahraničí vstoupila do podnětného, současně však stále náročnějšího prostředí. V něm se začala prokazovat svou funkčnost, schopnost reagovat na aktuální potřeby a úsilí o další rozvoj.“⁴⁶ Významným materiálem, který ovlivňuje současný náhled na organizaci volnočasových aktivit, je Charta výchovy pro volný čas. Charta výchovy volného času byla v roce 1993 schválena předsednictvem asociace Světového sdružení pro rekreaci a volný čas. Charta vznikla za účelem, aby mohla dál předávat informace různým organizacím, jakými jsou např. vlády, nevládní organizace, vzdělávací systémy. Informace náleží pedagogickým pracovníkům, učitelům, vychovatelům. V Chartě výchovy volného času jsou uvedeny principy, podle kterých jsou založeny postupy pro výchovu ve volném čase. **Volný čas podle Charty výchovy volného času:** „Volný čas (resp. rekreace a další činnosti ve volném čase prováděné) představuje specifickou oblast lidského života, přinášející člověku zvláštní prospěch radost ze svobody, prostor pro tvořivost, uspokojení, radost, potěšení a štěstí. Poskytuje příležitost pro širokou škálu možností sebevyjádření a činností, které v sobě zahrnují prvky tělesné, duševní, sociální, umělecké i duchovní. Volný čas podporuje celkové zdraví a pohodu. Volný čas je základním lidským právem, nikomu nesmí být upírán.“⁴⁷

Masovou iniciativou EU je program Mládež v akci. Jeho podskupinami jsou následující entity: „Mládež pro Evropu, Evropská dobrovolná služba, Mládež ve světě, Systémy na podporu mládeže a Podpora evropské spolupráce v oblasti mládeže.“⁴⁸ Účelem této koncepce je poskytnutí škály příležitostí pro děti a mládež, aby měly možnosti sebevyjádření a také

---

⁴⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2001. s. 27

⁴⁷ PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. s. 32

⁴⁸ *Mládež pro Evropu*. [online]. [cit. 2016-01-08]. Dostupné z <http://www.euroskop.cz/9087sekce/mladez-v-akci/>

příležitosti pro tělesný, duševní, sociální, umělecký i duchovní rozvoj. Významnou roli v oblasti cílů volnočasových aktivit v mezinárodním měřítku hraje také Úmluva o právech dítěte. Vstupem do EU získala Česká republika možnost zapojení do všech činností a iniciativ v oblasti vzdělávání, odborné přípravy, do komunitních programů se zaměřením na podporu rozvoje systémů vzdělávání a odborné přípravy a spolupráci mezi vzdělávacími institucemi, a to jak mezi členskými státy EU, tak i s institucemi ze třetích zemí. „Od roku 2007 byly veškeré existující vzdělávací programy spolufinancované EU převedeny pod rámcem **Programu celoživotního učení** pod Národní agenturu pro evropské vzdělávací programy (dále jen NAEP). NAEP je tak hlavním koordinátorem těchto programů v České republice. Valná většina programů spočívá v zapojení vzdělávací instituce, která pak může svým členům (pedagogům, studentům, žákům aj.) umožnit finanční podporu různých forem vzdělávání v partnerském zahraničním zařízení. Individuálních programů pro jednotlivce je omezené množství.“⁴⁹

---

⁴⁹ *Program celoživotního učení.* [online]. [cit. 2016-01-09]. Dostupné z http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=17&view_type_code=faq&

2 ETAPY VÝVOJE ADOLESCENTŮ A ROZVOJ OSOBNOSTI

V této kapitole se budeme zabývat vývojem osobnosti jedince. Osobnost člověka hraje zásadní roli pro volbu konkrétních volnočasových aktivit. Osobnost člověka se rozvíjí a vytváří zejména ve společenských vztazích. Výchova výrazně působí na duševní život dětí a mládeže. Efektivita výchovy závisí na individuální osobnosti a stupni organizace jeho činnosti. Výchova působí na negativní jevy, které existují v prostředí, v němž se jedinec vyskytuje. Vzhledem k tématu diplomové práce je pozornost zaměřena pouze na věkové období adolescence, tedy žáky středních škol ve věku 15-20 let.

2.1 Vývoj adolescentní osobnosti

Adolescentní věk bývá obvykle vymežován věkovým obdobím 15 – 20 let. Jedná se o značné velké věkové rozpětí a v celém jeho průběhu se mění fyzické i psychické vlastnosti člověka. Jak uvádí Musil⁵⁰, „z hlediska společenského postavení charakterizuje tuto věkovou kategorii studium v některém ze tří typů středních škol. Tato skutečnost je významným faktorem při vytváření charakteristických společenských znaků.“ V tomto období se završuje tělesný, psychický, rozumový a sociální vývoj jedince. Pochopitelně hraje svou roli také pohlaví jedince. Především se zlepšuje pozornost a koncentrace. Představitivost se stává poměrně ucelenou a bohatou. Jak uvádí Vyhnálková⁵¹, „adolescence je obdobím stabilizace osobnosti, jedinec nese sám za sebe stále větší zodpovědnost. V tomto věku se zúročují

---

⁵⁰ MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Vyd. 1. Praha: Informatorium, 2014. s. 99

⁵¹ VYHNÁLKOVÁ, Pavla. *Základy pedagogiky volného času* [online]. 1. vyd. Olomouc: Agentura Gevak, 2013. [vid. 2015-12-05]. ISBN 978-80-86768-73-1. Dostupné z: <http://pavla-vyhnalkova.webnode.cz/materialy-pro-studenty/> s. 15

dosavadní snahy rodičů a vychovatelů – jejich výchovné působení již přechází do sebevýchovy.“ Dalším aspektem je také stabilizace vývoje paměti a v myšlení dochází k vyvrcholení, kdy člověk již zpravidla umí pochopit i sféru abstraktních pojmů. Vývoj rozumu i myšlení má účinek na systém řeči a také komunikační schopnosti. Vyjadřování je originálnější a individuální slovní zásoba se obohacuje, ovšem všechno primárně záleží na míře inteligence a na způsobech vzdělávání.

Vlastní pohled nabízí Vágnerová⁵². Uvádí, že „období života od 15 do 20 let je pozdní adolescence. Jde především o dobu komplexnější psychosociální proměny, dochází k pohlavnímu dozrání a k ukončení profesní přípravy spojené s nástupem do zaměstnání nebo pokračováním ve studiu.“ Zralost mění přístup mládeže ke svému okolí, především ve vztahu k dospělým. Vnímání se stává systematizovaným, a současně dochází ke stabilizaci zájmů. Tento fakt se později stává klíčovým při volbě budoucí specializace profese. Nemělo by se však jednat o jediné pravidlo, které je třeba brát v úvahu. Z hlediska citovosti jedince dochází ke změnám. City se na začátku adolescence začínají pomalu stabilizovat. Nejdůležitějším prvkem v této kategorii je fakt, že se jedinec dokáže snadněji ovládat. I když se stále může objevit přechodné kolísání citů, jedná se zde zejména o vliv nových zkušeností a experimentálního životního stylu. Citová stránka vývoje se v tomto smyslu dělí na oblast nižších citů, které již bývají stabilizovány předchozím vývojem.

Jak uvádí Kraus,⁵³ obecné charakteristiky adolescentů lze shrnout do následujících bodů:

- Zvýšená míra kritičnosti,
- Touha po samostatnosti, svobodě myšlení a jednání,

---

⁵² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. s. 369

⁵³ KRAUS, Blahoslav et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. s. 9

- Nevyrovnané sebevědomí,
- Rozporuplné sebehodnocení,
- Obtížné ustoupení a uznání kompromisu,
- Tendenci negovat jednání jiných lidí,
- Příliš radikální řešení situací,
- Problémové přijímání kritiky,
- Touha po dobrodružství,
- Emoční nestabilitu a impulzivnost v jednání.

Intelektuální city jsou směřovány k touze po poznání a po nalezení pravdy. Kategorie morálního cítění se zaměřuje na hodnocení svého okolí. Opět se zde profiluje snaha o hledání pravdy, jako tomu bylo u intelektuálních citů. Modifikací morálního cítění oproti intelektuálnímu je sklon posuzovat jednání konkrétního sociálního prostředí, v němž se jedinec aktuálně nachází. Výraznou úlohu zde sehrává sociální aspekt. Jedná se o časové období, kdy jsou patrné změny ve vzájemných sociálních vztazích jedinců. Model vzájemných vztahů mezi dospělými, který se vyvíjel od samého již ve sféře předškolního věku, se pozvolna rozšiřuje a oboustranně obohacuje. Podle Carr-Gregga a Shaleho⁵⁴ se tato etapa života dá popsat jako „období tělesných změn, popichování kvůli vzhledu, přechodu ze základní školy na střední, dospělých myšlenkových pochodů, starostí kvůli vzhledu, tvaru těla, vzrůstu a sexualitě, přetrhání dětských vazeb a přátelství s dospívajícími stejného pohlaví.“ Mládež začíná vyžadovat větší pozornost, pochopení a úctu ke své osobnosti a k hodnotě lidského života. Snaží se získávat a dostávat, důvěru a především lze vystopovat tendenci k rozšíření individuální samostatnosti – snaží se přejít na vztahy založené na rovnocennosti. Vztahy s vrstevníky a s kolektivem mají speciální funkci. Mezi pilíře vztahů patří osvojování

---

⁵⁴ CARR-GREGG, Michael a SHALE, Erin. *Puberťáci a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. s. 33

morálních zásad dospělých. Na tomto stupni vývoje se prohlubuje sociálně morální dospělost jedince.

2.2 Význam sportu při trávení volného času

Význam sportu pro děti a mládež je neoddiskutovatelný. Pravidelná pohybová aktivita je nutná především jako prevence obezity. Současně tvoří jednu z hlavních podmínek zdraví a kvalitního životního stylu. Podle Šípkové, „pohyb udržuje naši tělesnou schránku v kondici, napomáhá fyzické i psychické rovnováze. Pohyb udržuje děje v našem těle v základním rytmu, pravidelnou funkci životně důležitých orgánů, látkový metabolismus a je velmi důležitou prevencí mnoha onemocnění.“⁵⁵ Pohybové činnosti mají celou řadu kladných dopadů na tělesné zdraví a také celou škálu sociálních a psychologických účinků na zdravý vývoj jedince.

Pohyb a sport obecně představují prostředek seznamování se s prostředím, učení se, jak ovládnout své tělo, jakým způsobem si poradit se svým okolím a tím nabýt nové zkušenosti. Pohyb je také fenomén, jehož pomocí může jedinec vyjádřit sebe sama a komunikovat se svým okolím. Poslouží také jako pomůcka pro získávání sebedůvěry, hodnocení sebe samého, porovnávání, zdravého soupeření a vzájemné spolupráce. Jde tedy o ucelený soubor lidského chování, který obsahuje veškeré prvky pohybové činnosti člověka, pohybové úkoly v životě jedince, účelové pohyby, formální tělesnou výchovu ve školách, sportovní činnosti a pohybovou regeneraci. Investice volného času do sportu je pro mládež velmi výhodná.

Sportovní aktivity mají schopnost sdružovat jedince, bez ohledu na pohlaví a společenský původ. Dalším důležitým faktorem, který pomáhá sport podporovat, je neformální výchova. Sportovní činnosti přispívají

---

⁵⁵ ŠÍPKOVÁ, Olga et al. *Bud' fit s ČT*. Vyd. 1. Praha: Česká televize, 2006. s. 15

k rozvoji dovedností, motivace, sebeovládání a smyslu pro soutěživost. Sporty v sobě také nesou zásadní důležitost pro socializaci a ovlivňování stylu chování vůči lidské společnosti. Kladný odraz má sport také v oblasti získávání přehledu o odlišných autoritách, než reprezentuje např. rodina a školní kolektiv, a také o způsobu jednání v rámci komplexu pravidel. Podle Šeráka, „pohyb má důležité místo při aktivním odpočinku, obnovování psychofyzické rovnováhy nebo zvyšování účinnosti regeneračních pochodů, při tlumení mentální zátěže, stresu a deprese, patrný je vliv na emocionální stránku osobnosti.“⁵⁶ Sport tedy není vnímán výlučně jako zdroj různých prožitků na bázi výdeje tělesné energie, ale také jako pohybová činnost, která v konečném důsledku poznamenává správný fyzický rozvoj jednotlivce. Sport a pohybové aktivity mají značný význam jako element zvyšování fyzické zdatnosti a osobní výkonnosti. Výsledkem pěstování sportu a tělesných aktivit je mimo jiného fyzický rozvoj, tedy prvek, který bývá v současné době poněkud přehlížen.

2.3 Kulturní aktivity jako možnost trávení volného času

Kultura a její působení provází člověka po celý život. Kulturní aspekty bývají vnímány jako opak přírodních sil, tedy všeho, co nebylo stvořeno samo. Jedná se o důsledek činnosti člověka, popř. společnosti. Kulturu se globálně dělí na živou a neživou kulturu. Živá kultura, tj. umění, reprezentuje kulturu každodenního života. Typickými prvky jsou divadelní představení, filmy, výtvarné umění, folklór nebo tanec.

Neživá kultura (kulturní dědictví), reprezentuje druh dědictví, které nám bylo přenecháno našimi předky ve formě hodnot, nejrůznějších norem, popř. hmotných věcí. Do této kategorie spadají národní kulturní památky, muzea,

---

⁵⁶ ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. s. 151

galerie, skanzeny a vesnická architektura. Do neživé kultury patří nemovitosti a umělecké sbírky. Důležitou roli v kulturním vyžití mládeže mají výchovné a výukové programy v rámci kulturních zařízení. Jejich výsledky mohou poskytovat výrazné možnosti pro výchovně-vzdělávací vlivy. Dopad výchovně-vzdělávacího působení různých kulturních institucí je zvyšován faktem, do jaké míry a jak systematicky jsou tato působení propojována s činnostmi škol, společenských organizací a také rodiny.

U adolescentů lze v průběhu vývoje pozorovat značnou specializaci zájmů, a to jak kulturních, tak technických či sportovních. To souvisí s volbou povolání, popř. studijním zaměřením, ale také s osobními zálibami. Jednou ze stálých možností trávení volného času je četba. Podle Chaloupky má četba několik aspektů: „Přináší očekávání, vzrušení, radost i smutek, citové zaujetí, ztotožnění s dějem, ztotožnění s postavou, prožívání sebe sama v příběhu, představovaná bohatost a dotvářecí fantazie, poznávání a nové formy zkušenosti, vlastní výhledy do budoucna, vytváření dalších životních názorů, postojů a hodnotových hledisek, výchova k životu, odpočinek od života, sebestvrzování, sebeprojektivování.“⁵⁷ Význam četby pro děti a mládež, a nejen pro ni, je neoddiskutovatelný. Platí zásada, že četba textu aktivuje myšlenkovou činnost jedince. V tomto případě se nejedná o činnost, jejímž primárním cílem by bylo pamatovat si jednotlivé úseky textu, nebo dokonce text celý. Porozumění významu napsaného a zpracování přečtených informací má za význam průběžného posilování vyjadřovacích schopností. Na jejich základě je pak možné dané skutečnosti interpretovat a vytvořit si na ně vlastní nezávislý názor.

V četbě mládeže přetrvává zájem o dobrodružnou literaturu a detektivky. Mládež se také zaměřuje na cestopisy, společenské romány, současnou literaturu i historickou. Literatura již není pouze zdroj zábavy,

---

⁵⁷ CHALOUPKA, Otakar. *Škola a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. s. 87

ale i mnohých je to i pramen studia. Postupem času začíná ustupovat zájem o vědecko-fantastickou literaturu. Prostřednictvím informací, které literatura a četba obecně přináší, si pak mohou vytvořit vlastní názory.

V této kapitole jsme popsali etapy vývoje jedince a rozvoj osobnosti ve věkové kategorii 15 až 20 let. Charakterizovali jsme vývoj adolescentní osobnosti v souvislosti s fyzickou, psychickou a mravní zralostí. Konstatovali jsme, že chování jednotlivcem úzce spojeno s tělesným a duševním vývojem. Při dotváření charakteru hraje zásadní roli sociální interakce. V poslední části této kapitoly je nastíněn význam sportu, jako východiska trávení volného času pro mládež. Další faktor trávení volného času byl spojen s kulturou a její rolí ve smysluplném vyžití volného času.

3 PŘIROZENÁ PROSTŘEDÍ A VOLNÝ ČAS

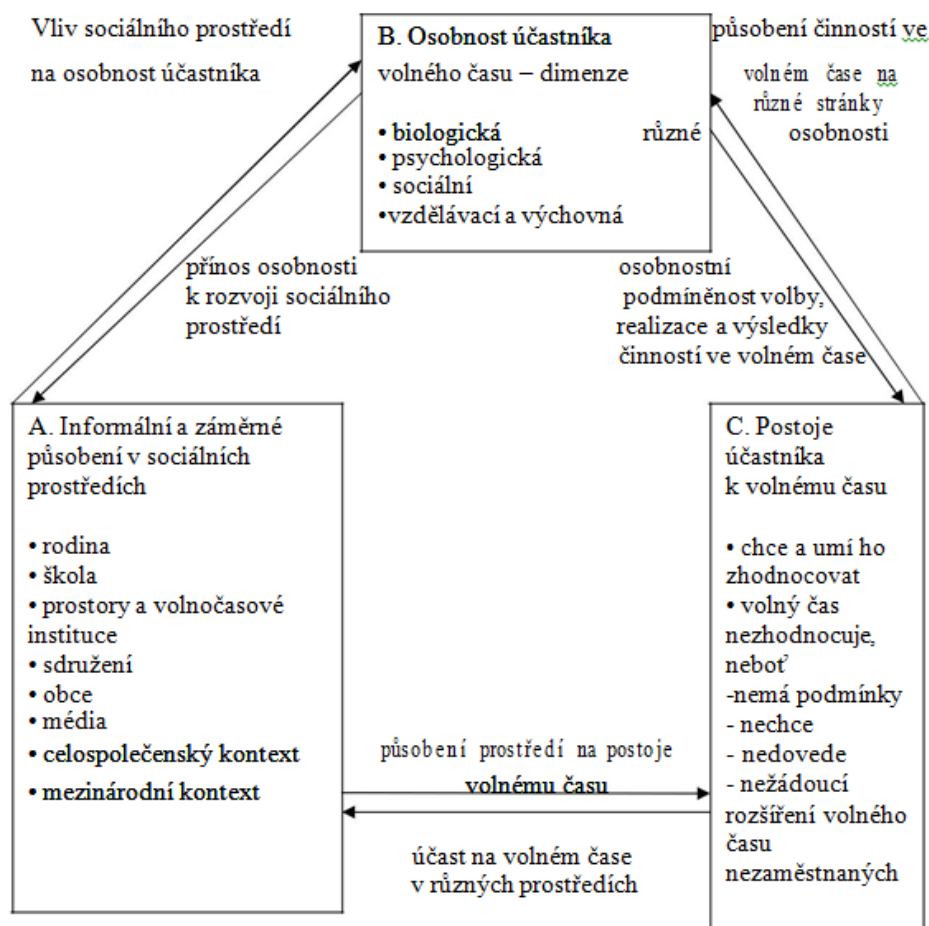
V této kapitole se budeme věnovat působení organizací a institucí, které mají dopad na volný čas dětí a mládeže. Vzhledem k faktu, že vývoj osobnosti je založen na sociálních vztazích, je žádoucí vytvářet takové instituce, které by svým působením byly schopny dodat výchovný vliv na děti a mládež.

Volný čas může být usměřován a formován prostřednictvím nejrůznějších organizací. V této kapitole bude následovat jejich výčet, typologie, charakteristické prvky, vymezení působnosti a obsahu, které nejčastěji poskytují. V zásadě sem spadají tři fundamentální sociální sféry: rodina, škola a ostatní společenství. V první části kapitoly se zaměříme na výchovné podmínky, které jsou pro děti a mládež v nejbližším okolí. Následně se budeme věnovat vlivu, který přináší masmédiá. Dále budou popsána státní instituce a organizace nekomerční sféry. Tyto instituce jsou typicky zřizována Ministerstvem školství.

Specifickou částí institucí, které se věnují organizování volného času, jsou školská zařízení. Ta mohou nabízet velké množství zájmových činností. V závěrečné části této kapitoly budou stručně charakterizována nejznámější sdružení zájmového vzdělávání. Relativně novým sektorem v oblasti institucí, které nabízí volnočasové aktivity pro děti a mládež, představují neziskové organizace. Také jejich příspěvek do institucionální sféry volnočasových výchovně-vzdělávacích činností zde bude představen.

Na obrázku č. 1 je popsán vliv sociálního prostředí na osobnost účastníka. Vliv samotný je zde rozčleněn na tři kategorie. V první části je prezentováno informální a záměrné působení v různých sociálních prostředích, od prostředí rodiny, přes vliv škol, až po celospolečenský kontext, tj. sociální tlak.

Ve druhé části obrázku je popsána osoba účastníka, a současně zde vidíme vlivy, které na něj působí. Poslední část obrázku obsahuje postoje účastníka k volnému času.

Obr. č. 1: Vliv sociálního prostředí na osobnost účastníka⁵⁸

Mimo rodinu a ostatní výše jmenované entity se na výchově dětí a mládeže v čase mimo vyučování podílí množství jiných institucí a subjektů. Volnočasové aktivity jsou zpravidla rozčleněny podle organizace, zájmů či forem na aktivity příležitostné, pravidelné, prázdninové a spontánní.

⁵⁸ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 48

Význam těchto zařízení je v tom, že nabízí dětem a mládeži možnost trávení volného času prostřednictvím škály atraktivních činností. Druhým úkolem zařízení je všestranná podpora cílové skupiny v jejich činnosti.

Výchova jak v rodině, tak i ve škole by měla být brána za samozřejmou. Je také stanovena právními normami. Ovšem mimo tuto sféru nelze děti a mládež nechat disponovat volným časem bez zásahů. Jak uvádí Krejčová, „Je zjevné, že prostředí, v němž se mladí lidé pohybují, interpersonální vztahy, které budují, i společenské instituce, které se zpravidla podílejí na jejich výchově a vzdělání, sehrávají nesmírně významnou roli v psychosociálním vývoji adolescentů.“⁵⁹ Instituce by dále měly poskytovat dostatečný prostor pro seberealizaci, sebeuvědomění a škálu sociálních kontaktů. V neposlední řadě by instituce měly splňovat také požadavek dobrovolnosti a možnost rozvíjet se po všech stránkách osobnosti, tj. fyzických i mentálních. Důležitou položkou, která se váže k zařízením pro volný čas, je vhodnost prostředí, v němž dochází k realizaci volnočasových činností. Aby zařízení mohla plnit zadané úkoly, je bezpodmínečně nutné, aby disponovala odpovídajícím materiálním vybavením. Všechna zařízení musí splňovat celou řadu standardů, především pedagogických, psychologických, profesních a hygienických.

3.1 Rodina

Rodina představuje v systému výchovy základní pilíř. „Rodina je „institucionalizovaná biosociální skupina, vytvořená přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistuje pokrevní pouto, a z jejich dětí“⁶⁰. Základní roli představují dva navzájem propojené faktory. Prvním z nich je společenský význam, druhým výchovné formování dětí. Rodina

---

⁵⁹ KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. s. 20

⁶⁰ VÝROST Josef. *Aplikovaná sociální psychologie*. Portál: Praha, 1998. s. 304

pro děti a mladé lidi zůstává prvotním prostředím, které pro jejich volný čas vytváří příhodné předpoklady. Rodina má pro vývoj dítěte, formování jeho somatického, psychického i sociálního zdraví rozhodující význam. „Rodina není uzavřená, statická jednotka, ale dynamický systém, který je ovlivňován jak sociálním, kulturním, tak i historickým vývojem společnosti, tak životními podmínkami, ve kterých se nachází“⁶¹. Rodina také vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu. Dalším důležitým faktorem je, že rodina začíná s výchovou a vzděláním. Jedním z předpokladů pro vytváření volných vlastností jedince je výchova. Ve správně fungující rodinné atmosféře lze nalézt základ pozitivních vztahů.

Na oblast volného času dětí v rodinné sféře spolupůsobí objektivní podmínky života a výchovy v rodině. Podle Krejčové tím ovšem není role rodiny vyčerpána, zejména v případě, že je v rodině dospívající jedinec: „Interakce mezi rodinou a dospívajícím potomkem se v průběhu adolescence mění. Adolescenci se stěhují do domova mládeže, jejich kontakt s rodinou probíhá pouze během víkendů a často je i tehdy omezen na několik hodin denně.“⁶² Je patrné, že v tomto případě se výchovné instituce navzájem překrývají. V rámci prožívání volného času by měla hrát rodina dominantní roli. Jak uvádí Bendl, „citlivý přístup rodičů k dětským zálibám je nesmírně důležitý. Především je nutné respektovat skutečnost, že volnočasové aktivity jsou dobrovolné, není na místě dávat je dětem jako příkaz.“⁶³ Požadavek dobrovolnosti se v tomto případě profiluje jako dohoda, jakého cíle děti v budoucnu chtějí dosáhnout.

---

⁶¹ MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. s. 235

⁶² KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. s. 21

⁶³ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. s. 131

3.2 Vrstevnícké skupiny

Vrstevnícké skupiny lze charakterizovat jako uskupení, pro něž je typická blízkost věková, ale i blízkost názorová. Její funkce pro vývoj dítěte je zásadní. Její působení začíná od útlého věku a pokračuje v dospívání. Podle Krejčové, „je v dětství klíčovou charakteristikou přátelství společná činnost, v dospívání se přátelství orientuje především na společné myšlenky, názory, naděje a sdílení tajných přání.“⁶⁴ Členství ve vrstevníckých skupinách je charakteristické pro období předškolního a školního věku a dospívání, ale i později se člověk se svými vrstevníky setkává, třebaže už skupiny přestávají být věkově vyhraněné. Vrstevnícké vztahy jsou determinovány prostředím, které se výrazným způsobem podílí na socializaci člověka. Jejich význam tkví v množství a intenzitě prožívaných vztahů. V neposlední řadě lze důležitost takových skupin spatřovat v tom, že jeho působení na jedince je dlouhodobé. Skupina umožňuje vytvoření sítě vztahů, v nichž se člověk od dětství začleňuje do společnosti, získává potřebné sociální zkušenosti, postupně se učí rozumět mezilidským vztahům, lidem ve svém okolí a pochopitelně i sám sobě.

Příslušnost k vrstevnícké skupině tak může zásadně ovlivnit způsob sociální interakce. Jak uvádí Pávková, „tyto skupiny jsou často nositeli určité zvláštní subkultury, nebo dokonce kontrakultury“⁶⁵. Přirozená lidská potřeba po sociálním prostředí a kultuře tak odráží formování osobnosti. Po jistou dobu bývají děti a dospívající velmi závislí na vrstevnícké skupině, jelikož jim zpravidla poskytuje větší stupeň porozumění a mnohdy se pro ně stává

---

⁶⁴ KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. s. 34

⁶⁵ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2001. s. 36

tzv. referenční skupinou. Vzhledem ke skutečnosti, že jsou děti v době tohoto hledání ovlivnitelnější, vrstevnické skupiny mnohem snadněji naplňují potřebu cílové skupiny po vlastní identifikaci než vnitřní rodina. Jak uvádí Hájek, „velice záleží na tom, jaké hodnoty a z nich vyplývající cíle tato skupina uznává. To, může být skupina, která naplňuje svůj volný čas žádoucím způsobem, nebo naopak to může být skupina s negativním postojem k obecně uznávaným hodnotám a působí ve společnosti destruktivně.“⁶⁶ V globálním měřítku se jednotlivé subjekty ovlivňují. Typickým představitelem organizace, která má kladný vliv, je zájmové sdružení. Záporný efekt má naopak např. pouliční gang.

3.3 Masmédia

V současném světě vzrostl význam mezilidské komunikace jako formy sociálního styku. Především masmédia umožňují ovlivňování značných skupin lidí v krátkém čase. Ve 20. století se dynamicky vyvíjela média tradiční (knihy, časopisy), i média akustického a obrazového zpracování informací, jako je film, rozhlas a televize. V posledních dekáдах je postupně doplňovala média spojená s rozvojem elektronických informačních technologií (mobilní telefony, počítače a internet). Masmédia a prostředky komunikace ovlivňují systém hodnot, který si jedinec vytváří. Jak uvádí Jiráček, „Média jsou schopna ovlivnit to, jak lidé myslí a jak se dívají na svět. Základním prostředkem tohoto vlivu je sklon médií předvádět stereotypizovaný pohled na společnost a její členy, jenž může ovlivnit to, jak lidé nahlíží na různé sociální skupiny i sami na sebe.“⁶⁷ Často lze vysledovat nesprávně zobrazování hodnot. Časově náročné využívání médií může vést k psychopatologickým jevům.

---

⁶⁶ HÁJEK, Bedřich et al. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. s. 30-31

⁶⁷ JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. s. 46

Prostřednictvím médií je na druhou stranu i možné vytvořit sociálně blízkou atmosféru v rodině. Současně média mohou probudit zájem dětí a mládeže projevit své názory. Skupinu dětí a mládeže ovlivňují technologie každodenně, a tak uspokojují jejich informační potřeby.

V rámci mimotřídní i mimoškolní výchovy je pro děti a mládež typickým místem pro konzumaci masmédií knihovna. Navzdory častému negativnímu působení nových technologií je vhodné akcentovat, že elektronická média dnes jsou význačnou sférou informačního a komunikačního procesu. „Zodpovědnost za děti a mládež na prvním místě nesou rodiče. Musí ji uplatňovat spíše pozitivní volbou pořadů, než pouhými zákazy a doplnit ji společným sledováním pořadů a dalšími prvky mediální výchovy.“⁶⁸ Vhodná interpretace jejich obsahu tak závisí především na rodičích a pedagozích.

---

⁶⁸ MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Vyd. 1. Praha: Informatorium, 2014. s. 87

4 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY V RÁMCI VÝCHOVY MIMO VYUČOVÁNÍ

Pojem volnočasové aktivity je v současnosti často používán a neustále získává z mnoha důvodů na popularitě. Za volnočasovou aktivitu můžeme považovat jakoukoliv činnost, kterou vykonáváme ve svém volném čase a přináší nám pocity uspokojení, odpočinku a radosti. Zájmová aktivita se globálně chápe jako cílevědomá činnost, která je zaměřená na rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Prostřednictvím takových činností dochází k uspokojování již existujících potřeb člověka. Jde o emociemi doprovázené úsilí, houževnatost a pečlivost k dalšímu osobnostnímu rozvoji. Zejména média mají komerční snahu o co největší zvýraznění významu volného času.

Média nám každý den předkládají, jak slavné osobnosti tráví svůj volný čas, případně jak se na něj obléknou. Reklamy v televizi nás lákají k tomu, jak bychom se měli oblékat na fitness, běh, golf. Co se týče spotřebního zboží, reklamy jsou točeny ve fitness centrech. I když nesledujeme reklamy či programy cíleně, ukazují nám, jaké jsou možnosti trávení volného času.

V dnešní době se mladí snaží napodobit své idoly a jejich aktivity. Proto i ve městech jsou viditelné tendence o to, aby zde byla široká nabídka hudebních, jazykových, tanečních škol, plavecké bazény, tenisové kurty, fotbalové hřiště, fitness centra. Rodiče by měli této nabídky využít a snažit se se svým dítětem najít volnočasovou aktivitu či aktivity, které by jej bavily. Dítě by se k nim rádo vracelo a hlavně je vyhledávalo.

4.1 Rozdělení volnočasových aktivit

Na způsob trávení volného času je možné nahlížet z odlišných úhlů, jednak lze volnočasové aktivity rozdělit podle věku, zaměření, konání a délky aktivity, podle počtu osob. Následující rozdělení je podle Musila⁶⁹:

- a) Podle věku na aktivity určené** - pro děti a mládež a dospělé
- b) Podle zaměření aktivity na oblasti** – sportovní, hudební, estetické, společenské, technické, přírodovědecké, ekologické
- c) Dle doby konání aktivity – činnost pravidelnou** – jsou to aktivity zájmových organizací. **Činnost příležitostná** – jsou to různé besedy, vycházky, soutěže. **Činnost podle objednávky klienta.**
- d) Dle délky aktivity – jednodenní** – probíhají v rámci stávajícího programu např. výlet, exkurze. **Víkendový** – probíhají v rámci víkendu s možností přespání v táborech, hotelech, stanech. **Více denní** – ten probíhá formou školy v přírodě, zájezdem s prohlídkami zajímavých památek.
- e) Dle počtu zúčastněných osob – jednotlivě** – volnočasová aktivita je směřována a určena jenom jedinci. **Ve skupině** – aktivity jsou prováděny v kroužku, sportovních klubech. **Hromadně** tady jde o aktivity typu sportovních akcí, koncertů, divadelních i hudebních festivalů apod.

Volnočasová aktivita by měla obsahovat několik základních cílů a podmínek:

Profesionalita – organizace a vyučujícího, popř. dalších osob, které se podílí na konkrétních volnočasových činnostech.

Zázemí – klubovny, dílny se specializovaným vybavením, taneční a hudební sály.

Vývoj v oboru – umožňuje dlouhodobý růst prostřednictvím nabírání zkušeností a znalostí u obou stran volnočasové aktivity.

---

⁶⁹ MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Vyd. 1. Praha: Informatorium, 2014. s. 40

Růst zájmů se také podílí na zvyšování dovedností a vědomostí. Existuje několik forem zájmového vzdělávání – pravidelné a příležitostné, v zařízení či mimo zařízení, individuální nebo skupinové a organizované nebo spontánní. Činnost spontánní se uplatňuje individuálně nebo ve skupině podle zájmu účastníků. V tomto aspektu se jedná o nepřímé pedagogické působení. Spontánní činnosti jsou přístupny všem zájemcům a nemají dáno přesné časové určení. Pracovníkova role je spíše motivační a bezpečnostní. Zájmová činnost příležitostná obsahuje jednorázové, cyklické, rekreační, oddechové nebo vzdělávací aktivity. Je časově limitována a přímo moderována pedagogickým pracovníkem. Tento druh nastavení dává možnost uskutečnit zajistit spoluúčast dětí a mládeže. Může probíhat místně, na úrovni kraje i jinak.

Zájmová činnost pravidelná je realizována celoročně v pravidelných časových úsecích a pod vedením odborně vyškoleného pracovníka. Účelem pravidelné zájmové činnosti je získat vědomosti, dovednosti a schopnosti. Dílčím cílem je pak prohloubit osobní vztah k danému zájmu či aktivitě. Podle druhu zaměření se činnosti dělí na společenskovední, přírodovědné (ekologické), pracovní-technické, esteticko-výchovné a tělovýchovné. Společenskovední oblast zájmové činnosti obsahuje činnosti, které popisuje aktuální společenskou situaci, a současně má za úkol prohlubování poznatků z jiných humanitních oborů. Typickými sférami společenskovedního zaměření jsou vlastivědné nauky, výchova k partnerství či rodičovství, občanská výchova, sběratelství nebo lingvistika. **Pracovní-technické zájmové** činnosti mají za úkol rozvoj manuálních dovedností. Jak uvádí Musil⁷⁰, pracovní technické činnosti „pomáhají systematicky se zdokonalovat a získávat dovednosti v tvořivé práci, pomáhají chápat rychlý rozvoj vědy a techniky.“ Také zvyšují vědomosti o technické prvky. Jejich prostřednictvím lze mnoho teoretických znalostí aplikovat v praxi. Podle Pávkové, „rukodělné činnosti

---

⁷⁰ MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Vyd. 1. Praha: Informatorium, 2014. s. 41

se velkou měrou podílejí na rozvoji tvořivosti dítěte a na rozvoji některých charakterových vlastností, jako je trpělivost, pečlivost, přesnost, cit pro materiál, estetické a prostorové cítění.⁷¹ Pracovně-technické zájmové aktivity také přispívají k možné budoucí profesní orientaci dětí a mládeže. Mohou je připravit na jejich roli v pracovním prostředí.

Přírodovědné nebo přírodovědně-ekologické zájmové činnosti podněcují zájem o přírodu a vedou k zodpovědnosti za její ochranu. Podle Pávkové, „mezi obvyklé okruhy činností patří seznamování s chráněnými přírodními územími, objekty s příslušnými předpisy; seznamování se způsoby ochrany přírody; aktivity zaměřené na ochranu a tvorbu životního prostředí (péče o prostředí školy, okolí, obce, vysazování rostlin, sběr druhotných surovin, plodů...).“⁷² Obvyklou aktivitou je pozorování přírody na procházkách, popř. je tato činnost propojena s odborným výkladem, popř. organizované akce na dané téma.

Kategorie esteticko-výchovných zájmových činností zahrnuje výtvarné, hudební, literárně-dramatické aktivity. Jak uvádí Šerák⁷³, „primárním faktorem této výchovy je působení krásna na člověka, schopnost jeho vnímání, uplatňování pozitivního vlivu umění na emocionální složku osobnosti a formování vztahu jedince ke společensky uznávaným kulturním hodnotám.“ Tento typ zájmových činností formuje zejména estetické vztahy dětí a mládeže ke společnosti a jejím hodnotám. Činnosti jsou zaměřeny na etiketu, kulturu a rozvoj vlastní kreativity. Hlavní zaměření přináší nové a citově intenzivní zážitky, a jsou tudíž také motivačním elementem. Nedílnou součástí těchto činností je učení schopnosti sebevyjádření.

Zájmové činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření všestranně napomáhají zdatnosti a odolnosti. Vzhledem k faktu, že pro děti je nejpřirozenější pohyb a hra, měly by mít obojí v průběhu dne

---

⁷¹ PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Školní družina*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. s. 117

⁷² Tamtéž s. 101

⁷³ ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. s. 139

dostatek. Sféra tělovýchovy je pro děti a mládež dlouhodobě atraktivní, navzdory patrnému nárůstu mírné nadváhy a obezity u této cílové skupiny. Jak uvádí Pávková, „řadí se sem také posilování pozitivního vztahu k pohybovým aktivitám, znalost pravidel pohybových her a základů sportovních her, zásady fair play a soupeření, spolupráce, plnění odpovědnosti i práv svých i skupiny.“⁷⁴ Výhodou tohoto druhu zájmové činnosti je variabilita aktivit, které jdou provádět v různá roční období, např. zimní a letní kurzy, sportovní soustředění apod.

Turistika má za cíl poznání přírodních a společenských poměrů v dané oblasti. Vzhledem ke skutečnosti, že příroda poskytuje značné množství apelů na smyslové vnímání, plní turistika současně i složku výchovně-estetickou. Nezanedbatelným aspektem je také rozvoj morálních kvalit jedince prostřednictvím přírody. Určitou kategorii zájmových činností lze kvalitně vykonávat pouze s aktivní participací se zájmovými organizacemi, sportovními kluby, občanskými sdruženími apod. V současné době je většina sportovních oddílů sdružena do České unie sportu.

4.2 Pracovníci působící ve volném čase dětí a mládeže

Prudký rozvoj fenoménu volného času si vyžádal vyšší stupeň organizovanosti. Jedním z klíčových prvků v tomto prostředí je lidský faktor. Na aparát jedinců, který přímo či nepřímo působí na volný čas dětí a mládeže, jsou postupně kladeny větší požadavky. Především se jedná o jejich všestranný vývoj a profesionální připravenost. Jedná se o oblasti dosaženého vzdělání, společenského postavení a v neposlední řadě také o oblast vykonávané práce. V nejširším pojetí je pracovník, který působí ve volném čase osoba, která

---

⁷⁴ PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Školní družina*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. s. 91

má odbornou kvalifikaci pro příslušnou činnost, je trestně bezúhonný a má zdravotní způsobilost.

Zákon č. 563/ 2004 Sb., o pedagogických pracovnících rozlišuje základní kategorie pedagogických pracovníků: učitel, vychovatel, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér, psycholog, speciální pedagog, pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a vedoucí pedagogický pracovník. Ve výše uvedeném zákoně existuje i kategorie mimoškolních edukátorů. Jejich činnost zatím není legislativně nijak upravena. Jsou zde zahrnuti především lektori zájmového vzdělání, mentoři, animátoři apod. Jak tvrdí Bendl⁷⁵, „vychovatelé a pedagogové volného času působí zpravidla na základních a středních školách a dále v zařízeních pro volný čas.“ Cesty k získání kvalifikace jsou různé a otevřené i pro dosud nekvalifikované zájemce z praxe. Různé druhy volnočasových aktivit tedy vyžadují specifické role dospělých. Podle Hájka⁷⁶ jde nejčastěji o následující role:

- Účastník volnočasové aktivity je označení pro děti a mládež, ale i dospělý, kteří se věnují konkrétní volnočasové činnosti.
- Pracovník volného času je jedinec, který na poli volného času pracuje profesionálně.
- Organizátor představuje institucionální význam a jednu z forem účastenství na volnočasových aktivitách.
- Vedoucí je termín, který se užívá ve volnočasové oblasti velmi často. Odkazuje na osobu, jež provozuje, organizuje a plánuje určité aktivity, např. v domech dětí a mládeže.
- Vychovatel zastřešuje větší množství významů. Ve volnočasové sféře pak reprezentuje profesionální pracovníky družin, školních klubů, popř. domovů mládeže.

---

⁷⁵ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. s. 34

⁷⁶ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. s. 82

Od doby po revoluci začala na naše území pronikat nová terminologie spojená s volnočasovými aktivitami. Jde dílem o cizojazyčná slova, která jsou synonyma pro termíny již používané, např. „tutor“ pro stávající „vychovatel“, ale také o nové a specializované role pracovníků, pro něž zatím nemá čeština odpovídající ekvivalent. Nejčastějším obohacovatelem jazyka je angličtina. Hojně používaným termínem je facilitátor. Jeho úkolem je usnadnit komunikaci a umožnit účastníkům debaty projevit vlastní názor. Facilitátor by měl přispět k nalezení efektivních řešení a také se od něj očekává předcházení konfliktním situacím. Typickou sférou působení facilitátora je zážitková pedagogika.

Dalším druhem nového označení pracovníků ve volném čase je animátor. V různých organizacích má odlišné postavení i roli. V obecném pojetí se jedná o pracovníka, který zodpovídá za chod volnočasové instituce, popř. vytváří program pro děti a mládež v nových a moderních oblastech. Jak uvádí Šerák⁷⁷, „animátor nabízí pozitivní motivaci, předkládá kvalitní a atraktivní možnosti seberealizace a prožití volného času.“ Animátor tedy plní funkci dozorujícího a aktivně se účastnícího vedoucího pracovníka. Ze své pozice je kompetentní zaštitovat obsah a formu činností a má také za úkol zvyšovat efektivitu účastníků jednotlivých aktivit.

Poměrně novým termínem je také streetworker. Český ekvivalent této profese je poněkud nejasný, ovšem často se uvádí sociální asistent. Obsah práce těchto jedinců spočívá v aktivním vyhledávání a doprovodné činnosti v nízkoprahových centrech. Podle Musila, „streetworker je člověk, který vyhledává mladé lidi, kteří tráví svůj volný čas pasivně, nudí se, experimentují s drogami, trestnou činností, vandalismem, se záškoláctvím, nedokážou řešit sociální problémy spojené s dospíváním, nefunkční rodinou, se školou.“⁷⁸ Streetworkerova činnost je tedy spojená s kontaktováním skupin a jednotlivců,

---

⁷⁷ ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. s. 125

⁷⁸ MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Vyd. 1. Praha: Informatorium, 2014. s. 93

kteří jsou stylem života či trávením volného času ohroženi negativními sociálními jevy. Další položkou v činnosti sociálních asistentů je zprostředkování různých druhů pomoci. Z hlediska volnočasových aktivit je největší hrozbou pasivním trávením volného času, které může vést k patologickému jednání. Asistenti také mohou nabízet pomoc přímo v oblasti působení ohrožených dětí a mládeže, např. při realizaci jejich vlastních nápadů, akcí atp. Nejvýznačnějšími funkcemi streetworkerů z hlediska funkcí volného času jsou tedy prvky preventivní a sociální.

4.3 Vybrané instituce působící v oblasti volného času

V této části práce si popíšeme vybraná sdružení zájmového vzdělávání a uvedeme jejich stručné charakteristiky.

4.3.1 Základní umělecké školy

Jde o instituce, které za úplatu poskytují vzdělání v hudebních, výtvarných, tanečních a literárně-dramatických oborech. Jsou známé i pod starším názvem Lidová škola umění. V základních uměleckých školách vyškolení odborníci a pedagogové u žáků podporují talent, zájmy a pozitivní vztah k umění v různých oborech. Typickým rozdělením vyučovaných odvětví je hudební, taneční, výtvarné a literárně dramatické. Dlouhodobě nejoblíbenějším oborem je hudební. Jak uvádí Bendl, „tyto školy pracují podle stanoveného programu, předpokládá se pravidelná účast, plnění uložených úkolů, výkony jsou většinou hodnoceny známkou.“⁷⁹ Jedním z cílů škol je také příprava ke studiu na středních, vyšších a vysokých uměleckých školách.

---

⁷⁹ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. s. 133

4.3.2 Jazykové školy

Jazykové školy plní funkci zájmového vzdělávání v oblasti výuky cizích jazyků. Dělí se na státní a soukromé. Studium na jazykových školách je realizováno za úplatu. Podle Musila⁸⁰ „jsou určeny dětem, mládeži (i dospělým) s vyhraněnými zájmy a schopnostmi v oblasti jazykové. Školy mohou být přípravou na případné další studium.“ Mívají široká portfolia a nabízejí služby pro děti, mládež i dospělé. Nejčastější způsob výuky v jazykových školách je odpolední či večerní výuka, a to buď individuální, nebo skupinová. Zcela specifickou složku nabídky jazykových škol představuje jednoleté pomaturitní studium, které probíhá v čase tradiční výuky na základních a středních školách.

4.3.3 Střediska volného času

Střediska volného času spadají do kategorie školských zařízení pro zájmové vzdělávání. „Střediska volného času (dále SVČ) jsou zpravidla právní subjekty. Domy dětí a mládeže jsou zařízení s širokou zájmovou působností. Pokud se zabývají pouze jednou zájmovou oblastí, mají název stanice zájmových činností.“⁸¹ Jedná se o zařízení pro zájmové vzdělávání. Jsou to zařízení, která se zaměřují na realizaci specializovaných činností pod dohledem odborného pedagogického vedení. Patří sem domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Jednou z výhod těchto středisek je jejich celoroční působení. Úkolem středisek volného času je motivovat, podporovat a vést děti, ale i dospělé k rozvoji osobnosti, k rozvoji klíčových kompetencí a jak využít volný čas.

---

⁸⁰ MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Vyd. 1. Praha: Informatorium, 2014. s. 71

⁸¹ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER Břetislav, PÁVKOVÁ Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 142

Pravidelná činnost je organizována na zájmové útvary. Ty se rozčleňují na dílčí podskupiny, jako jsou kroužky (např. modelářský), umělecké soubory, kluby (např. filmový či divadelní) a kurzy. Ty mají dlouhodobější charakter a na jejich konci mohou absolventi získat osvědčení. Příležitostné činnosti jsou předem časově vymezené a podléhají přímému řízení pedagogického pracovníka. Typickými představiteli jsou výlety, exkurze, turnaje a soutěže. Posledním druhem organizovaných činností jsou spontánní. „Spontánní aktivity je možné pojímat buď z hlediska účastníka (spontánně jde na představení, na výstavu, diskotéku), nebo z hlediska provozovatele (volně přístupné hřiště, posilovna, internetová kavárna, herna apod.).“⁸² Spontánní aktivity tedy nejsou časově omezeny a role pedagogických pracovníků jsou zde především preventivní.

Střediska volného času se dále věnují prevenci, participaci a vzdělávání pedagogů. Střediska se stávají přirozeným centrem společenského života v daném městě. Střediska se zapojují do různých regionálních, krajských, ale také i celorepublikových či evropských projektů. Mohou organizovat zahraniční a výměnné pobyty a také stáže pracovníků.

4.3.4 Nízkoprahová zařízení

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM) jsou relativně nové instituce. Jde jak o státní, tak nestátní společnosti, které jsou zřizována po pečlivém demografickém průzkumu. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy.

---

⁸² HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER Břetislav, PÁVKOVÁ Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 144

Podle Hájka⁸³ je „cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace“. Služba může být poskytována osobám anonymně. Jde tedy o sociální instituci, jejímž primárním cílem je poskytování služeb sociálně ohroženým skupinám dětí a mládeže.

Jejich typickou činností jsou pobytové či terénní služby, jež nejčastěji probíhají prostřednictvím volnočasových aktivit. Smyslem nízkoprahových zařízení je také zajistit jistou protiváhu tzv. dětem domů a mládeže a organizacím, jež fungují na podobném či stejném principu. Zatímco v takových institucích je typickou náplní organizovaný volný čas a řízená aktivita je nabízena v kroužcích, NZDM jsou založena na vyšším stupni individualismu. Podle Pávkové⁸⁴ „zařízení nabízejí svým klientům několik druhů služeb: Volný bezplatný přístup, možnost využívat vybavení podle místních podmínek, pobyt v příjemném prostředí, kde je teplo a světlo, příležitost věnovat se četbě, práci na počítači a internetu, studiu, individuálním zálibám, přiměřené zábavě, rozhovorům s vrstevníky.“

Nejčastějšími činnostmi nízkoprahových center jsou sporty, aktivity zájmové a společenské. Nízkoprahová zařízení splňují čtyři základní funkce pro děti a mládež. Umožňují vstup a pobyt do jimi provozovaných zařízení. Druhou funkcí je organizace volnočasových aktivit. Zařízení mají k dispozici technické vybavení pro trávení volného času a motivují je k svépomoci. Třetí hlavní funkcí nízkoprahových zařízení je poskytování sociálních služeb.

---

⁸³ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER Břetislav, PÁVKOVÁ Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 151

⁸⁴ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. s. 58

Posledním úkolem nízkoprahových zařízení spočívá v organizování činností, jejichž účelem je vytvoření preventivních programů.

4.3.5 Domov mládeže

Domov mládeže spadá do kategorie školských výchovných a ubytovacích zařízení. Účelem domovů mládeže je zabezpečení ubytování, stravování a výchovné a výchovného působení pro studenty středních škol a vyšších odborných škol. Jak uvádí Pávková⁸⁵, „domov mládeže je určen pro žáky středních škol a studenty vyšších odborných škol, kteří nemohou do školy docházet nebo dojíždět, protože vzdálenost od místa bydliště je příliš velká.“ Tato instituce vede žáky a studenty k hodnotnému využívání volného času. Podle Musila⁸⁶, „hlavní funkce Domova mládeže je příprava na vyučování a naučení potřebných návyků, ale pod záštitou Domova mládeže je možné uskutečňovat také nejrůznější zájmové aktivity, jež vedou k hodnotnému naplnění volného času.“ Rozsah přípravy na vyučování se různí podle ročníků studentů.

Osobou, která koriguje obsah a formu náplně volného času je vychovatel, který může vystupovat i v odlišných rolích, např. konzultanta v rámci přípravy studentů na výuku. Jak uvádí Bendl, „vychovatelé pracují také jako vedoucí zájmových útvarů podle své specializace nebo svého osobního zájmového zaměření.“⁸⁷ V případě potřeby může vykonávat i pozici organizátora volnočasových aktivit. Vychovatel v neposlední řadě zajišťuje dozor při studijním klidu. Součástí Domova mládeže bývá různý

---

⁸⁵ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. s. 41

⁸⁶ MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Vyd. 1. Praha: Informatorium, 2014. s. 68

⁸⁷ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. s. 138

stupeň zázemí, jako např. společenské místnosti s audiovizuální technikou, internetové učebny, tělocvična aj. Mimo fyzické vybavení Domova mládeže je možné využívat i řízené kulturní programy, jako návštěvy kin, divadel, muzeí apod.

4.3.6 Nestátní neziskové organizace

Jde o subjekty, které pracují s dětmi a mládeží. Jejich působnost je buď celorepubliková, nebo pouze místní. Jak uvádí Chudý⁸⁸, „jsou organizovány a do jisté míry institucionalizovány. Jsou samosprávné. To znamená, že ovládají schopnost řídit svou vlastní činnost. Jsou neziskové. Nerozděluje se v nich nabitý zisk zřizovatelům ani vedení organizace. Jsou dobrovolné. Velká část jejich činnosti stojí na dobrovolnosti.“ Nejvýznamnějšími organizacemi v současné době jsou tělovýchovné spolky Sokol, Orel a ostatní tělovýchovné instituce. Specifickou úlohu v nestátním neziskovém sektoru v rámci volnočasových aktivit hrají náboženské organizace. Nejznámější společností je římskokatolická kongregace Salesiáni Dona Bosca. „Salesiánská střediska mládeže nabízejí činnosti v klubech s volným programem (oratoře), pravidelnou zájmovou činností, prázdninovou zájmovou činností a většinou i nízkoprahová zařízení pro starší děti a mládež. Výchovný systém je označován jako preventivní.“⁸⁹ Ostatní společnosti sdružují zájemce o jiné zájmy, jako např. hasiče, entomology aj. „NNO pracující s dětmi a mládeží představují kromě škol a školských zařízení důležitý prvek ve vytváření žádoucí nabídky pro aktivní využití volného času dětí a mládeže. Svou činností významnou měrou doplňují a obohacují výchovně-vzdělávací činnost škol,

---

⁸⁸ KAVANOVÁ, Alica a CHUDÝ, Štefan. *Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005. s. 53

⁸⁹ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. s. 146

školských zařízení a rodin.⁹⁰ Smyslem nestatutních neziskových organizací je nabídnout dětem a mládeži lákavou nabídku a alternativu trávení volného času, a současně přirozeným způsobem rozvíjet jejich schopnosti, dovednosti a talent. Navzdory nestátnímu charakteru těchto organizací existují programy, jejichž prostřednictvím stát dotuje určité projekty neziskových organizací. Nejčastěji jde o MŠMT a Ministerstvo vnitra.

Z dalších organizací, které v současnosti působí v ČR, je třeba zmínit Junák. Jedná se o výchovné hnutí, které vzniklo na přelomu 19. a 20. století ve Velké Británii. Junák je největší českou skautskou organizací. Jeho hlavním posláním je podpora rozvoje osobnosti dětí a mládeže. Prostřednictvím zážitků, her, činností a dalších aktivit chce působit na jejich duchovní, mravní, intelektuální, sociální a tělesné schopnosti. Skautská výchova ctí především tyto hodnoty: chovat se spravedlivě, spolupracovat s ostatními v okolí, být citlivý k okolnímu prostředí a mít pozitivní vztah k přírodě. Dílčími úkoly výchovy Junáka je podpora vlastenectví, vedení ke zvýšení motorických schopností a snaha o zvýšení pocitu kolektivní zodpovědnosti.

Tradiční organizací představuje také Pionýr. Organizace, která vznikla již v roce 1949, měla za úkol zajišťovat mimoškolní aktivity pro děti a mládež. Jednou z funkcí Pionýra bylo politické působení na děti ve věku žáků základních škol. Po revoluci se organizace postupně zbavila politického poslání a v současné době je Pionýr společností, která se věnuje výchovné práci s dětmi a mládeží v jejich volném čase. Jak uvádí Bendl, „obhájí zájmy a potřeby svých členů, nabízí pravidelné volnočasové aktivity. Dlouhou a dobrou tradici mají zejména letní pionýrské tábory.⁹¹ Pionýr Je založen na principech demokracie, dobrovolnosti, samostatnosti a nezávislosti.

---

⁹⁰ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER Břetislav, PÁVKOVÁ Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 150

⁹¹ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. s. 145

Důležitými organizacemi jsou Sokol a Orel. Oba spolky sdružují zájemce o sport a pohybové aktivity. Tyto spolky mají za úkol především poskytnout základní pohybové vzdělání, zlepšit zdraví a zvýšit fyzickou kondici. Jejich dalším úkolem je výchova ke zdravému životnímu stylu a smysluplnému využívání volného času. Sokol i Orel mají tendenci naučit děti systematické práci, úctě k autoritám a spravedlnosti. Speciální charakteristikou volného času dětí je jeho pedagogického ovlivňování, jelikož se vychází z tendence, že děti nemají rozvinuté zkušenosti a že se zatím nedokážou orientovat v oblastech zájmových činností. V neposlední řadě Zejména Sokol představuje tradiční společnost, jež plní roli fyzického rozvoje dětí a také vytváří prevenci patologických jevů. Jak uvádí Musil, jde o „občanské sdružení, které již od roku 1862 usiluje o harmonický rozvoj tělesné, duševní a morální stránky jedince, aby pak tito jedinci tvořili zdravý všestranně vyspělý národ.“⁹² Děti a mládež se prostřednictvím těchto organizací učí nalézt své místo ve společnosti prostřednictvím tělesné přípravy.

Významným rozdílem mezi Sokolem a Orlem je místo vzniku i důvod založení. Zatímco Sokol je typicky spojován s prostorem Čech, Orel reprezentuje ryze moravskou tělovýchovnou organizaci. Sokol, který nyní sdružuje téměř 200 000 zájemců napříč věkovými kategoriemi, má širokou síť jednot a sportovišť, a proto je na relativně vysoké úrovni i místní dostupnost. Organizace Orel působí na celém území ČR, třebaže silnější členská základna je v rámci historických souvislostí na Moravě. Činnost Orla je založena na tradičních křesťanských hodnotách.

Hnutí Duha si klade za úkol uskutečňování projektů pro děti a mladé lidi ve sférách ekologie, ochrany přírody a životního prostředí a konzervatismu.

---

⁹² MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Vyd. 1. Praha: Informatorium, 2014. s. 72

Výchovné programy obsahují především hry v přírodě s environmentální tematikou.

Hnutí Brontosaurus je nepolitická a nezávislá skupina mladých lidí, kteří propojují smysluplnou práci pro přírodu a památky. Cílem hnutí je přimět se chovat zodpovědně k přírodě a ke společnosti. V rámci hnutí je výchova realizovaná zážitkem a prací. Lidé, kteří navštěvují hnutí, chodí na brigády do lesů, čistí a udržují v čistotě vodní toky, podílejí se na sázeních stromů či opravování hradů.

Populární společností je také Asociace turistických oddílů mládeže. Jedná se o spolek dětí, mladých lidí a vedoucích, kteří propagují turismus. Cílem Asociace je turistika a tábornictví. Hlavní náplň spolku představuje organizované a plánované vyplnění volného času dětí a mládeže, především prostřednictvím rozvíjení činností v oblasti turistiky, tábornictví, a dále ochrany přírody a komunitních aktivit.

Společnost YMCA (Young Men's Christian Association) je nejstarší celosvětová křesťanská organizace pro mladé lidi. Byla založena v USA. Příslušnost k některému náboženskému vyznání, církvi či sektě není podmínkou ani předpokladem pro členství. Mezi její hlavní myšlenky patří zlepšování sociálních i ekonomických podmínek života mladých lidí, dále komunitní způsob žítí mládeže v duchu křesťanského pojetí života. YWCA (Young Women's Christian Association) je ženským protipólem organizace YMCA. Snahou společnosti YWCA je kooperace mladých žen ve světě, jejímž cílem je zajistit pro ně zázemí a předpoklady pro rozvoj osobnosti po stránce duchovní, tělesné a duševní. Posláním obou organizací je dále rozvoj sociální a charitativní činnosti a také vytváření vhodných podmínek pro volnočasové činnosti. „Činnost se zaměřuje především na otázky vzdělávání, zlepšování sociálních podmínek života, využívání volného času, sportovní, poznávací, uměleckou činnost, práci s handicapovanými a rizikovými skupinami dětí

a podporu sociálně slabých.⁹³ V současnosti existuje široký program pro budování ubytovacích zařízení, sportovních zázemí, knihoven a studoven, a to zejména v USA a západoevropských zemích.

V této kapitole jsme se věnovali fenoménu volnočasových aktivit v rámci výchovy mimo vyučování. Je zde nastíněn výčet, typologie, charakteristické prvky, vymezení působnosti a obsahu, které nejčastěji poskytují. Další část této kapitoly obsahuje popis institucí, které nabízí volnočasové aktivity, např. domov mládeže a nestátní neziskové organizace, jazykové školy a jiné. V poslední části jsme charakterizovali nejznámější sdružení zájmového vzdělávání v současnosti.

---

⁹³ ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. s. 180

5 VOJENSKÁ STŘEDNÍ ŠKOLA A VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA MINISTERSTVA OBRANY V MORAVSKÉ TŘEBOVÉ

Tématem výzkumu této práce je způsob trávení volného času studenty a studentkami Střední a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. Postupnými transformacemi v oblasti vojenského školství v ČR se škola stala jedinou svého druhu na Moravě. V této kapitole provedeme stručný přehled historie školy a její profilace v současné době. Dále popíšeme organizační strukturu školy a zaměříme se na náležitosti studia a režimu školy.

5.1 Historie školy

V roce 1922 byla otevřena první česká menšinová škola v Moravské Třebové, která byla součástí ruského reálného gymnázia. V roce 1934 požádalo okresní hejtmánství o umístění československé vojenské jednotky v Moravské Třebové a tím vznikl současný areál Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany. Od 1. září 1935 zde působilo Státní vojenské reformní reálné gymnázium. Za dobu působení tohoto gymnázia zde byla dobudována péče vojenské správy. Školu navštěvovalo 700 studentů a někteří z nich se zapojili do protifašistického odboje doma i v zahraničí.

Státní vojenské reformní reálné gymnázium mělo za úkol poskytnout žákům všeobecné vzdělání, které by je připravilo na studium na vysoké škole technické všech oborů nebo na univerzitě. Součástí vzdělání byla i příprava branné výchovy před vstupem do škol na důstojníky v záloze. Výuku na škole přerušila druhá světová válka. Po jejím ukončení v roce 1945 nedošlo ihned k zahájení výuky na škole. Mezi roky 1939-1945 byl areál využíván jako zajatecký tábor pro francouzské, britské, jugoslávské důstojníky. Od roku 1945 do 1947 bylo v areálu umístěno velení 1. tankového sboru.

Mezi lety 1947-1949 zde působila 11. tanková brigáda. V roce 1949 zde začala působit Vojenská škola Jana Žižky, která se v roce 1969 přejmenovala na Vojenské gymnázium Jana Žižky. Tato škola zde působila až do roku 30. září 1996. V roce 1996 díky reorganizaci armády ČR byla v Moravské Třebové zřízena Střední technická škola Ministerstva obrany. Posláním Střední technické školy Ministerstva obrany byla výchova a příprava profesionálů v duchu demokratických tradic. Škola spolupracovala s řadou společností. V první řadě to byla Československá obec legionářská. Od října 1997 se škola přejmenovala na Školu Československé obce legionářské a na základě ocenění dostala legionářský prapor. Střední technická škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové se po zapsání do registru škol 1. června 2006 přejmenovala na Vojenskou střední školu a Vyšší odbornou školu Ministerstva obrany v Moravské Třebové. Dne 7. října 2014 ředitel Vojenského historického ústavu schválil úpravu znaku Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Moravské Třebové.

Co se týče materiálních podmínek vzdělávání, školní budova pochází z roku 1948 a její přilehlé budovy jsou opraveny. Učebny byly vybaveny novým nábytkem. V některých je instalovaná interaktivní tabule. V rámci učeben cizího jazyka, ty mají svou vlastní učebnu, která je vybavena jak interaktivní tabulí, tak poslechovým zařízením. Odborné učebny Výpočetní techniky CAD jsou průběžně modernizovány. Studenti mají k dispozici dvě tělocvičny. Jedna z nich prošla v roce 2012 rekonstrukcí. Ve škole se nachází také vlastní školní knihovna, kinosál, muzeum, střelnice a školní jídelna. V areálu školy mají studenti k dispozici rekonstruované hřiště s běžeckou dráhou, hřiště na plážový volejbal, tenisové kurty, výcvikovou požární věž aj. Pedagogický sbor školy se skládá z 35 členů s příslušnou kvalifikací. Na škole působí také preventiva rizikového chování, školní psycholog a výchovný poradce.

Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové spolupracuje s vojenskými útvary, díky kterým zajišťuje studentům odborný výcvik a praxi. Mezi partnery patří 4. brigáda rychlého nasazení Žatec, 15. ženijní pluk Bechyně, 7. mechanizovaná brigáda Hranice, 31. pluk radiální, chemické a biologické ochrany Liberec, 42. mechanizovaný prapor Tábor, 43. výsadkový prapor Chrudim a 72. mechanizovaný prapor Přáslavice⁹⁴ Velmi úzkou spoluprací mají s Univerzitou obrany, která pro studenty připravuje program v rámci dne otevřených dveří a poskytuje jim podklady pro „Přijímačky na nečisto.“ Studenti se mohou uplatnit ve vojenských útvarech Armády České republiky. Fakulta vojenského zdravotnictví Univerzity obrany studentům zajišťuje kurz zdravotnické pomoci. Úzkou a významnou spoluprací má škola s Československou obcí legionářskou, se kterou připravují vzpomínkové a pietní akce vojenských tradic. Škola spolupracuje i s Městským úřadem Moravská Třebová, kterému pomáhá při realizaci a organizaci pietních a kulturních akcí. Pro základní školy organizuje škola sportovní a branné dny.

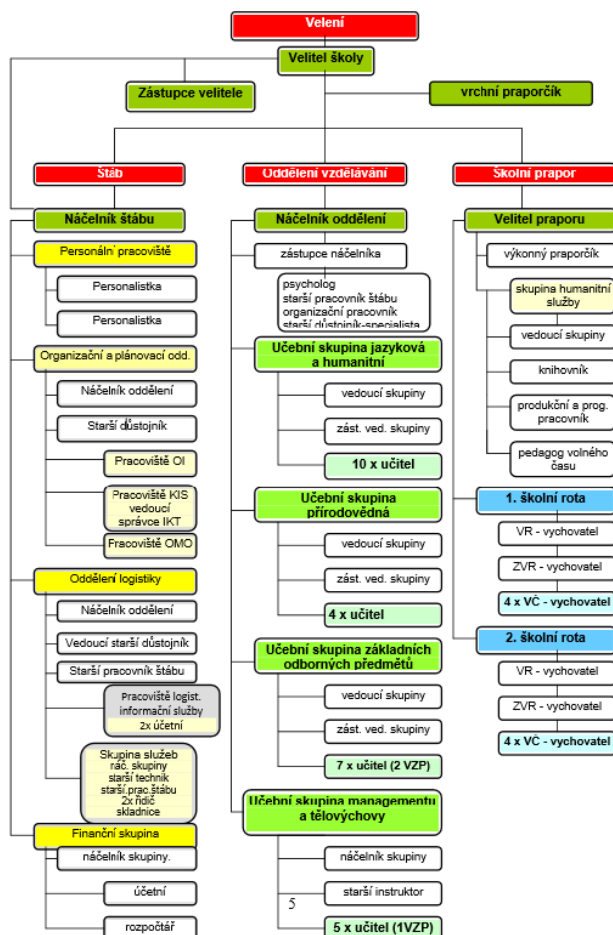
5.2 Organizační struktura školy

V této kapitole stručně představíme strukturu školy. Jak ilustruje obrázek č. 2, základní segmenty školy jsou velení, velitel školy, zástupce velitele a vrchní praporčík.

---

⁹⁴ Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. *Historie školy*. [online]. [cit. 2016-03-27]. <http://www.vsmo.cz/files/historie-skoly/historie-skoly.aspx>

Podle obrázku si pak lze vytvořit představu o ostatních pracovištích a personálním obsazení.

Obr. č. 2 – Organizační struktura školy⁹⁵

⁹⁵ Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. *Výroční zpráva VOŠ MO za školní rok 2014/2015*. [online]. [cit. 2016-03-24]. <http://www.vsmr.cz/files/2014-15/vyrocní-zprava-2015-vos.pdf>

5.3 Studium

Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové umožňuje získat studentům úplné střední odborné vzdělání, které je zakončené maturitní zkouškou. Škola nabízí studentům tři obory, které lze studovat v rámci čtyřletého studia. Prvním z nich je obor Vojenské lyceum, druhým je Elektrotechnika, poslední je Technické lyceum, které bude ukončeno v roce 2017. Studenti po vykonání maturitní zkoušky jsou připraveni na studium na vysokých vojenských školách např. Univerzita obrany a Vojenský obor při Fakultě tělesné výchovy a sportu na Univerzitě Karlově v Praze. Ke studiu na školu se mohou přihlásit studenti s ukončeným základním vzděláním a následně splní a úspěšně vykonají přijímací řízení z českého jazyka, matematiky, cizího jazyka. K přijímacímu řízení patří také zkouška z fyzické zdatnosti a psychodiagnostické vyšetření. „V roce 2015 si podalo přihlášku ke studiu do 4letého studia 387 uchazečů, z toho na obor "Vojenské lyceum" - 328 přihlášek a na obor "Elektrotechnika" - 59 přihlášek. Jsou to přihlášky uchazečů, kteří se úspěšně podrobili zdravotnímu vyšetření ve vojenské nemocnici.“⁹⁶

Uchazeč, který se hlásí ke vzdělávání na Vojenské střední škole a Vyšší odborné škole Ministerstva obrany v Moravské Třebové musí splňovat tyto podmínky:

- Musí být občanem České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie,
- Úspěšně ukončil povinnou školní docházku,
- Podal přihlášku ke studiu,

---

⁹⁶ Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. *Často kladené otázky*. [online]. [cit. 2016-03-26]. <http://www.vsmat.cz/ecdl/files/uchazeci/faq.aspx>

- Složil přijímací zkoušky z matematiky, z českého a cizího jazyka, matematiky a tělesné zdatnosti,
- Musí se podrobit lékařské prohlídce ve vojenské nemocnici,
- Musí být fyzicky velmi zdatný,
- Prospěch musí být velmi dobrý.

Po přijetí na školu jsou studenti ubytováni a vystrojeni. Během týdne jsou studenti na internátu ubytováni ve čtyřlůžkových pokojích a na víkendy odjíždějí domů. Ubytování studentů je po dobu studia bezplatné. Pokoje jsou standardně vybaveny (police, židle, vestavěná skříň, noční stolek), každý pokoj má své sociální zařízení. Studentům školy je kromě ubytování poskytnuta výchovně vzdělávací činnost, která navazuje na výchovně vzdělávací činnost vojenské střední školy. Díky internátnímu způsobu ubytování jsou studenti vedeni k samostatnému studiu, k respektování a poznávání pravidel vojenského života, k plnohodnotnému využívání volného času.

V rámci prvního, druhého a třetího ročníku probíhá bloková výuka předmětu vojenská profesní příprava. Cílem této přípravy je naučit studenty základní znalosti a dovednosti, které budou potřebovat pro snadnější průběh pro povolání do služebního vojáka z povolání. U studentů v prvním ročníku v prvních dvou týdnech v měsíci září probíhá adaptační proces. Cílem tohoto procesu je naučit studenty sžít se s novým kolektivem, adaptovat se na nové prostředí a hlavně si osvojit základní vojenské návyky. V rámci prvního ročníku se koná v měsíci květnu a červnu odborný výcvik – vševojská příprava. V rámci výcviku jde o teoretickou výuku a o praktický výcvik v terénu. Teoretická část trvá 34 týdnů v rámci prvního ročníků. Praktický výcvik je zaměřený na zvládnutí základních vojenských dovedností.

V druhém ročníku probíhá v rámci zimní výuky lyžařský kurz. V letním období Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové spolupracuje s Fakultou vojenského zdravotnictví Univerzity obrany, s kterou realizuje čtyřdenní kurz první pomoci. S 15. Ženíjním plukem v Bechyni organizuje ženijní přípravu.

V průběhu studia se studenti účastní také dvoudenního kurzu lezení a odborného výcviku – vševojsková příprava. Teoretické vyučování ve druhém ročníku trvá 32 týdnů. Co se týče třetího ročníku, v něm probíhá vojenské plavání. Dále je to kurz sebeobrany.

Ve spolupráci s 31. Plukem radiální, chemické a biologické ochrany v Liberci je realizován odborný výcvik chemické přípravy. Teoretické vyučování trvá 33,5 týdne. Čtyřleté studium na škole je ukončeno maturitní zkouškou. Zkoušku student vykonává z předmětu Český jazyk a literatura a dále Cizí jazyk (zde má na výběr vykonat zkoušku z Anglického jazyka, Ruského jazyka, Německého jazyka, Francouzského jazyka) nebo matematik. Druhá část zkoušky se skládá z praktické zkoušky z předmětu Vojenská profesní příprava. Dále vykoná student zkoušku z předmětu Strojírenská technologie, pokud absolvoval modul Vojensko-strojírenský, nebo z předmětu Logistika či Vojenská logistika, pokud absolvoval modul Vojensko-logistický. Tato zkouška probíhá formou ústní. Poslední část zkoušky tvoří zkouška z předmětu matematika, fyzika, chemie nebo informatika a výpočetní technika v podobě ústní zkoušky.

Teoretické vyučování ve čtvrtém ročníku trvá 31 týdnů. Studenti se věnují přípravě na maturitní zkoušku. Během studia se studenti mohou účastnit kulturně výchovných akcí (divadelní a filmová představení, výchovné pořady, kurzy společenské výchovy a tance aj.). Sami studenti se zapojují do programu vojenských Vánoc. Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové organizuje pro studenty odborné exkurze, soutěže. Studenti se účastní různých vojenských akcí.

5.4 Režim školy

V rámci školních povinností studentů a studentek výuka probíhá podle rozvrhu hodin, schváleného velitelem a ředitelem školy.

Rozvrh hodin a přestávek v Po - Čt		Rozvrh hodin a přestávek v Pá	
0.	06:50 - 07:35	0.	06:40 - 07:25
1.	07:45 - 08:30	1.	07:35 - 08:20
2.	08:40 - 09:25	2.	08:30 - 09:15
3.	09:35 - 10:20	3.	09:25 - 10:10
4.	10:35 - 11:20	4.	10:25 - 11:10
5.	11:30 - 12:15	5.	11:20 - 12:15
6.	12:25 - 13:10		
Přestávka ve výuce	13:10 - 14:20		
7.	14:20 - 15:05		
8.	15:15 - 16:00		

Obr. č. 3 Časové rozvržení vyučovacích hodin⁹⁷

Vyučovací hodina trvá 45 minut. Po šesté vyučovací hodině je poslední přestávka. Před zahájením výuky a o přestávkách dbají na dohled studentů a studentek pedagogičtí pracovníci. Stravování studentů probíhá ve vojenském stravovacím zařízení Volareza, kde si mohou studenti vybrat z nabízeného jídelníčku. Strava je jim poskytována bezplatně po celou dobu studia. Při přijetí na školu jsou studenti rozděleni na čtyři. Čtyři odpovídají jednotlivým třídám. První rotou jsou ročníky 1. a 3. Druhou rotou jsou ročníky 2. a 4. V rámci rot jsou podřízeni velitelům jednotlivých čet, veliteli roty. Velitel roty podléhá veliteli školních jednotek. Dalším nadřízeným je náčelník štábu, následuje zástupce velitele školy a hlavním je velitel školy. Studenti Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové jsou určováni do funkcí zástupců velitele čety, mluvčího čety, velitele družstva a velitele pokoje.

---

⁹⁷ Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. *Školní řád Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové*. [online]. [cit. 2016-03-21]. <http://www.vsmt.cz/files/2014-15/skolni-rad.pdf>

Co se týče zdravotního hlediska, jsou studenti v léčebně-preventivní péči Posádkového zdravotnického zařízení (PZdrZ) 2545 Moravská Třebová podle zákona č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.⁹⁸ Když studenti nastoupí do školy, jsou podrobeni orientačnímu lékařskému vyšetření v Posádkovém zdravotnickém zařízení. Následně náčelníků odevzdají lékařskou dokumentaci. Jakmile studenti nastoupí ke studiu, stávají se pojištěnci Vojenské zdravotní pojišťovny ČR.

	Po - Čt	So	Ne
Budíček	05:45	07:00	
Osobní hygiena, úklid pokojů	05:45 - 06:30	07:00 - 07:25	
Snídaně	06:35 - 07:10	07:35 - 08:10	
Vyšetření akutních zdravotních problémů	06:30 - 08:30		
Ranní prohlídka	Po 07:15 - 07:35 Út - Pá 07:15 - 07:25		
Pořadový nácvik	Út - Čt 07:25 - 07:35		
Výuka	Po - Čt 07:45 - 13:10 Pá 14:20 - 16:00 07:35 - 12:05		
Oběd	Po - Čt 13:35 - 14:15 Pá - výdej studené stravy u jednotky 12:20	12:40 - 13:20	
Vyhlášení rozkazu VR	13:20 - 13:35		
Příprava k výkonu služby DR - v den nástupu	13:50 - 14:45	14:20 - 14:45	
Denní hlášení u VR	Po - Čt 14:10 - 14:25		
Denní hlášení u VŠPr	Út a Čt 14:10 - 14:25		
Časová rezerva pro splnění úkolů daného dne a příprava materiálu na další den	14:20 - 15:00		
Zájmová a sportovní činnost	14:45 - 17:30	08:30 - 12:10	
Samostatná příprava - nepovinná	14:45 - 17:30		
Večeře	18:05 - 18:30	studená	
Zájmová a sportovní činnost, vycházky	18:35 - 21:00	13:20 - 22:00	13:20 - 21:00
Samostatná příprava - povinná (určení žáci)	19:00 - 20:30		
Úklid pokojů a příslušenství, osobní hygiena	21:00 - 21:15	22:00 - 22:15	21:00 - 21:15
Večerní prověrka + kontrola	21:15 - 21:30	22:15 - 22:30	21:15 - 21:30
Večerka	21:30	22:30	21:30

Obr. č. 4 Režim internátu (Domov mládeže VSS a VOŠ MO v Moravské Třebové)⁹⁹

⁹⁸ Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. *Výroční zpráva VOŠ MO za školní rok 2013/2014*. [online]. [cit. 2016-03-24]. <http://www.vsmt.cz/files/2013-14/vyrocní-zprava-2015-vos.pdf>

⁹⁹ Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. *Vnitřní řád Domova mládeže Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové*. [online]. [cit. 2016-03-21]. <http://www.vsmt.cz/files/2015-16/vnitri-rad-dm.pdf>

V této kapitole jsme stručně popsali profil školy, kde bude provedena empirická část práce. Konstatovali jsme, že se jedná o školu, která umožňuje získat studentům úplné střední odborné vzdělání, které je zakončené maturitní zkouškou. Škola nabízí studentům tři obory, které lze studovat v rámci čtyřletého studia. Popsali jsme režim školy a také podmínky, za nichž může být uchazeč na školu přijat. Dále jsme charakterizovali vyučované předměty a předměty maturitní zkoušky. V následné části kapitoly je popsáno personální obsazení školy. Poslední část kapitoly obsahuje režim internátu školy.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část práce se zaměří na volnočasové aktivity na Vojenské střední škole a Vyšší odborné škole Ministerstva obrany v Moravské Třebové. V následujících podkapitolách jsou definovány cíle výzkumu, výzkumné otázky a hypotézy. V následujících částech je objasněna metoda výzkumného šetření, kterou jsme aplikovali ve výzkumné části. Dále budou představeni respondenti, na nichž bylo průzkumné šetření provedeno. Poslední podkapitoly budou obsahovat shrnutí výsledků výzkumu.

6.1 Stanovení výzkumných cílů

Nejdříve byl stanoven hlavní cíl výzkumu a poté dílčí výzkumné cíle. Na základě těchto cílů pak byly formulovány hypotézy. Poslední fází bylo vytvoření dotazníku. Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem tráví volný čas studenti a studentky Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové. Ze stanoveného hlavního cíle pak vyplývají dílčí výzkumné cíle:

Dalšími (dílčími) cíli jsou:

- Zjistit, zda chlapci na rozdíl od děvčat dávají ve volném čase přednost sportu,
- Zjistit, jakou formu odpočinku preferují chlapci oproti dívkám,
- Zjistit, jaký faktor studentům a studentkám brání v zájmové činnosti,
- Zjistit, do jaké míry navštěvují chlapci a dívky kroužky nabízené školou.

6.2 Výzkumné otázky

Na základě cílů jsou formulovány výzkumné otázky, a to ještě před sestavením samotného dotazníku. Podstatnou částí empirického výzkumu představuje potvrzení či vyvrácení předem definované hypotézy.

Výzkumné otázky:

1. Mají chlapci a dívky dostatek času na volnočasové aktivity?
2. Volí respondenti volnočasové aktivity aktivní nebo pasivní?
3. Jakým sportům se respondenti věnují nejčastěji?
4. Uvědomují si respondenti, jaký faktor zabraňuje v plném prožití jejich volného času?
5. Účastní se respondenti kroužků nabízených v rámci školy?
6. Odpovídá kvalita kroužků potřebám respondentů?

6.3 Formulace hypotéz

Smyslem našeho výzkumu je vyvrátit nebo potvrdit předem stanovené hypotézy. Naše stanovené hypotézy jsou následující.

H1: *Studenti a studentky 1. a 2. ročníku se věnují kulturním volnočasovým aktivitám více než studenti a studentky 3. a 4. ročníku.*

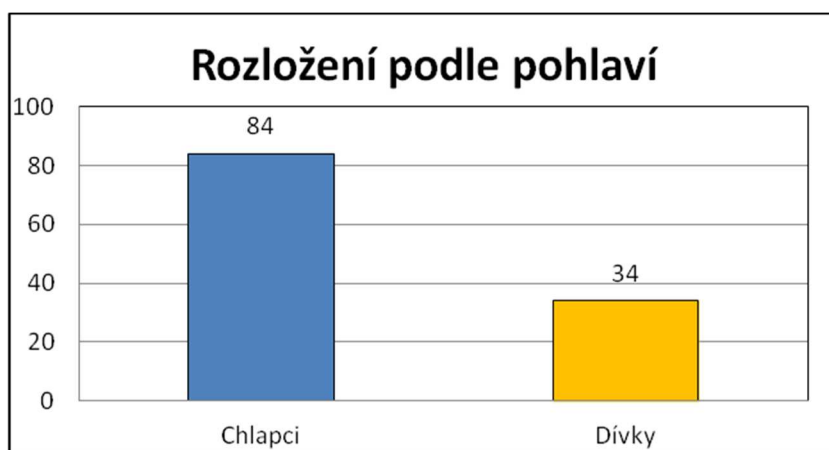
H2: *Preferenze volnočasových aktivit z hlediska jejich obsahového zaměření je závislá na pohlaví.*

H3: *Studentky 1. až 4. ročníku navštěvují ve větší míře kroužky nabízené školou než studenti 1. až 4. ročníku.*

6.4 Výzkumný soubor

Pro výzkum jsme zvolili metodu kvantitativního výzkumu při použití online dotazníku. Podstata tohoto druhu výzkumu tkví ve verifikaci či falzifikaci předem definovaných hypotéz. Jak uvádí Chráska: „k výhodám kvantitativního přístupu patří zejména přehlednost, stručnost a syntetičnost výsledku. Umožňuje hlubší poznání skutečnosti v její racionální obecnosti.“¹⁰⁰ Dotazník (viz příloha 1) byl sestaven tak, aby byl co nejvíce srozumitelný a poskytoval jednoznačný výklad otázek. Další snahou bylo, aby vyplňování dotazníku zabralo co nejméně času, ale také, aby otázky na sebe tematicky navazovaly. Skupinu respondentů tvoří studenti a studentky všech ročníků Vojenské střední školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové. Celkový vzorek tvořilo 120 studentů a studentek. Návratnost dotazníku byla 100%. Vyplněné dotazníky byly považovány za výzkumný vzorek, který byl následně analyzován. Graf č. 1 představuje rozdělení respondentů podle pohlaví. Graf č. 2 reprezentuje rozdělení respondentů podle ročníků, které navštěvují.

Graf č. 1:

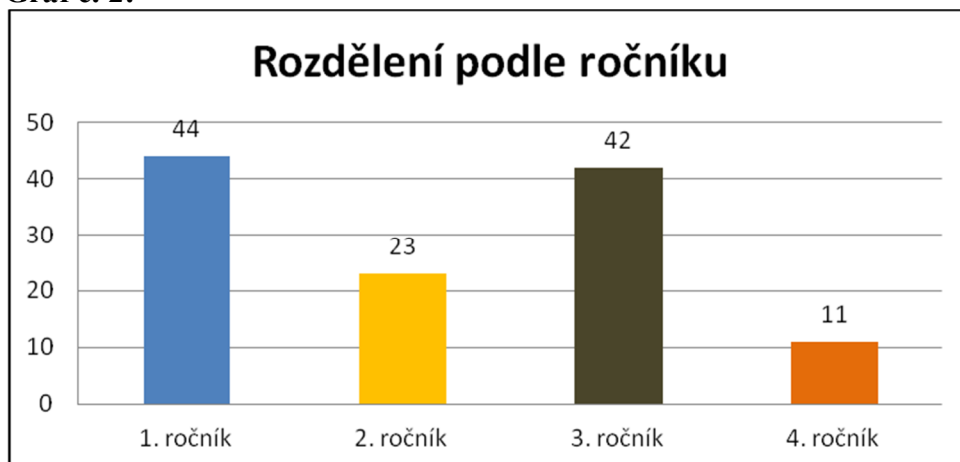

---

¹⁰⁰ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. s. 237

V grafu č. 1 uvádíme počet studentů a studentek, kteří se dotazníkového šetření zúčastnili. Dotazník vyplnilo 86 chlapců a 34 dívek.

Graf č. 2:

Graf č. 2 nám ukazuje, z jakých tříd jsou studenti, kteří se dotazníkového šetření zúčastnili. Z prvního ročníku je 44 respondentů. Z druhého ročníku dotazník vyplnilo 23 respondentů. Mezi studenty třetího ročníku je 81 respondentů a od studentů čtvrtého ročníku je 11 odpovědí.

6.5 Výzkumná metoda

V práci byl zvolen kvantitativní model výzkumu. Technika sběru příslušných dat byla dotazníkovou formou. Dotazník byl zcela anonymní. Odkaz na dotazník (www.surveymonkey.com) byl zaslán na přelomu března a dubna 2016 vedení Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany. Před zahájením výzkumu jsme si stanovili po dohodě s vedoucí práce otázky, které by zodpověděly problematiku týkající se způsobů trávení volného času studenty a studentkami školy.

Po instrukcích ze strany pedagogického sboru školy studenti s ochotou dotazník vyplnili. Dotazník, který je uveden v příloze, obsahoval 16 otázek, z toho osm otázek uzavřených, šest otázek bylo polootevřených (polootevřených) a dvě otevřené. Uzavřená otázka představuje takový typ otázky, kdy jsou odpovědi na ni předem připraveny. Jestliže dává otázka

respondentovi možnost odpovědět ano/ ne a nevím, jedná se o tzv. dichotomickou otázku.

Polouzavřené (polootevřené) otázky dávají odpovídajícím možnost se k otázce vyjádřit jednak prostřednictvím předem připravených otázek, jednak mohou na otázku odpovědět vlastními slovy. Otevřený typ otázky dává respondentům možnost nepoužít předem nabízené odpovědi. V dotazníku byly použity všechny tři typy otázek. Uzavřené otázky se týkaly otázek ke zjištění pohlaví, věku, zjištění, zda mají studenti a studentky dostatek času na odpočinek, jestli mají dostatek volného času na volnočasové aktivity, zda dávají přednost volnočasovým aktivitám sportovním nebo kulturním, jestli mohou svůj volný čas využít, jak si představují, jestli navštěvují v tomto školním roce nějaký kroužek, který nabízí jejich škola a zda domnívají, že kvalita volnočasových aktivit v rámci školy a školských zařízení je dostačující.

Otevřené otázky se vztahovaly ke zmapování kroužku či kroužků, kterých se studenti a studentky v letošním školním roce účastní. Druhá otevřená otázka analyzovala, co by studenti a studentky zlepšili v nabídce volnočasových aktivit na škole. Polouzavřené (polootevřené) otázky zjišťovaly, jakou formu odpočinku studenti a studentky preferují, dále jakému sportu se věnují, jaké kulturní aktivitě se věnují, jak často se věnují sportu a co jim brání v prožití volného času tak, jak si sami představují. V rámci výzkumu byly zformulovány čtyři hypotézy. Úkolem bude vyzkoumat, jestli mezi jevy (proměnnými) existuje vztah, či nikoliv. Pro přijetí či odmítnutí definovaných hypotéz bude použita statistická metoda chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

6.6 Organizace průběhu šetření

Výzkum v rámci práce začal stanovením problému. Ten spočíval v tom, jak tráví svůj volný čas studenti a studentky Vojenské střední školy a Vyšší

odborné škole Ministerstva obrany. Poté byly zformulovány hypotézy. Poté, co jsme získali data z dotazníků, proběhlo verifikování, testování a ověřování hypotéz. Následně po zpracování všech dat jsme přijali či odmítli hypotézy, které byly stanoveny před samotným výzkumem.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

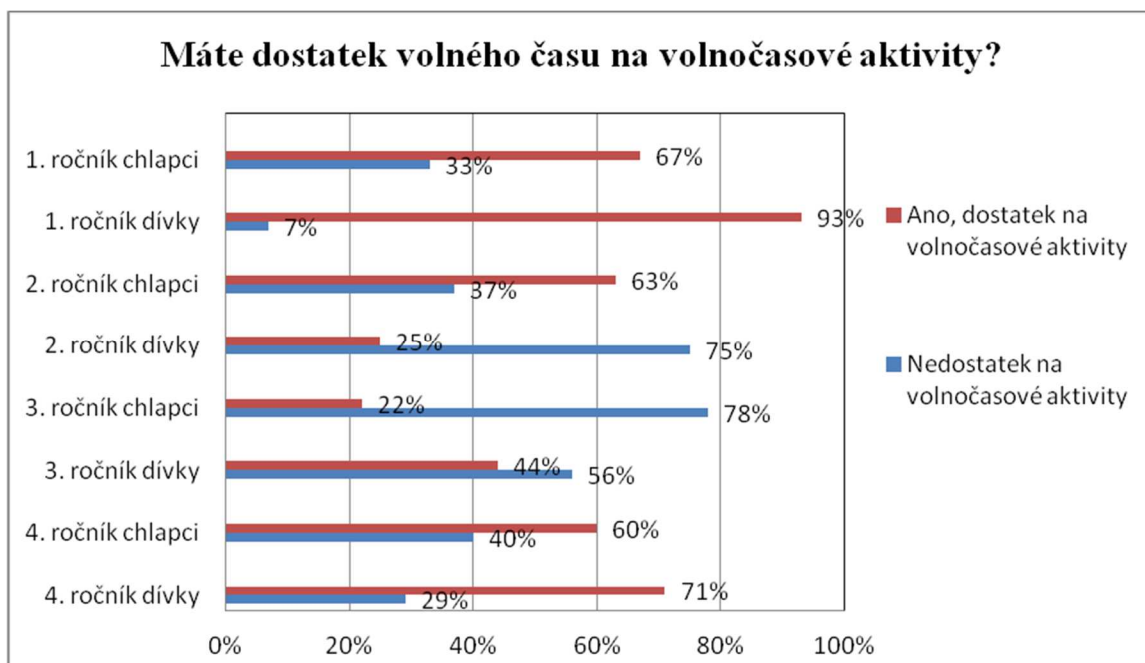
V této části budou podrobně rozebrány jednotlivé otázky a hypotézy. Pomocí výsledku jsme mohli následně stanovené hypotézy potvrdit nebo vyvrátit. Výsledky výzkumu jsme pro lepší orientaci a přehlednost vyjádřili pomocí grafů. Následně jsme se pokusili získané informace shrnout a zformulovat v závěru výzkumu.

7.1 Vyhodnocení výzkumných otázek

V této podkapitole budou objasněny odpovědi na předem definované výzkumné otázky. Odpovědi budou přehledně vyhodnoceny pomocí grafů.

7.1.1 Mají chlapci a dívky dostatek času na volnočasové aktivity?

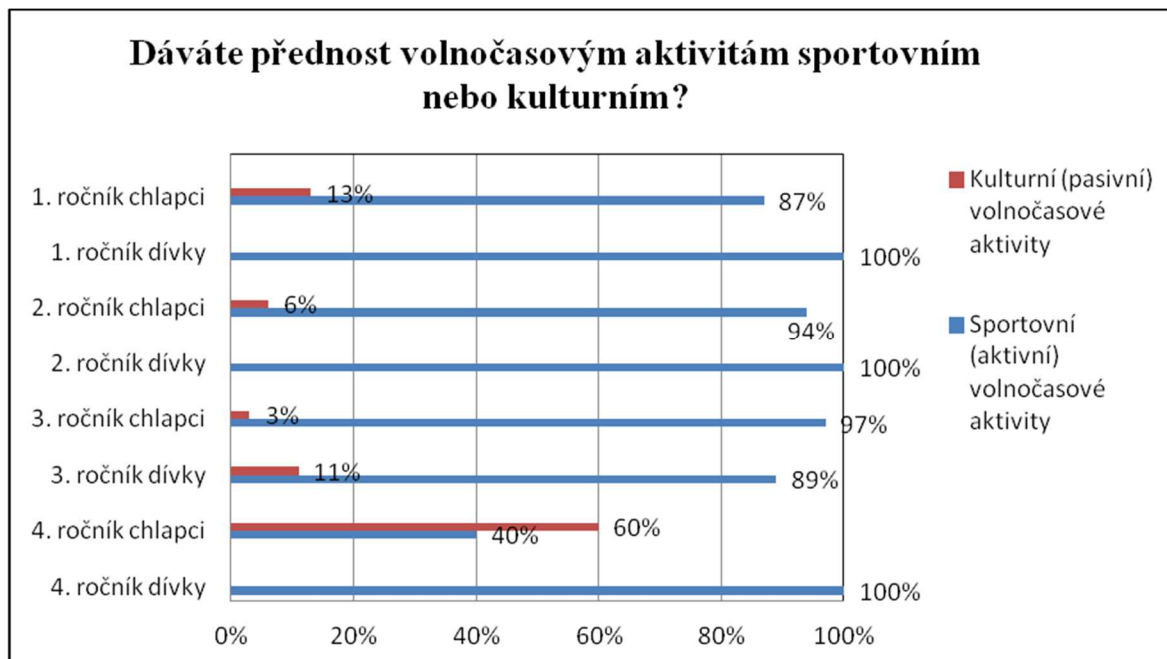
Graf č. 3:

Celkem 20 (67%) chlapců a 13 (93%) dívek v prvním ročníku má dostatek času na volnočasové aktivity. Dohromady 12 (63%) chlapců ve druhém ročníku má dostatek času na volnočasové aktivity. Pouze 1 (25%) dívka z druhého ročníku má dostatek času na své volnočasové aktivity. Celkem 7 (22%) chlapců a 4 (44%) dívky ze třetího ročníku nemá dostatek času na volnočasové aktivity. Ve čtvrtém ročníku mají 3 (60%) chlapci a 5 dívek (70%) dostatek času na volnočasové aktivity. Z grafu tedy vyplývá, že dostatek volného času na volnočasové aktivity se týká především studentů a studentek na začátku studia. Ve druhém ročníku nastává zlom, kdy je patrné, že časem na volnočasové aktivity disponuje naprosté minimum respondentů. Ve třetím ročníku se situace mírně vylepšuje, aby v závěrečném roku studia třetina chlapců a téměř tři čtvrtiny děvčat potvrdila opětovný dostatek času na volnočasové aktivity.

7.1.2 Volí respondenti volnočasové aktivity aktivní nebo pasivní?

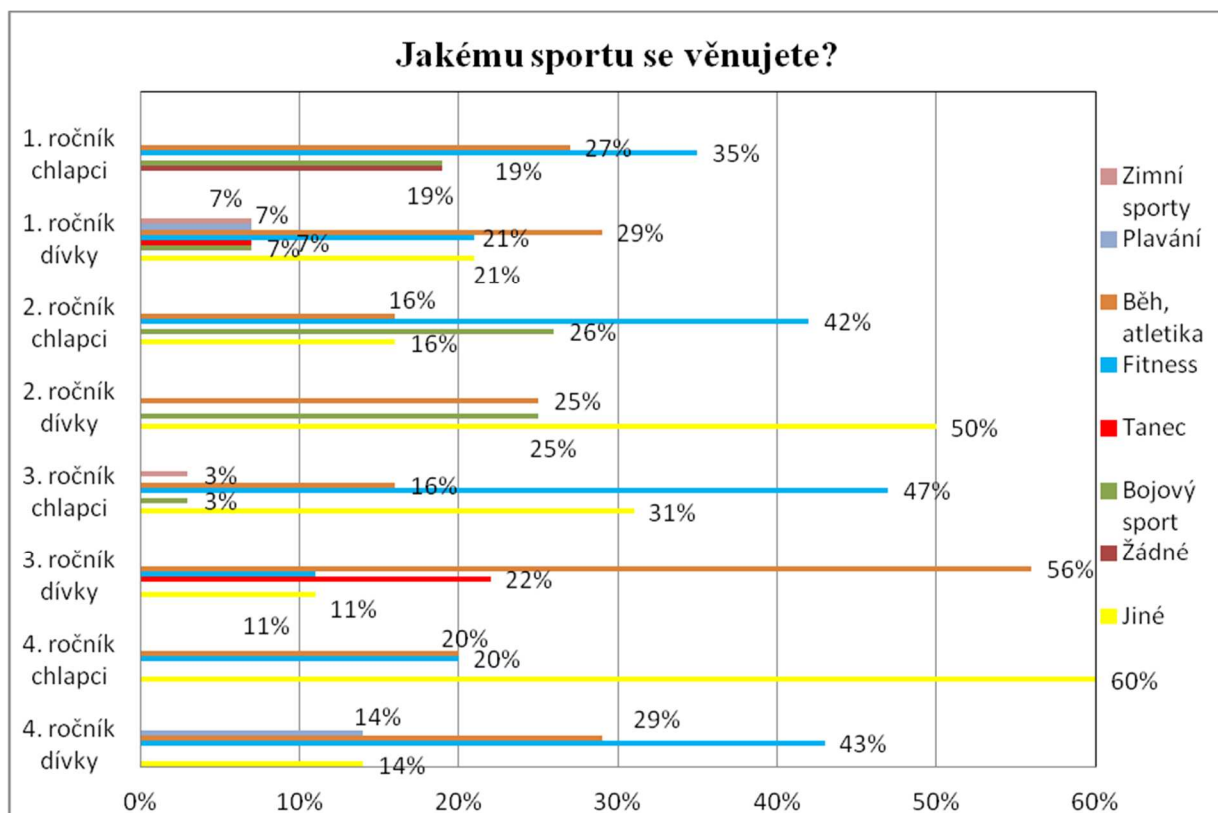
Graf č. 4:

Celkem 27 (87%) chlapců v prvním ročníku dává přednost sportovním aktivitám před kulturními. Dohromady 14 (100%) dívek v prvním ročníku preferuje sportovní aktivity. Ve druhém ročníku 17 (94%) chlapců a 4 (100%) dívky preferují sportovní aktivity. Ve třetím ročníku dává přednost sportovním před kulturními aktivitami 30 (97%) chlapců a 8 (89%) děvčat. Ve čtvrtém ročníku ovšem preferují kulturní volnočasové činnosti 3 (60%) chlapci, ale 8 (100%) dívek preferuje sport. Sport je tak jednoznačně preferovanou aktivitou u obou pohlaví napříč ročníky.

7.1.3 Jakým sportům se respondenti věnují nejčastěji?

Graf č. 5:

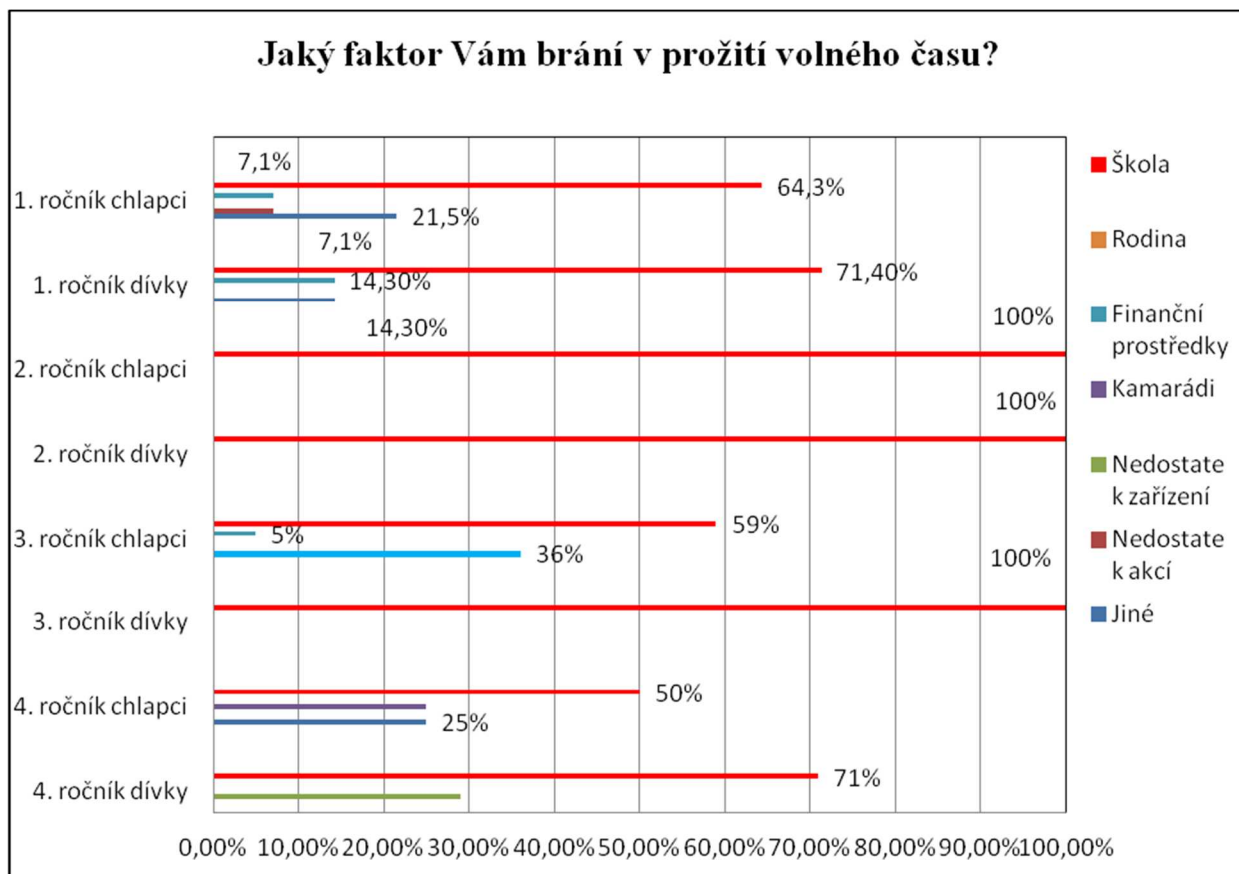
Celkem 9 (35%) chlapců v prvním ročníku preferuje fitness. Druhou nejčastější aktivitou je u 7 (27%) běh. U 4 (29%) dívek v prvním ročníku je běh a atletika nejčastější sportovní aktivitou. Plavání se věnují 3 (21%) dívky a 3 (21%) dívky jiným aktivitám.

Ve druhém ročníku se 8 (42%) chlapců věnuje fitness, 5 (26%) chlapců se věnuje bojovému sportu. Naopak 2 (50%) dívky se věnuje aktivitám jiným, 1 (25%) a 1 (25%) se věnuje bojovému sportu a běhu s atletikou.

Dohromady 15 (47%) chlapců se věnuje ve třetím ročníku fitness. Jiné aktivitě se jich věnuje 10 (31%). Celkem 5 (56%) dívek se věnuje ve třetím ročníku běhu a atletice. Druhou aktivitou, kterou provozují 2 (22%) dívky, je tanec. Ve čtvrtém ročníku se 3 (60%) chlapci věnují aktivitám jiným. Celkem 3 dívky ve čtvrtém ročníku v počtu (43%) se věnují fitness, 2 (29%) se věnují běhu a atletice. Nejoblíbenějším sportovním odvětvím je fitness, a to jak u chlapců, tak u dívek. Druhou disciplínou, které se obě pohlaví věnují, je běh a atletika.

7.1.4 Uvědomují si respondenti, jaký faktor jim zabraňuje v plném prožití volného času?

Graf č. 6:

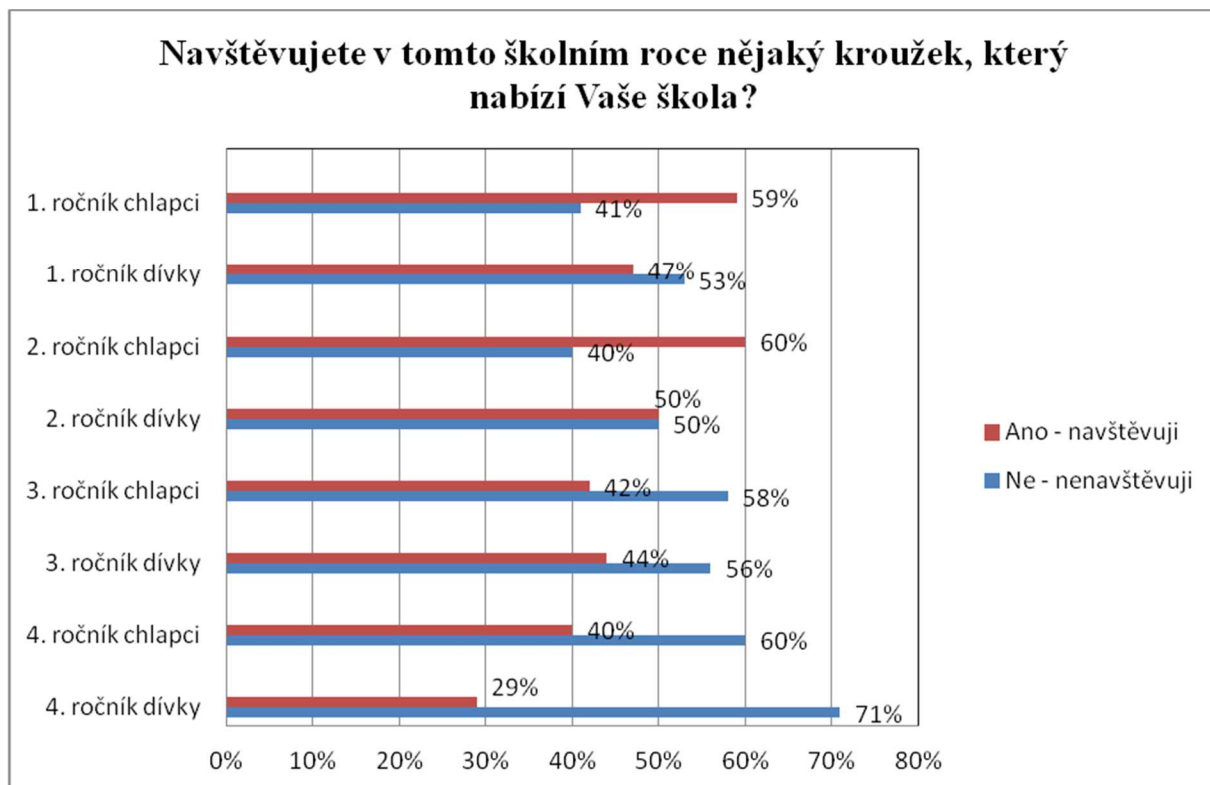
Podle většiny respondentů napříč ročníky je hlavním elementem, který jim zabraňuje v prožívání volného času, je škola.

V prvním ročníku označilo školu za hlavní překážku v prožívání volného času 9 (64%) chlapců a 5 dívek (71,4%). Ve druhém ročníku je škola jednoznačným faktorem jak u chlapců, tak u dívek, tedy v u obou pohlaví 100%, tj. 7 chlapců a 4 dívky. Ve třetím ročníku se stále jedná o vysoký počet. Celkem 13 chlapců označilo školu (59%), ale také jiné důvody u 36% odpovídajících, tj. u 8 z nich.

U dívek zůstává stále škola hlavním faktorem ve 100% odpovědí, tzn. u všech osmi. Ve čtvrtém ročníku je u chlapců stále rozhodující překážkou škola, a sice v 50% odpovědí, tj. u dvou chlapců. Stejnou měrou jsou pak zastoupeny odpovědi „Jiné“ a „Kamarádi“, pokaždé 1 odpověď. Celkem 5 děvčatům ve čtvrtém ročníku brání v prožívání volného času znovu škola (71%) a dvěma také nedostatečná zařízení (29%). Pro jiný důvod se rozhodlo 30 (25%) dotázaných. Nejčastějším aspektem, který studenti uváděli v rámci odpovědi „jiný důvod“, byla úzce propojena se školou, ovšem odpovídající zřejmě chtěli důvod pojmenovat adresněji. Proto mnozí ze studentů a studentek zvolili jako odpověď jméno jednoho z vychovatelů působícího ve škole.

7.1.5 Účastní se respondenti kroužků nabízených v rámci školy?

Graf č. 7:

Na otázku, zda studenti a studentky navštěvují v tomto školním roce nějaký kroužek, který nabízí škola, nebyly jednoznačné odpovědi. Popularita kroužku kolísá a s postupem délky studia zájem o kroužky klesá. Celkem 17 (59%) chlapců v prvním ročníku odpovědělo kladně. Děvčata z prvního ročníku v tomto školním roce navštěvují kroužky méně než chlapci, a to 7 (47%). V rámci druhého ročníku navštěvuje nějaký kroužek 12 (60%) chlapců a 2 (50%) dívky. Ve třetím ročníku lze vyzorovat ústup zájmu o kroužky. Z chlapců navštěvuje nějaký kroužek pouze 13 (42%) a 4 dívky (56%). Ve čtvrtém ročníku se nezájem o kroužky ještě více prohlubuje, a to jak u dívek, tak u chlapců. Množství chlapců, kteří navštěvují nějaký kroužek nejmenší ze všech ročníků, a sice pouze 2 (40%) chlapci. U děvčat je situace obdobná. Pouze 2 děvčata (29%) v posledním ročníku navštěvuje

nějaký kroužek. V porovnání s množstvím děvčat, která navštěvují nějaký kroužek v prvním ročníku, je propad zcela markantní.

V otázce č. 13 se respondenti mohli vyjádřit, jaký kroužek nabízený školou navštěvují. Odpovědí bylo celkem 101. Kroužkem, kterého se respondenti účastní, je Musado (9x), Taktický kroužek (8x), Volejbal (4x), Airsoft (3x), Fotbal (3x) a Futsal (2x). Dále se již odpovědi tříštily do jednotlivých kroužků, kterých se účastnili pouze jednotlivci. Respondenti v počtu 15 se neúčastní žádného kroužku.

7.1.6 Odpovídá kvalita kroužků potřebám respondentů?

Graf č. 8:

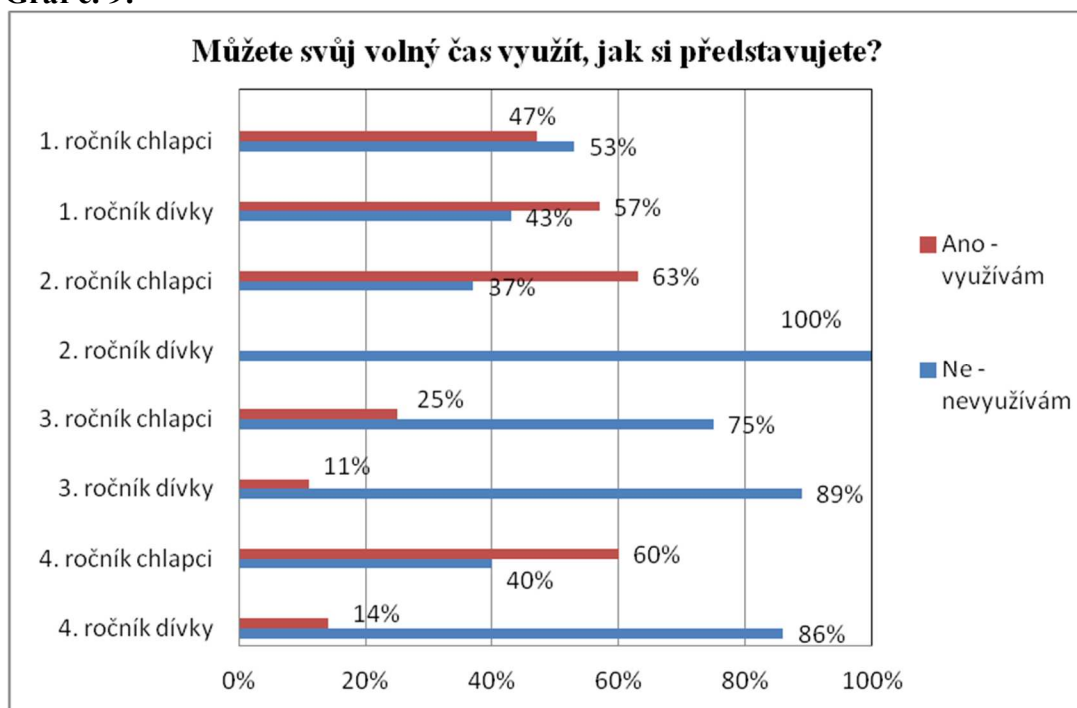

Odpovědi na otázku, jestli se studenti a studentky domnívají, že, že kvalita volnočasových aktivit v rámci školy a školských zařízení je dostačující, byly značně rozdílné. V prvním ročníku se 24 (83%) chlapců vyjádřilo kladně. U děvčat bylo kladných dokonce 14 odpovědí (93%). Ve druhém ročníku považuje 16 chlapců (89%) kvalitu aktivit v rámci školy a školských zařízení

jako dostačující. Zápornou odpověď měla 2 (50%) děvčata. Ve třetím ročníku bylo kladných odpovědí u chlapců pouze 22 (67%), ale u 8 dívek (89%). Ve čtvrtém ročníku se 4 chlapci (80%) domnívají, že kvalita aktivit v rámci školy a školských zařízení je dostačující. Výsledek u dívek je alarmující. Pouhá 2 děvčata (29%) si myslí, že kvalita aktivit v rámci školy a školských zařízení je dostačující.

V otázce č. 15 se respondenti mohli vyjádřit, co by zlepšili na současném stavu volnočasových aktivit. Hlavní rysem odpovědí bylo, že studenti po výrazných změnách netoužili. Studenti a studentky se vyjádřili (49x), že nepotřebují žádnou změnu týkající se kroužků. Druhou nejčastěji zastoupenou odpovědí byla výzva k rozšíření nabídek volnočasových aktivit pro dívky. Další odpovědi byly již jednotlivé, které svým obsahem hodnotily kvalitu vybavení a zařízení sportovišť, kritizovaly nevhodně nastavený systém samostudia a poukazovaly na přeplněnost posiloven.

Graf č. 9:

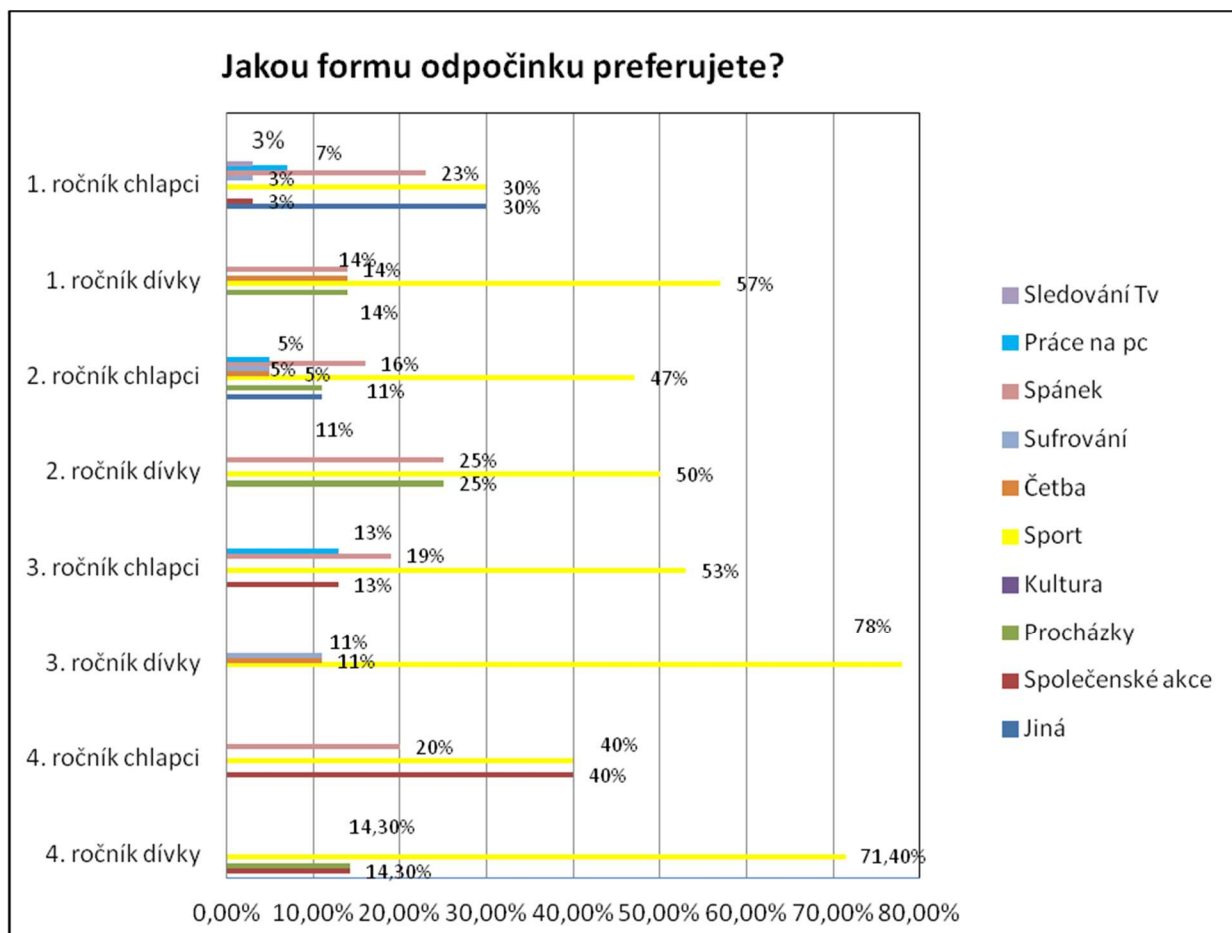

Jak lze vyčíst z grafu, odpovědi jsou závislé na ročníku. Druhým fenoménem, který je zde nutno sledovat, je pohlaví odpovídajících. Na začátku studia je ještě možné konstatovat, že odpovídající mohou svůj volný čas využít tak, jak si představují, a sice jak chlapci, tak dívky. Ovšem již od druhého ročníku je jednoznačně patrné, že dívky nemají možnost svůj čas využít, jak by si představovaly. Tento trend pokračuje až do samého konce studia. U chlapců je možné hovořit o stejné situaci, ale její nástup přichází až ve třetím ročníku.

Celkem 14 (47%) chlapců v prvním ročníku může využít svůj volný čas tak, jak chtějí. U dívek v prvním ročníku jde dokonce o vyšší počet, dohromady 8 odpovědí (53%). Ve druhém ročníku využívá volný čas podle vlastních představ 12 chlapců (63%). Alarmujícím faktem je ovšem odpověď u děvčat od druhého do posledního ročníku školy. Ve druhém ročníku nemůže využít podle vlastních představ ani jedna dívka. Ve třetím ročníku může svůj volný čas využít 8 (25%) chlapců a pouze jediná (11%) dívek. Ve čtvrtém

ročníku může využít čas podle představ 3 chlapci (60%) a jen 14% děvčat, tj. jediná.

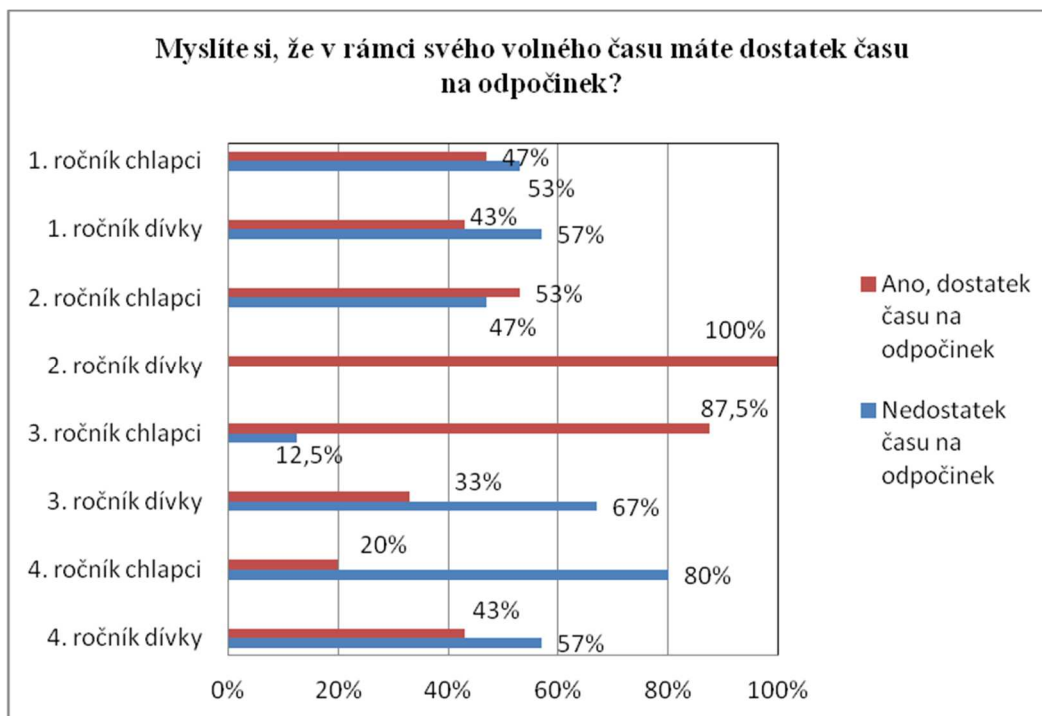
Graf č. 10:

Respondenti ve všech ročnících nejčastěji volí jako formu odpočinku sport. Vrcholu oblíbenosti pak sport dosahuje u dívek třetího ročníku. V prvním ročníku se sešlo 9 těchto odpovědí (30%). Celkem 8 (57%) dívek v prvním ročníku mají také v oblíbenosti sport. Ve druhém ročníku 9 chlapců (47%) také tráví nejvíce času sportem. Dívky ve druhém ročníku preferují sport, celkem 2 odpovědi (50%). Ve třetím ročníku se 17 (53%) chlapců věnuje sportu. Celkem 7 (78%) dívek ve třetím ročníku dávají přednost sportu. Ve čtvrtém ročníku 2 (40%)

chlapci dávají přednost sportu ve volném čase. Dohromady 5 (40%) dívek ve čtvrtém ročníku volí sport.

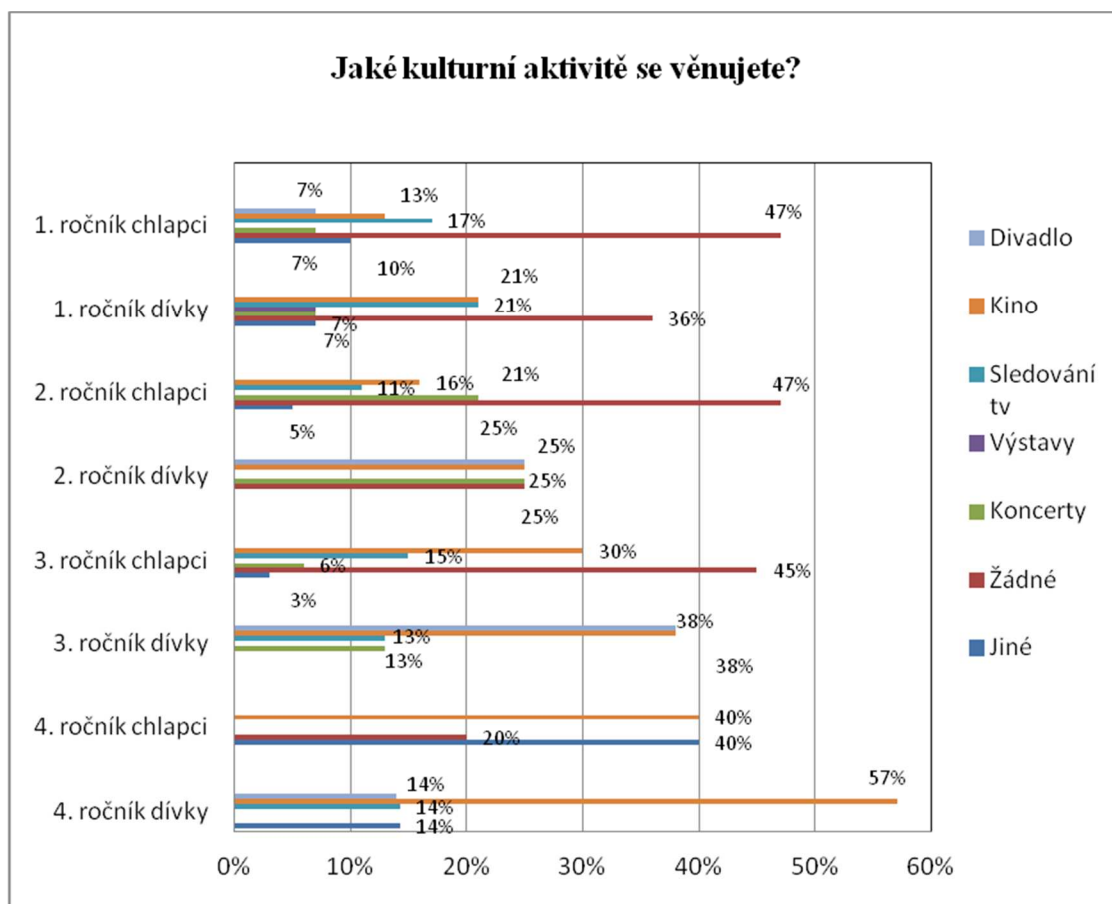
Graf č. 11:

Respondenti v obecné míře uvedli, že v rámci svého volného času nemají dostatek prostoru na odpočinek. Jak je z grafu patrné, odpovědi se různí s ohledem na ročník studia. Na počátku studia je rozdíl mezi dostatkem a nedostatkem času na odpočinek poměrně malý, a to jak u chlapců, tak u děvčat. Již ve druhém ročníku se situace zlepšuje, a sice do té míry, že všechna děvčata mají času na odpočinek dostatek. U chlapců tento jev přetrvává i ve třetím ročníku. Ovšem od třetího ročníku u děvčat nastává nedostatek času a trvá až do konce studia. U chlapců je značný nedostatek času na odpočinek jasně pozorovatelný až v posledním ročníku.

Celkem 16 chlapců (53%) z prvního ročníku dostatek času na odpočinek má. Kladnou odpověď dalo také 8 (57%) dívek z prvního ročníku. Ve druhém ročníku má nedostatek odpočinku 9 (47%) chlapců. Dívky 2. ročníku mají dostatek volného času na odpočinek. Ve třetím ročníku mají čas na odpočinek jen 4 (12,5%) chlapci, tj. 4 a 3 (33%) dívek. Ve čtvrtém ročníku mají čas na odpočinek 4 (80%) chlapci a 4 (57%) dívky.

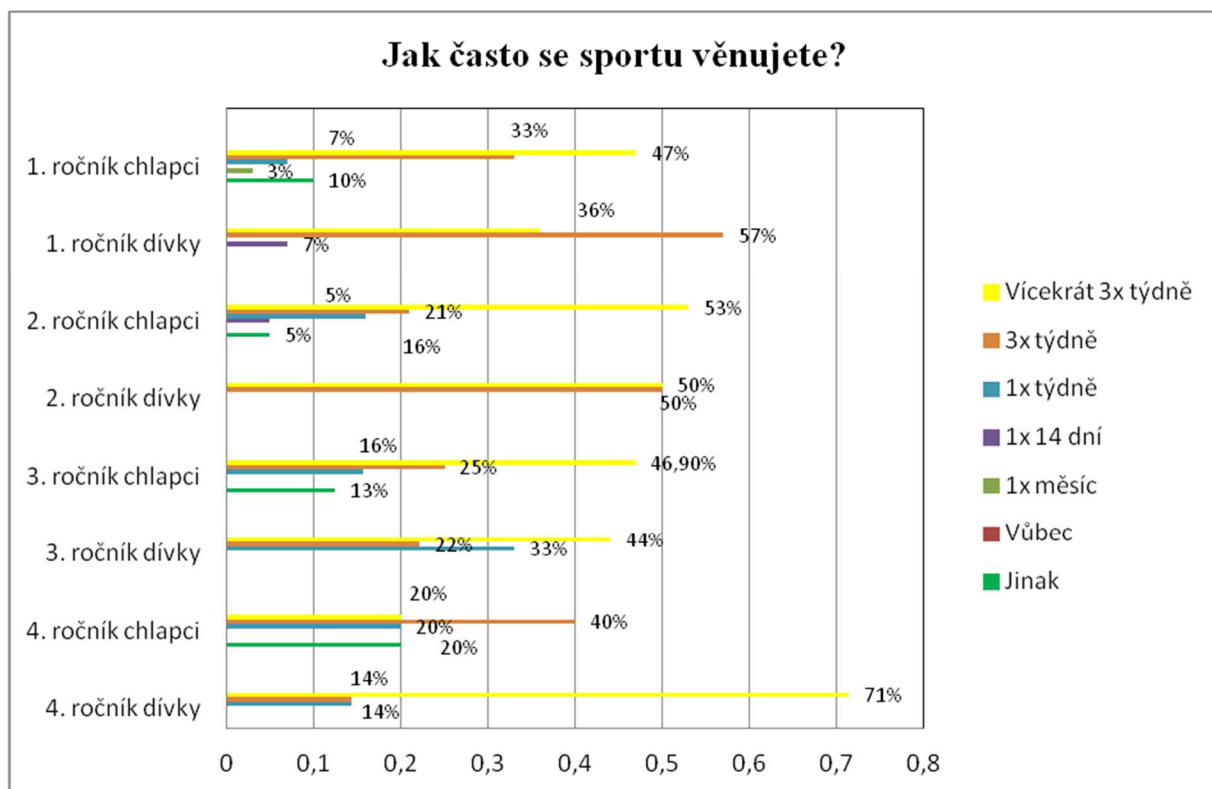
Graf č. 12:

Kulturní aktivity nepatří mezi oblíbené činnosti ani u chlapců, ani u děvčat. V prvních třech ročnících je možné vysledovat, že zájem o kulturu je malý, a to jak u chlapců, tak u děvčat. Teprve v posledním ročníku studia nastává změna. Jak chlapci, tak dívky ve čtvrtém ročníku se výrazněji přiklánějí k jedné z nabízených odpovědí, a sice k položce „Kino“.

Dohromady 14 (47%) chlapců v prvním ročníku se nejčastěji nevěnují žádné kulturní aktivitě. Druhá nejčastější odpověď byla sledování televize. Dívky v prvním ročníku mají shodné výsledky, tj. žádná kulturní aktivita u 5 (36%) a sledování televize 3 (21%). Celkem 9 chlapců ve druhém ročníku se také nevěnují žádné aktivitě. Druhou aktivitou jsou návštěvy koncertů, celkem 4 (21%). Dívky ve druhém ročníku mají pestřejší kulturní program: stejnou procentuální hodnotou jsou zastoupeny aktivity divadlo, kino a koncerty, vždy 1 dívka, tj. (25%). Dohromady 15 (45%) chlapců ve třetím ročníku se opět nevěnují žádné kulturní aktivitě. Na druhém místě je zastoupeno kino, 10 chlapců (30%). Děvčata ve třetím ročníku při svých odpovědích znovu došla ke shodě: návštěvy kina a divadla jsou nejčastějšími kulturními aktivitami pro 3 z nich (38%). Ve čtvrtém ročníku se 2 chlapci (40%) věnují návštěvám kina a stejně tak i jiným aktivitám. Dívky ve čtvrtém ročníku jednoznačně preferují kino, celkem 4 (57,1%). Jiná aktivita u studentů a studentek byla spojená s ochotnickým divadlem, účastí v uměleckých sdruženích a sběratelství.

Graf č. 13:

Obliba sportu u chlapců a děvčat je očividná a tento jev také odráží intenzita, s jakou se mu věnují. Jak je z grafu zřejmé, nejčastější odpovědi napříč ročníky i pohlavím, je „Více než 3x týdně“. Za touto položkou následuje intenzita „3x týdně“. Chlapci v prvním ročníku nejčastěji zvolili odpověď „Více než 3x týdně“, 14 chlapců (47%). Dívky v prvním ročníku se sportu věnují nejčastěji 3x týdně, celkem 8 (57%). Ve druhém ročníku 10 (53%) chlapců sportují nejčastěji „Více než 3x týdně“, 10 odpovědí. Dohromady 2 dívky ve druhém ročníku zvolily odpovědi „Více než 3x týdně“ a „3x týdně“ shodně v 50%, celkem 2. Ve třetím ročníku 15 chlapců (47%) sportuje více než 3x týdně. Celkem 4 dívky (44,3%) ve třetím ročníku opět nejčastěji zvolily odpověď „Více než 3x týdně“. Dohromady 2 chlapci ve čtvrtém ročníku (40%) sportuje více než 3x týdně a stejnou odpověď mělo i 5 dívek (71,4%) dívek čtvrtého ročníku.

7.2 Verifikace hypotéz

Pro testování hypotéz použijeme test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Podle Chráska, „test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku je možno využít v případech, kdy rozhodujeme, zda existuje vztah mezi dvěma jevy, které byly zachyceny pomocí nominálního či ordinálního měření. Používá se například při zpracování výsledků dotazníkového šetření.“¹⁰¹ V rámci testů budou formulovány tzv. nulové a alternativní hypotézy. Jak uvádí Chráska, „Nulová hypotéza (H_0) je předpoklad, že mezi sledovanými jevy není vztah. Alternativní hypotéza (H_A) naopak ukazuje předpoklad, že mezi sledovanými jevy je vztah.“¹⁰² Dalším kritériem, které je nezbytné pro výzkum, je stupeň volnosti.

Poté, co bude výpočtem určen, je možné zvolit hladinu významnosti. Čtyřpolní tabulka obsahuje pouze jediný stupeň volnosti, tudíž je potřeba jen zvolit hladinu významnosti. Data z šetření jsou zaznamenána ve statistických tabulkách. Data z tabulek jsou následně dosazena do jednotlivých vzorců pro výpočet χ^2 , tj. testového kritéria. Postup testování hypotéz je uveden v Příloze č. 2. Hypotézy jsou testovány pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

7.2.1 Verifikace hypotézy č. 1

H1: Studenti a studentky 1. a 2. ročníku se věnují kulturním volnočasovým aktivitám více než studenti a studentky 3. a 4. ročníku.

---

¹⁰¹ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu.*

Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. s. 76

¹⁰² Tamtéž, s. 72

Hypotéza č. 1 (H1)

K vyhodnocení hypotézy číslo 1 jsou použita data z otázek číslo 2 a 6 z dotazníku.

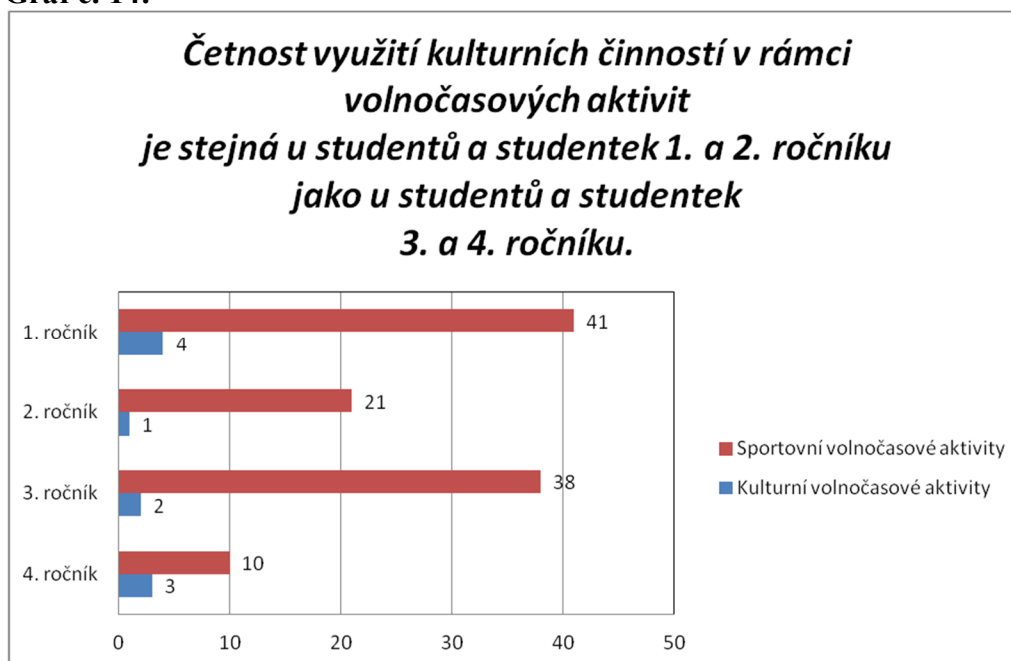
H₀: Četnost využití kulturních činností v rámci volnočasových aktivit je stejná u studentů a studentek 1. a 2. ročníku jako u studentů a studentek 3. a 4. ročníku.

H_A: Studenti a studentky 1. a 2. ročníku se věnují kulturním volnočasovým aktivitám více než studenti a studentky 3. a 4. ročníku.

Pro výpočet testu nezávislosti chí- kvadrát pro čtyřpolní tabulku jsme použili

následující vztah: $\chi^2 = n \cdot \frac{(ad-bc)^2}{(a+b) \cdot (a+c) \cdot (b+d) \cdot (c+d)}$

Graf č. 14:

Tabulka č. 1: Využívání kulturní činnosti v rámci volnočasových aktivit

<i>Studenti</i>	<i>Kulturní VČA Ano</i>	<i>Kulturní VČA Ne</i>	Σ
1.+2.	5	62	67
3.+4.	5	48	53
Σ	10	110	120

Čtyřpolní tabulka znázorňuje počty studentů 1. a 2. ročníku, kteří využívají kulturní činnosti v rámci volnočasových aktivit.

Vypočítaná hodnota je

_____

Vypočítaná hodnota je tedy $\chi^2 = 0,1505$. Porovnáváme ji s kritickou hodnotou pro 1 stupeň volnosti a s hladinou významnosti 0,01. Zjistíme, že vypočítaná

hodnota χ^2 je nižší než hodnota kritická χ^2 , proto přijímáme nulovou hypotézu a odmítáme hypotézu alternativní.

Nepotvrdilo se, že studenti a studentky 1. a 2. ročníku se věnují kulturním volnočasovým aktivitám více než studenti a studentky 3. a 4. ročníku.

7.2.2 Verifikace hypotézy číslo 2

H₂: Preference volnočasových aktivit z hlediska jejich obsahového zaměření je závislá na pohlaví.

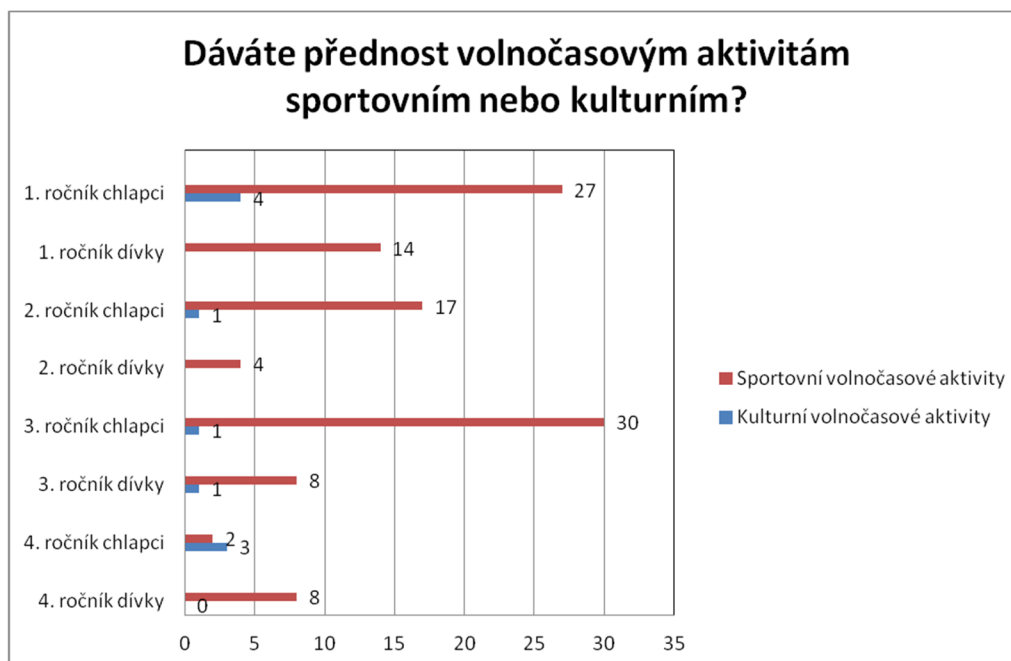
K vyhodnocení hypotézy číslo 2 jsou použita data z otázek číslo 6 a 16 z dotazníku. V této hypotéze se zjišťuje, zda existuje vztah (souvislost) mezi pohlavím odpovídajících a konkrétním druhem zájmové činnosti. Pro ověření hypotézy byl použit test nezávislosti chí- kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Dále byly stanoveny následující nulové a alternativní hypotézy:

H₀: Mezi pohlavím studentů a obsahovým zaměřením preferovaných volnočasových aktivit není statisticky významná závislost.

H_A: Mezi pohlavím studentů a obsahovým zaměřením preferovaných volnočasových aktivit je statisticky významná závislost.

Vypočítaná hodnota bude porovnána s kritickou hodnotou pro 1 stupeň volnosti a s hladinou významnosti 0,01.

Graf č. 15:

Tabulka č. 2: Sportovní a kulturní volnočasové aktivity u studentů a studentek

Studující	Sportovní VČA	Kulturní VČA	Σ
Studenti	76	9	85
Studentky	34	1	35
Σ	110	10	120

Kontingenční tabulka ukazuje počet chlapců a dívek, kteří se věnují konkrétní formě aktivit ve volném čase.

Pro výpočet testu nezávislosti chí- kvadrát pro čtyřpolní tabulku jsme použili následující vztah:

$$\chi^2 = n \cdot \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) \cdot (a + c) \cdot (b + d) \cdot (c + d)}$$

Po dosazení jednotlivých položek získáme výpočet

$$\chi^2 = 120 \cdot \frac{(76 \cdot 1 - 9 \cdot 34)^2}{85 \cdot 110 \cdot 10 \cdot 35}$$

Získaná hodnota je $\chi^2 = 1,939$

Porovnáváme ji s kritickou hodnotou pro 1 stupeň volnosti a s hladinou významnosti 0,01. Zjišťujeme, že vypočítaná hodnota χ^2 je nižší než hodnota kritická χ^2 , tj. $1,939 < 6,635$. Hypotéza č. 2 se nepotvrdila. Vztah (souvislost) mezi pohlavím odpovídajících a konkrétním druhem zájmové činnosti neexistuje.

7.2.3 Verifikace hypotézy číslo 3

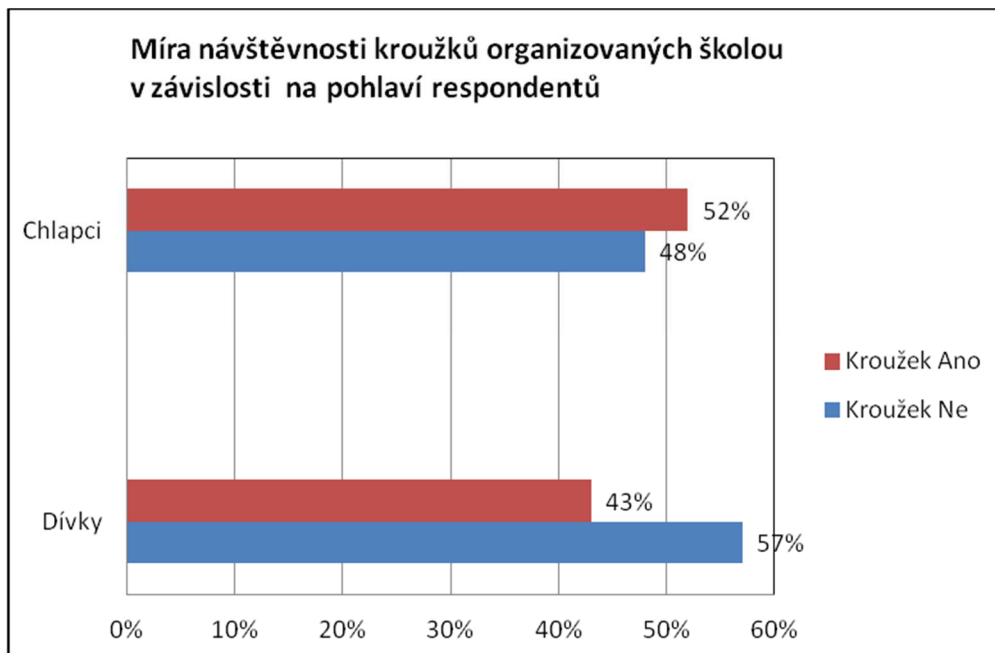
Studentky 1. až 4. ročníku navštěvují ve větší míře kroužky nabízené školou než studenti 1. až 4. ročníku.

K vyhodnocení hypotézy číslo 3 jsme použili data z otázek 2 a 12 v dotazníku. Pro ověření hypotézy jsme použili test nezávislosti chí- kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Data byla porovnávána s hladinou významnosti 0,01. Následně byla stanovena nulová a alternativní hypotéza:

H_0 : Mezi počtem dospívajících dívek a chlapců, navštěvujících zájmové kroužky, není statisticky významný rozdíl.

H_A : Mezi počtem dospívajících dívek a chlapců, navštěvujících zájmové kroužky, je statisticky významný rozdíl.

Graf č. 16:

Pro výpočet testu nezávislosti chí- kvadrát pro čtyřpolní tabulku jsme použili následující vztah:

Tabulka č. 3 Počty dívek a chlapců, kteří navštěvují a nenavštěvují kroužky organizované školou

Pohlaví	ANO	NE	Σ
Chlapci	44	41	85
Dívky	15	20	35
Σ	59	61	120

Tabulka uvádí počty dívek a chlapců, kteří navštěvují kroužky a kteří zájmové kroužky nikoliv.

Po dosazení získáme následující hodnoty:

$$\chi^2 = 120 \cdot \frac{(44 \cdot 20) - (41 \cdot 15)^2}{(85 \cdot 59 \cdot 61 \cdot 35)}$$

Zjištěná hodnota je $\chi^2 = 0,6558$. Porovnáme ji s kritickou hodnotou pro 1 stupeň volnosti s hladinou významnosti 0,01. Porovnaná kritická hodnota je tudíž 6,635. Nami provedený výpočet je nižší než kritická hodnota $\chi^2 = 0,6264 < \chi^2_{0,01(1)} = 6,635$. Odmítáme tedy alternativní hypotézu a přijímáme hypotézu nulovou. To znamená, že mezi počtem dívek a chlapců, navštěvujících kroužky organizované školou, není statisticky významný rozdíl.

7.3 Shrnutí výsledků výzkumu

Výzkum byl proveden na Vojenské střední škole a Vyšší odborné škole Ministerstva obrany v Moravské Třebové, a to ve všech čtyřech ročnících. Dotazníky, které byly potřeba ke shromáždění dat, byly studentům a studentkám zpřístupněny vyučujícími v rámci výuky. Na základě získaných odpovědí jsme došli k závěrům, které budou následně popsány. Dalším bodem empirické části práce byly výzkumné otázky. První výzkumná otázka analyzovala, zda chlapci a dívky mají dostatek času na volnočasové aktivity. Kladně se vyjádřilo 67% chlapců a 93% dívek z prvního ročníků. Z druhého ročníku se kladně vyjádřilo 63% chlapců a 25% dívek. Celkem 22% chlapců a 44% dívek ze třetího ročníku má dostatek volného času na své aktivity. Ve čtvrtém ročníku má dostatek volného času na volnočasové aktivity 44% chlapců a 71%.

Druhá výzkumná otázka měla zodpovědět, jestli respondenti volí aktivní nebo pasivní volnočasové aktivity. V prvním ročníku preferuje sportovní aktivity 87% chlapců a 100% děvčat. V rámci druhého ročníku jsou data u chlapců ještě vyšší, tj. 94% chlapců upřednostňuje sportovní volnočasové aktivity před kulturními. U děvčat je to opět 100%. Ve třetím ročníku odpovědělo ve prospěch sportovních činností 97% chlapců a 89% dívek. Ve čtvrtém ročníku u chlapců pak dominují kulturní aktivity, a to v šedesáti procentech případů. U dívek je znovu jednoznačná obliba sportovních aktivit, tedy 100%.

Třetí výzkumná otázka se zabývala skutečností, jakým sportům se respondenti věnují nejčastěji. Odpovědi na otázku, jakým sportům se studenti věnují nejčastěji, byly značně individuální. V prvním ročníku byla nejpopulárnější odpověď u chlapců fitness. Dívky v prvním ročníku preferují běh a atletiku. Ve druhém ročníku se chlapci nejraději věnují fitness a dívky bojovým sportům. V rámci třetího ročníku je opět nejoblíbenějším sportem u chlapců fitness. Dívky dávají přednost tanci. Ve čtvrtém ročníku mají dívky nejvíce v oblibě fitness. Chlapci ve čtvrtém ročníku volili odpověď „Jiný“. Jiným sportům, které nebyly v rámci nabídky v odpovědích zmíněny, se věnuje 32 studentů a studentek (25,8%). Nejvíce je v této kategorii zastoupen airsoft a elektronický sport.

Čtvrtá výzkumná otázka se týkala toho, zda si respondenti uvědomují, jaký faktor jim zabraňuje v plném prožití volného času. Jak uvedla většina studentů i studentek napříč ročníky, hlavním faktorem, který jim zabraňuje v prožívání volného času, je škola. V prvním ročníku označilo školu za hlavní překážku v prožívání volného času 64% chlapců a 71,4% dívek. Ve druhém ročníku je škola jednoznačným faktorem jak u chlapců, tak u dívek, tedy u obou pohlaví 100%. Ve třetím ročníku se stále jedná o vysoký počet 59% škola, ale také jiné důvody u 36% odpovídajících. U dívek zůstává stále škola hlavním faktorem ve sto procentech odpovědí. Ve čtvrtém ročníku je u chlapců stále rozhodující překážkou škola, a sice v 50% odpovědí. Stejnou

měrou jsou pak zastoupeny odpovědi „Jiné“ a „Kamarádi“. Děvčatům ve čtvrtém ročníku brání v prožívání volného času znovu škola (71%) a také nedostatečná zařízení (29%). Pro jiný důvod se rozhodlo 30 (25%) dotázaných. Nejčastějším aspektem, který studenti uváděli v rámci odpovědi „jiný důvod“, byla úzce propojena se školou, ovšem odpovídající zřejmě chtěli důvod pojmenovat adresněji. Proto mnozí ze studentů a studentek zvolili jako odpověď jméno jednoho z vychovatelů působícího ve škole.

Pátá výzkumná otázka ukázala výsledky faktu, zda chlapci a dívky navštěvují zájmové kroužky, které jsou organizovány školou či školskými zařízeními. Dle odpovědí kroužky navštěvuje v současné době 46 chlapců a 13 dívek, celkem dohromady tedy 59 studentů školy z celkového počtu 120. V procentuálním vyjádření to znamená, že kroužky navštěvuje 49% studujících. Kroužky navštěvuje 52,8% chlapců, tj. 46 a 39,3% dívek, tj. 13. Kroužky nenavštěvuje 46 chlapců a 20 děvčat.

Poslední výzkumná otázka se týkala skutečnosti, zda kvalita kroužků organizovaných školou odpovídá potřebám respondentů.

Odpovědi na otázku, jestli se studenti a studentky domnívají, že kvalita volnočasových aktivit v rámci školy a školských zařízení je dostačující, byly značně rozdílné a přinesly znepokojivé výsledky. V prvním ročníku se 83% chlapců vyjádřilo kladně a tvrdilo, že kvalita volnočasových aktivit v rámci školy a školských zařízení je dostačující. U děvčat v prvním ročníku byly výsledky podobné. Dokonce 93% z nich se vyjádřilo, že kvalita volnočasových aktivit je dostačující. Ve druhém ročníku považuje 89% chlapců kvalitu aktivit v rámci školy a školských zařízení je dostačující. Zápornou odpověď mělo ale již 50% děvčat. Ve třetím ročníku bylo kladným odpovědí u chlapců pouze 67%, ale 89% u dívek. Ve čtvrtém ročníku se 80% chlapců domnívá, že kvalita aktivit v rámci školy a školských zařízení je dostačující. Výsledek u dívek je alarmující. Pouhých 29 % děvčat si myslí, že kvalita aktivit v rámci školy a školských zařízení je dostačující.

V empirické části práce jsme také analyzovali hypotézy. První hypotéza se nepotvrdila. Neprokázalo se, že studenti a studentky 1. a 2. ročníku se věnují kulturním volnočasovým aktivitám více než studenti a studentky 3. a 4. ročníku. Druhá hypotéza se nepotvrdila a prokázalo se, že vztah (souvislost) mezi pohlavím odpovídajících a konkrétním druhem zájmové činnosti neexistuje. V případě třetí hypotézy bylo nutno přijmout nulovou hypotézu, tj. že mezi počtem dívek a chlapců, navštěvujících kroužky organizované školou, není statisticky významný rozdíl.

ZÁVĚR

V diplomové magisterské práci na téma „Volnočasové aktivity na Vojenské střední škole a Vyšší odborné škole Ministerstva obrany v Moravské Třebové“ jsme se snažili ověřit, jakým způsobem studenti a studentky tráví svůj volný čas a co je náplní jejich času, a to v případě, že se žádných organizovaných aktivit neúčastní. Hlavním cílem práce byla analýza volnočasových aktivit studentů. Dílčími cíli bylo zjistit, zda chlapci dávají ve volném čase přednost sportu než dívky, jaký faktor či faktory studentům a studentkám brání v zájmové činnosti a do jaké míry navštěvují chlapci a dívky kroužky nabízené školou. Vymezeného úkolu bylo dosaženo průzkumným šetřením mezi studenty školy dotazníkovou formou.

V dnešní době existuje mnoho možností a nabídek, jak může mládež trávit svůj volný čas. Jednak je to účast na různých kroužcích, chození do nejrůznějších herních center, návštěva nákupních center. Studenti a studentky střední školy však mají časově omezenější možnost, jak trávit svůj volný čas mimo prostory školy, ale navzdory tomu jim škola zajišťuje a poskytuje dostatek kurzů a kroužků, kterých se mohou v rámci školy zúčastnit. I když kroužky a kurzy navštěvují, rádi by svůj čas více trávili podle svých vlastních potřeb a zájmů. Ze zjištěných informací vyplývá, že středoškolská mládež tráví svůj volný čas aktivněji. I co se týče formy odpočinku, kde by bylo možné předpokládat, že studenti a studentky svůj čas budou trávit volněji, např. sledováním televize, hraním her na počítači nebo surfování po internetu, volí také v tomto případě odpočinek aktivní. Dle získaných informací si ale také studenti a studentky najdou čas na kulturu. Rádi si přečtou knihu, zavítají do kina nebo na koncerty.

V rámci výzkumu provedeného na této škole byly předem stanovené hypotézy vyvráceny. Studenti a studentky na škole mají značné možnosti, jak naložit s volným časem, ale jsou omezeni především stanoveným režimem školy. Ten tak podstatným způsobem brání v plném využití volného času

dle představ dotázaných. Studenti a studentky již od druhého ročníku se vyjádřili, že nemohou svůj volný čas využít tak, jak si představují.

Kromě školy je to také rodina, která brání dotázaným v plném využití volného času. Jelikož studenti a studentky mají dosud omezené finanční zázemí, musí do jisté míry uvažovat a přemýšlet, jak se získanými financemi naložit a jak jej v rámci volného času posléze využijí. Ve škole jsou studenti a studentky nespokojeni s časovým harmonogramem po výuce, ale také se jim nelíbí prostor určený k volnočasovým aktivitám. Zde vidíme možnost pro školu, jak zlepšit a zvýšit návštěvnost kroužků a kurzů, které nabízejí. Díky zlepšení prostorů a vybavení při hodinách by studenti a studentky mohli více využívat prostory pro své volnočasové aktivity. Škola by se měla ve větší míře zajímat o to, co její studenti aktuálně potřebují, a současně co jim ve školském zařízení chybí. Na základě těchto připomínek by mohli rozšířit i nabídku kurzů a kroužků pro své studenty. Je také bezprostředně nutné, aby rozšířili nabídku kroužků především pro studentky, jelikož právě ty považují kvalitu kroužků organizovaných školou za zcela nedostačující.

Seznam použitých zkratk

EHP Evropský hospodářský prostor

EU Evropská unie

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NAEP Národní agentura pro evropské vzdělávací programy

NNO Nestátní nezisková organizace

NZDM Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

ROH Revoluční odborové hnutí

SK Sportovní klub

SVČ Středisko volného času

ŠK Školní klub

TACIS Technická podpora Společenství nezávislých států

TJ Tělovýchovná jednota

VOŠ Vyšší odborná škola

VSS Vojenská střední škola

Seznam použité literatury a pramenů

BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. 306 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4248-9.

CARR-GREGG, Michael a SHALE, Erin. *Puberťáci a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 197 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-662-9.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1997. 415 s. ISBN 80-7066-534-3.

ČECHLOVSKÝ, Jan. *Kořeny vzniku NZDM v České republice* [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupný z http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=703

ČIHOVSKÝ, Jaroslav. K vývoji názorům volný čas. In *Volný čas a jeho současné problémy*. Sborník příspěvků přednesených na vědeckém sympoziu v Olomouci. Olomouc: Palackého univerzita, 2002.

DAVID, Hynek. *Dějiny Orelstva*. Praha: Zemská Rada Orla Čs., 1923. 17 s. Orelské příručky; č. 3. *eTwinning*. [online]. [cit. 2016-01-08]. Dostupné z http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=102&

FRANC, Martin a KNAPÍK, Jiří. *Volný čas v českých zemích 1957-1967*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. 573 s. Šťastné zítřky; sv. 8. ISBN 978-80-200-2229-5.

HÁJEK, Bedřich et al. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. 120 s. ISBN 80-86784-06-1.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER Břetislav, PÁVKOVÁ Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. 127 s. ISBN 978-80-7290-471-6.

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 286 s. Pedagogická praxe. ISBN 978-80-7367-628-5.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 280 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1168-3.

HODAŇ, Bohuslav, ed. *Volný čas a jeho současné problémy: sborník příspěvků přednesených na vědeckém sympoziu v Olomouci ve dnech 20. a 21. května 2002*. Olomouc: Hanex Olomouc pro Fakultu tělesné kultury, ©2002. 188 s. ISBN 80-85783-37-1.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.

CHALOUPKA, Otakar. *Škola a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. 101 s. ISBN 80-85865-41-6.

Charta výchovy pro volný čas: [online]. [cit. 2016-01-08]. Dostupné z <http://www.worldleisure.org/pdfs/charter.pdf>

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. 390 stran. ISBN 978-80-262-0743-6.

JŮVA, Vladimír et al. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. 118 s. ISBN 80-85931-95-8.

KANTOROVÁ, Jana a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2010. 182 s. Edukace. ISBN 978-80-7409-030-1.

KAVANOVÁ, Alica a CHUDÝ, Štefan. *Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005. 156 s. Učební texty vysokých škol. ISBN 80-7318-266-1.

KLAPAL, Václav. Perspektivy pedagoga volného času. In *O výchově a volném čase: sborník z 3. mezinárodní konference*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. s. 53-55. ISBN 978-80-7041-730-0.

KRAUS, Blahoslav et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. 156 s. ISBN 80-7315-125-1.

KOZÁKOVÁ, Zlata. *Praha, pohyb, Sokol*. Praha: Česká obec sokolská, 1998.

KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 226 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3474-3.

LINHART, Jiří, ed. *Velký sociologický slovník. Sv. 1, A-O*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.

Mládež pro Evropu. [online]. [cit. 2016-01-08]. Dostupné z <http://www.euroskop.cz/9087sekce/mladez-v-akci/>

MARX, Karl. *Das Kapital*. Bd. 3. 1894. Berlin 1959

MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8.

MUSIL, Josef. *Komunikace v informační společnosti* 1. vyd. Praha: UJAK, 2007, 144 s. ISBN 978-80-86723-39-6.

MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Vyd. 1. Praha: Informatorium, 2014. 285 s. ISBN 978-80-7333-107-8.

NĚMEC, Jiří a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012

O programu Comenius. [online]. [cit. 2016-01-08]. Dostupné z http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=19&

OPASCHOWSKI, Horst W. *Pädagogik der freien Lebenszeit*. 3., völlig neu bearbeitete Auflage. Opladen: Leske und Budrich, 1996. 304 s. ISBN 3-8100-1563-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Školní družina*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. 154 s. ISBN 80-7178-751-5.

PRŮCHA, Jan a kol. *Pedagogický slovník*. 6.vyd. Praha: Portál, 2009. 400 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

ROJEK, Chris. *Leisure Theory: Principles and Practice*. New York: Palgrave Mac Millan, 2005. 243 s. ISBN 978-1-4039-0569-7

SLAMĚNÍK, Ivan, ed. a VÝROST, Jozef, ed. *Aplikovaná sociální psychologie*. II. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 260 s. Psyché. ISBN 80-247-0042-5.

Sportovní kluby a tělovýchovné jednoty. *Česká unie sportu* [online]. ČUS, 2016 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: <http://www.cuscz.cz/onas/sportovni-kluby-a-telovychovne-jednoty.html>

Střediska volného času. *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. MŠMT, 2016 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>

SVOBODOVÁ, Jarmila, ŠMAHELOVÁ, Bohumíra. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD, 2007.

ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 207 s. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠÍPKOVÁ, Olga et al. *Bud' fit s ČT*. Vyd. 1. Praha: Česká televize, 2006. 173 s. Edice České televize. ISBN 80-85005-64-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. upr. a dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. 175 s. ISBN 80-86384-00-4.

Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. *Často kladené otázky*. [online]. [cit. 2016-03-26]. <http://www.vsmr.cz/ecdl/files/uchazeci/faq.aspx>

Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. *Historie školy*. [online]. [cit. 2016-03-27]. <http://www.vsmr.cz/files/historie-skoly/historie-skoly.aspx>

Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. *Školní řád Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové*. [online]. [cit. 2016-03-21]. <http://www.vsmr.cz/files/2014-15/skolni-rad.pdf>

Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. *Vnitřní řád Domova mládeže Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové*. [online]. [cit. 2016-03-21]. <http://www.vsmr.cz/files/2015-16/vnitni-rad-dm.pdf>

Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. *Výroční zpráva VOŠ MO za školní rok 2013/2014*. [online]. [cit. 2016-03-24]. <http://www.vsmr.cz/files/2013-14/vyrocnizprava-2015-vos.pdf>

Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové. *Výroční zpráva VOŠ MO za školní rok 2014/2015*. [online]. [cit. 2016-03-24]. <http://www.vsmt.cz/files/2014-15/vyrocnizprava-2015-vos.pdf>

VYHNÁLKOVÁ, Pavla. *Základy pedagogiky volného času* [online]. 1. vyd. Olomouc: Agentura Gevak, 2013. [vid. 2015-12-05]. ISBN 978-80-86768-73-1. Dostupné z: <http://pavla-vyhnalkova.webnode.cz/materialy-pro-studenty/>

ZVÍROTSKÝ, Michal. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. 52 s. ISBN 978-80-7290-660-4.

Příloha 1 - DOTAZNÍK K DIPLOMOVÉ PRÁCI

Dobrý den,

dovolte mi, abych se na Vás obrátil s prosbou o vyplnění krátkého dotazníku.

Jsem student 2. ročníku Univerzity Palackého v Olomouci. Tématem mé diplomové práce je analýza volnočasových aktivit studentů Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové. Vámi vyplněné dotazníky následně zpracuji a odpovědi následně vyhodnotím ve své diplomové práci. Dotazník je anonymní.

U jednotlivých otázek vždy zakroužkujte tu variantu, která nejpřesněji vystihuje Vaši odpověď.

Děkuji za spolupráci.

Jiří Hrbáček

DOTAZNÍK PRO STUDENTY VOJENSKÉ STŘEDNÍ ŠKOLY A VYŠŠÍ ODBORNÉ ŠKOLY MINISTERSTVA OBRANY V MORAVSKÉ TŘEBOVÉ

1. Jaký je Váš věk?

- a) 15-16
- b) 16-17
- c) 17-18
- d) 18-19

2. Jste studentem/ studentkou ročníku?

- a) 1. ročníku
- b) 2. ročníku
- c) 3. ročníku
- d) 4. ročníku

3. Jakou formu odpočinku preferujete?

- a) sledování televize
- b) práce na počítači
- c) surfování na internetu
- d) spánek
- e) četba
- f) sport
- g) kultura
- h) procházky
- i) společenské akce (divadlo, kino)

4. Myslíte si, že v rámci svého volného času máte dostatek času na odpočinek?

- a) Ano
- b) Ne

5. Máte dostatek volného času na volnočasové aktivity?

- a) Ano
- b) Ne

6. Dáváte přednost volnočasovým aktivitám sportovním nebo kulturním?

- a) Sportovním (Přejděte na otázku č. 7)
- b) Kulturním (Přejděte na otázku č. 8)

7. Jakému sportu se věnujete?

- a) Zimní sporty
- b) Plavání
- c) Běh, atletika
- d) Fitness
- e) Kolektivní cvičení (pilates, fotbal, jóga)
- f) Tanec
- g) Cyklistika
- h) Bojové sporty (karate, judo, aikido)
- i) Jiné (uveďte jaké) .....
- j) Žádné

8. Jaké kulturní aktivity se věnujete?

- a) Divadlo
- b) Kino
- c) Sledování televize
- d) Výstavy
- e) Koncerty
- f) Jiné (uveďte jaké) .....

9. Jak často se sportu věnujete:

- a) Vícekrát než 3x týdně
- b) 3x týdně
- c) 1x týdně
- d) 1x za 14 dní
- e) 1x za měsíc
- f) Méně než 1x za měsíc
- g) Jinak (uveďte jak) .....
- h) Vůbec

10. Můžete svůj volný čas využít, jak si představujete?

- a) Ano
- b) Ne

11. Pokud ne, co Vám v tom brání?

- a) Škola
- b) Rodiče
- c) Finanční prostředky
- d) Kamarádi
- e) Nedostatečná zařízení
- f) Nedostatek organizovaných akcí v okolí

12. Navštěvujete v tomto školním roce nějaký kroužek, který nabízí Vaše škola?

- a) Ano
- b) Ne

13. Pokud ano, uveďte, jakého kroužku nebo kroužků se účastníte:

.....

14. Domníváte se, že kvalita volnočasových aktivit v rámci školy a školských zařízení je dostačující?

- a) Ano
- b) Ne

15. Pokud ne, co byste zlepšili v nabídce volnočasových aktivit na Vaší škole?

16. Uveďte Vaše pohlaví:

- a) Muž
- b) Žena

Děkuji za odpovědi.

